

ZOOM OP
DE GEMEENTEN
2024

zoom op

KOEKELBERG

Bron

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van
Brussel-Hoofdstad

Vertalingen

SA Production

Lay-out

Nathalie DA COSTA MAYA

Wettelijk depot

D/2023/9334/16

**Reproductie met bronvermelding is
toegestaan**

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse en
Observatorium voor Gezondheid en Welzijn
van Brussel-Hoofdstad (2024), Zoom op de
gemeenten: Koekelberg, Brussels Hoofdstedelijk
Gewest en Vivalis.Brussels.

Dit document is ook beschikbaar in het Frans.

VOOR MEER INFORMATIE**Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse**

Naamsestraat 59, 1000 Brussel

bisa@perspective.brussels

<https://bisa.brussels/>

**Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van
Brussel-Hoofdstad**

Marion ENGLERT marion.englert@vivalis.brussels

Jonathan UNGER jonathan.unger@vivalis.brussels

Sarah MISSINNE sarah.missinne@vivalis.brussels

Peter VERDUYCKT peter.verduyckt@vivalis.brussels

Belliardstraat 71, Bus 1, 1040 Brussel

observat@vivalis.brussels

[https://www.vivalis.brussels/nl/informerer/
observatoire/observatorium-voor-gezondheid-en-
welzijn-van-brussel](https://www.vivalis.brussels/nl/informerer/observatoire/observatorium-voor-gezondheid-en-welzijn-van-brussel)

Verantwoordelijke uitgevers

Astrid ROMAIN (BISA) en Nathalie NOËL (Vivalis)

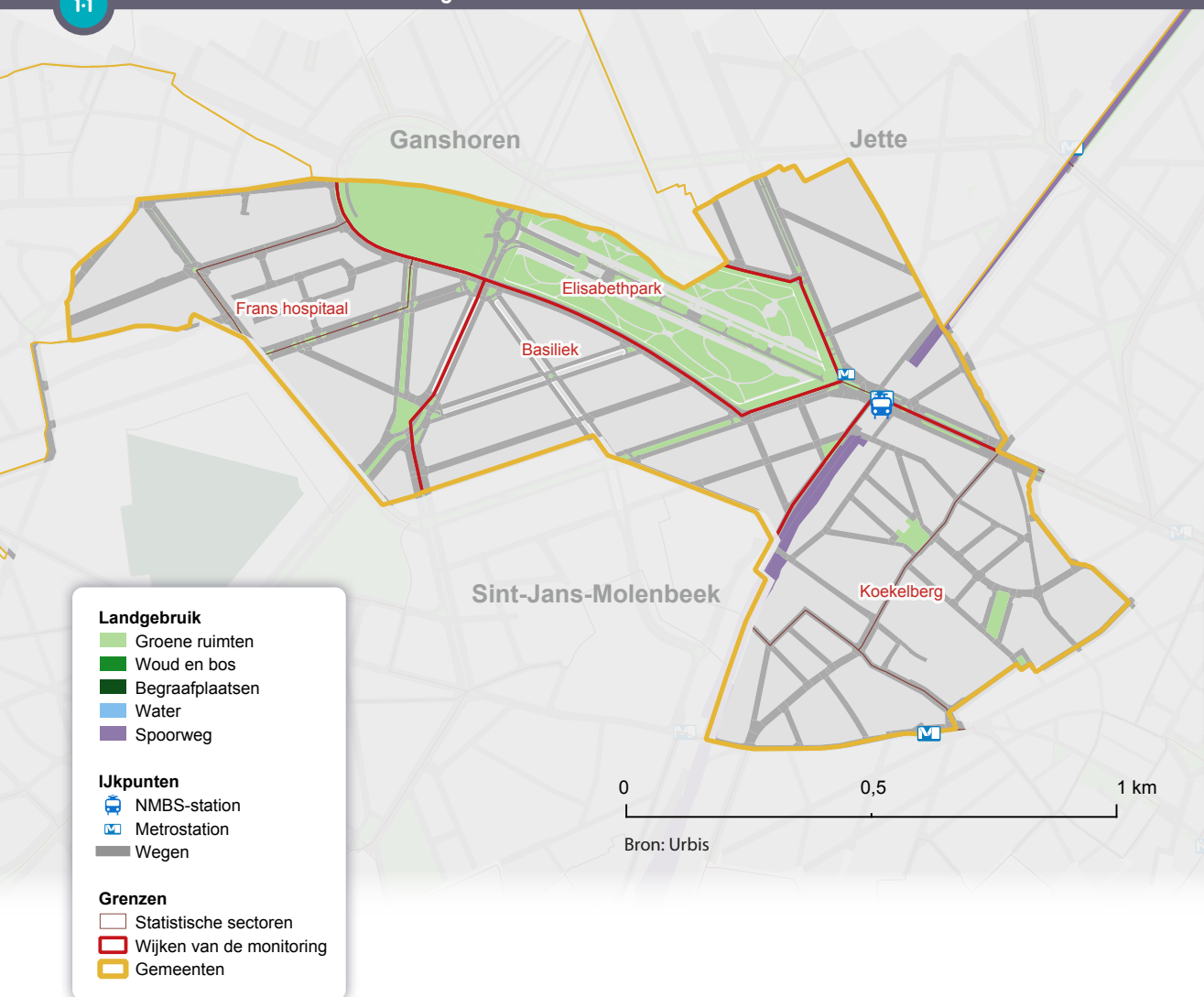
1. KOEKELBERG EN ZIJN INWONERS IN EEN NOTENDOP	4
1.1. Landschap en stedenbouwkundige structuur van het gemeentelijk grondgebied	4
1.2. De inwoners en hun kenmerken	5
1.3. Uitdagingen	7
2. BEVOLKING	8
2.1. Bevolkingsdichtheid en spreiding in de gemeente	8
2.2. Evolutie en loop van de bevolking	9
2.3. Structuur volgens leeftijd en geslacht	11
2.4. Nationaliteiten	13
2.5. Huishoudens	15
3. JONGE KINDEREN	16
3.1. Evolutie en kenmerken van de geboorten	16
3.2. Evolutie van het aantal kinderen jonger dan 3 jaar	17
3.3. Kinderopvang: dekkingsgraad en toegankelijkheid	18
4. ONDERWIJS	19
4.1. Evolutie van de bevolking van 3 tot en met 17 jaar	19
4.2. Schoolbevolking: onderwijsniveau, plaats van de school en onderwijsvorm	20
4.3. Schoolachterstand	21
5. ARBEIDSMARKT	22
5.1. Sociaal-economische positie van de bevolking	22
5.2. Activiteits-, werkgelegenheids- en werkloosheidsgraad	23
5.3. Profiel van de niet-werkende werkzoekenden	25
5.4. Kenmerken van de Koekelbergse loontrekkenden	26
6. ECONOMISCHE ACTIVITEIT	27
6.1. Algemene situatie	27
6.2. De specifieke economische kenmerken van Koekelberg	27
6.3. Bedrijfsmigraties	29

7. INKOMENS	30
7.1. Fiscale inkomens	30
7.2. Personen die een uitkering ontvangen	34
7.3. Rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming (RVT)	35
8. GEMEENTELIJKE FINANCIËN	36
8.1. Kernindicatoren voor de gemeentelijke financiën	36
8.2. Structuur van de belangrijkste gewone ontvangsten en uitgaven	36
8.3. Investerings	37
9. HUISVESTING	38
9.1. Kenmerken van woongebouwen	38
9.2. Sociale woningen en andere woningen van sociale aard	39
9.3. Vastgoedprijzen	41
10. MOBILITEIT EN MILIEU	42
10.1. Mobiliteit	42
10.2. Milieu	44
11. GEZONDHEID	48
11.1. Levensverwachting en mortaliteit	48
11.2. Algemene gezondheidstoestand	50
11.3. Preventie	53
11.4. Focus op de oudere bevolking	54
GLOSSARIUM	55
LIJST MET ACRONIEMEN EN AFKORTINGEN / MEER WETEN	59
BIBLIOGRAFIE	60

1. KOEKELBERG EN ZIJN INWONERS IN EEN NOTENDOP

1-1

Referentiekaart van Koekelberg

1.1. LANDSCHAP EN STEDENBOUWKUNDIGE STRUCTUUR VAN HET GEMEENTELIJK GRONDGEBIED¹

Koekelberg (1,2 km², 0,7 % van het gewestelijke grondgebied) is een kleine gemeente in het noordwesten van het Brussels Gewest. De gemeente grenst in het noorden aan Ganshoren en Jette, in het noordwesten aan Sint-Agatha-Berchem en in het zuiden en oosten aan Sint-Jans-Molenbeek. De grens tussen Koekelberg en Ganshoren loopt door het Elisabethpark. De Annie Cordytunnel, een belangrijke weg naar het centrum van Brussel, loopt onder dat park door tot aan de grens met Sint-Jans-Molenbeek.

De referentiekaart ¹⁻¹ geeft weer hoe de gemeente statistisch wordt opgedeeld, meer bepaald in de [statistische sectoren](#)² en de [wijken](#) van de Wijkmonitoring. Er zijn vier wijken in de gemeente. De grenzen van die wijken vallen niet altijd samen met de gemeentegrenzen omdat ze over meerdere gemeenten verspreid kunnen liggen. Dat is het geval voor de wijken Frans Hospitaal (gedeeld met Sint-Agatha-Berchem en Sint-Jans-Molenbeek), Basiliek (gedeeld met Ganshoren en Jette) en Elisabethpark (gedeeld met Ganshoren).

Het Elisabethpark, een uitgestrekte groene ruimte die gedeeltelijk op het grondgebied van Ganshoren ligt, vormt de groene long van de gemeente.

- ¹ Dit deel is opgesteld op basis van de vorige versie van de 'Zoom op de gemeenten' (2016) en het boek 'La Région de Bruxelles-Capitale. Histoire et Patrimoine des communes de Belgique' (Jaumain, 2008).
- ² De in het blauw aangegeven woorden worden in het glossarium op het einde van dit document toegelicht.

Koekelberg heeft een zeer hoge **bevolkingsdichtheid** (meer dan 18.000 inwoners/km²) door de geconcentreerde verstedelijking. Die bevolkingsdichtheid is heel hoog in alle statistische sectoren van de gemeente, met uitzondering van Elisabethpark, dat onbewoond is ²⁻².

Wat **landschap en stedenbouw** betreft, kan de gemeente Koekelberg in twee entiteiten worden onderverdeeld: oost en west. De spoorlijn (die het Noordstation en het Zuidstation met elkaar verbindt via een westelijke lus) vormt een fysieke scheiding tussen die twee delen.

Het oosten van Koekelberg

Dit deel van de gemeente, ten oosten van de spoorlijn en de metrolijnen 2 en 6, staat bekend als de **wijk** Koekelberg. De wijk ligt in de **eerste kroon** van het gewest. Een groot deel van het gebied werd verstedelijkt vanaf het midden van de 19de eeuw, vertrekkende vanuit het oorspronkelijke gehucht Koekelberg. De bevolkingsgroei, die zeer sterk was tussen 1880 en 1900, hield verband met de industrialisering die volgde op die van Sint-Jans-Molenbeek. In het lageregelegen deel van Koekelberg woonden veel arbeiders die in de verschillende fabrieken van de wijk werkten. In die tijd was het dan ook een industriële buitenwijk die voornamelijk bestond uit arbeiderswoningen en kleine opbrengstgebouwen. Het stedelijke weefsel vormt een continuïteit met de volkswijk van Historisch Molenbeek.

De bevolking in het oosten van Koekelberg heeft een lager gemiddeld inkomen. De twee statistische sectoren aan het zuidelijke uiteinde van de Koekelberg-wijk bevatten een groot aandeel sociale woningen.

Het centrum en het westen van Koekelberg

Naast het Elisabethpark bestaan het centrum en het westen van de gemeente uit de gemengde **wijken** Frans Hospitaal en Basiliek. Dat deel van de gemeente, gelegen in de **tweede kroon** van het gewest, onderging een geleidelijke verstedelijking aan het einde van de 19de eeuw en voornamelijk in de 20ste eeuw. De stedelijke ontwikkeling was residentieel en burgerlijk op het plateau van Koekelberg (of "Hoog-Koekelberg"). Het plan van architect Victor Besme, dat in de jaren 1860 vorm kreeg, was om op het plateau een koninklijke wijk te creëren die de stedenbouwkundige aspiraties van Leopold II zou weerspiegelen, terwijl er een majestueuze laan zou worden aangelegd om het plateau met het centrum van Brussel te verbinden. De aanleg van het Elisabethpark (1868) en de bouw van een nationale basiliek (beslist in 1903, voltooid in 1971) droegen bij tot het oorspronkelijk gewenste prestigieuze karakter.

In de woonwijk Basiliek staat een groot aantal bel-etagewoningen, kleine appartementsgebouwen en, vooral rond het park, herenhuizen. De wijk Frans Hospitaal heeft een zeer gevarieerd woningbestand, met flatgebouwen van alle groottes, vooral bewoond door de middenklasse, en rijtjeshuizen langs straten die vaak met bomen beplant zijn.

Algemene bouwkenmerken en sociale huisvesting

Koekelberg ligt gespreid over de **eerste kroon** (in het oosten van de gemeente) en de **tweede kroon** (in het westen). Het gebouwenbestand is in het oosten dan ook ouder dan in het westen. Meer dan de helft van de woningen in Koekelberg zijn gebouwd tussen 1920 en 1970. De sociale woningen (6 per 100 gezinnen) zijn voornamelijk in het zuidoosten van de gemeente geconcentreerd.

1.2. DE INWONERS EN HUN KENMERKEN

Demografisch profiel

Op 1 januari 2022 telt de gemeente Koekelberg 22.023 inwoners, of 2 % van de **bevolking** van het Brussels Gewest. De gemeente zag haar bevolking tussen 2006 en 2020 groeien, zij het iets trager dan in het Brussels Gewest in zijn geheel. Koekelberg is een van de dichtstbevolkte gemeenten in het gewest:

Koekelberg valt op door zijn hoge **geboortecijfer**: de gemeente combineert het hoogste **geboortecijfer** met het hoogste **totale vruchtbaarheidscijfer** van alle 19 gemeenten. Hierdoor heeft de gemeente een hoog natuurlijk saldo, het op een na hoogste van de 19 gemeenten in het gewest. Hoewel de gemeente de afgelopen tien jaar een negatief intern migratiesaldo heeft gekend, is het internationale migratiesaldo toegenomen en vormt dat nu de belangrijkste drijvende kracht achter de demografische groei in de gemeente.

De bevolking van Koekelberg is jonger dan die van het gewest in zijn geheel, met een gemiddelde **leeftijd** van 35,7 jaar in 2022, waarmee Koekelberg de vierde gemeente op het vlak van de laagste gemiddelde leeftijd. De gemeente heeft ook het op een na hoogste aandeel 0-17-jarigen in haar bevolking: meer dan een op de vier inwoners is in 2022 jonger dan 18 jaar.

Koppels met kinderen zijn verhoudingsgewijs sterker vertegenwoordigd in Koekelberg dan in het gewest, net als eenoudergezinnen. De gemiddelde grootte van de gezinnen is hoog en Koekelberg is de tweede Brusselse gemeente met de hoogste percentages gezinnen van vijf personen en zes personen of meer.

Niet-Belgen zijn iets ondervertegenwoordigd in vergelijking met het gewestelijke gemiddelde, met bijna een derde van de bevolking van de gemeente. Tussen 2012 en 2022 groeide de niet-Belgische bevolking in de gemeente sneller dan in het gewest. Van de niet-Belgische inwoners is 35 % onderdaan van de nieuwe lidstaten van de Europese Unie (EU-13), een hoger percentage dan in het gewest (20 %). Roemenen maken een aanzienlijk deel uit van de niet-Belgische bevolking van de gemeente. In vergelijking met de gewestelijke bevolking

van niet-Belgische nationaliteit zijn Noord-Afrikaanse onderdanen ook oververtegenwoordigd binnen de bevolking van niet-Belgische nationaliteit in de gemeente, in tegenstelling tot **EU-14-onderdanen (zonder België)**, die ondervertegenwoordigd zijn.

Sociaal-economisch profiel

De bevolking van Koekelberg bestaat voornamelijk uit de middenklasse en lagere middenklasse. Het **mediaan equivalent inkomen per inwoner na belastingen** is lager dan de gewestelijke mediaan. Huishoudens met zeer hoge en zeer lage **inkomens** zijn ondervertegenwoordigd in vergelijking met het gewest in zijn geheel, en de inkomensongelijkheid is laag, althans in vergelijking met het gemiddelde van de 19 gemeenten. De gemeente vertoont een zeker contrast tussen het oostelijke deel, waar de inkomens lager zijn, en het westelijke deel, waar ze hoger zijn. Tussen 2009 en 2019 daalde het mediaan equivalent inkomen na belastingen in sectoren waar samen de helft van de bevolking woont. Het gaat om de centrale en westelijke sectoren, die niet de meest achtergestelde sectoren van de gemeente zijn.

Het percentage van de bevolking (18-64 jaar) dat van een werkloosheidsuitkering, een invaliditeitsuitkering of een bijstandsuitkering leeft, is in het algemeen iets hoger in Koekelberg (23,3 %) dan in het Brussels Gewest (21,6 %).

De **activiteitsgraad** van de inwoners van de gemeente is hoger dan het gewestelijke gemiddelde. Toch is de genderkloof groter in Koekelberg: de activiteitsgraad van vrouwen in de gemeente is lager dan die van vrouwen in het volledige gewest. Voor mannen is de situatie anders: de mannen in Koekelberg hebben een hogere activiteitsgraad dan de mannen in het gewest in zijn geheel. Aangezien 15- tot 24-jarigen in Koekelberg relatief gezien minder vaak studies volgen, zijn ze meer aanwezig op de **arbeidsmarkt**. Voor die laatste groep is het **werkloosheidscijfer** (21,3 %) iets lager dan dat van het volledige gewest (23,6 %).

Voor alle leeftijdsgroepen samen is 17 % van de actieve bevolking in de gemeente **werkloos**, tegenover 16 % in het Brusselse Gewest. Niet-werkende werkzoekenden zijn lager opgeleid (met veeleer buitenlandse diploma's), vaker vrouwen en vaker afkomstig uit niet-Europese landen. Het dient opgemerkt te worden dat de werkgelegenheidssituatie van inwoners in de oostelijke sectoren van de gemeente minder goed is, met werkloosheidspercentages die de 30 % naderen.

Wat **werkgelegenheid in de gemeente** betreft, zijn zelfstandigen oververtegenwoordigd onder de personen die in Koekelberg werken (ongeacht de gemeente waar ze wonen) in vergelijking met het gewest in zijn geheel. De onderwijssector, de gezondheidssector en de maatschappelijke dienstverlening zijn ook oververtegenwoordigd in het aantal jobs in Koekelberg. Anderzijds is Koekelberg ondervertegenwoordigd in de bedrijfstakken die op gewestelijke schaal meer hooggekwalificeerde werknemers tewerkstellen.

Ongeveer een op de vijf geboorten vindt plaats in een huishouden zonder inkomen uit arbeid; dat is een aanzienlijk percentage, gelijk aan dat van het gewest. Koekelberg is de Brusselse gemeente met het hoogste aandeel kinderen jonger dan drie jaar. Wat de **kinderopvang** betreft, bedraagt de **dekkingsgraad** voor kinderen jonger dan drie jaar in 2020 26 % in Koekelberg. De gemeente heeft de op twee na laagste dekkingsgraad in het gewest. Kenmerkend voor de gemeente is het lage aantal plaatsen tegen een tarief dat losstaat van het inkomen van de ouders.

Wat het secundair **onderwijs** betreft, ligt de verdeling van de leerlingen van het secundair onderwijs in Koekelberg volgens studierichting dicht bij die van alle leerlingen in het gewest. Een derde van de studenten (33 %) volgt een algemene richting, 17 % een technische richting en 12 % een beroepsrichting³. De **schoolachterstand** (van minstens twee jaar) is even groot in Koekelberg als in het Brussels Gewest. Het betreft 20 % van de leerlingen die in de gemeente wonen.

De huur- en verkoopprijzen van **huizen en appartementen** liggen in Koekelberg gemiddeld lager dan in het gewest in zijn geheel. Hoewel de prijzen van huizen en appartementen tussen 2011 en 2021 minder snel zijn gestegen dan in het gewest in zijn geheel, gaat het om een aanzienlijke stijging. Bovendien is het aantal sociale woningen in verhouding tot het aantal gezinnen in de gemeente relatief laag (6 per 100 gezinnen). Een groot deel van de gezinnen in de gemeente (11 %) staat overigens op de wachtlijst voor een sociale woning.

Wat de **gemeentelijke financiën** betreft, is de gewone begroting van de gemeente Koekelberg in evenwicht voor de periode 2016-2019. In 2020 (coronacrisis) was dat niet het geval, maar het gecumuleerde resultaat blijft positief. Het aandeel van de opcentiemen op de onroerende voorheffing en van de aanvullende personenbelasting (APB) in de totale gemeentelijke inkomsten is lager dan het gemiddelde van de 19 gemeenten.

Gezondheid

De **levensverwachting** in Koekelberg is twee jaar lager dan in Brussel. Die levensverwachting is deels gekoppeld aan vroegtijdige sterfte (vóór de leeftijd van 75 jaar), die ook hoger is. De algemene gezondheid, gemeten aan de hand van de prevalentie van diabetes, hartaandoeningen en chronische obstructieve longaandoeningen, is eveneens minder goed in Koekelberg wanneer ze vergeleken wordt met het Brussels Gewest. De gezondheid hangt af van talrijke factoren, zoals de levensstijl, de fysieke omgeving (arbeidsomstandigheden, huisvesting) en de sociale omgeving (sociaal statuut en gezinssituatie) enzovoort. Het sociaal statuut is – door het verband met alle andere factoren – een zeer belangrijke gezondheidsdeterminant. De relatief ongunstige sociaal-economische situatie van de Koekelbergers in vergelijking met het gewestelijke gemiddelde verklaart de grotere gezondheidsproblemen in de gemeente en de lagere levensverwachting. Een analyse van de ruimtelijke variatie

³ De rest zit in de eerste graad van het secundair onderwijs.

in de prevalentie van diabetes per statistische sector illustreert ook het bestaan van sociale ongelijkheden in gezondheid binnen de gemeente.

Koekelbergers tussen 65 en 84 jaar verblijven vaker in een rust- en verzorgingstehuis dan alle Brusselaars van dezelfde leeftijd. Het aanbod van die voorzieningen, in verhouding tot de bevolking ouder dan 65 jaar in de gemeente, is kleiner dan in het Brussels Gewest in zijn geheel.

1.3. UITDAGINGEN

Armoede, bestaansonzekerheid en gezondheid

Er is veel armoede in de gemeente. Het mediaan inkomen is lager dan dat van het gewest (dat zelf al relatief laag is) en de inkomens zijn gedaald in verschillende statistische sectoren van de gemeente. Een derde van de bevolking van de gemeente heeft het **RVT-statuut** omdat veel mensen in moeilijke financiële omstandigheden leven. Veel kinderen worden geboren in gezinnen zonder inkomen uit arbeid (zie hieronder) en de werkloosheid is hoog. En ook het aandeel personen met een leefloon neemt toe. De grote kansarmoede in Koekelberg heeft gevolgen voor de gezondheid van de inwoners. Die sociale situatie vormt een grote uitdaging voor de gemeente.

Zorg voor jonge kinderen en jongeren in het algemeen

In Koekelberg bedraagt het aandeel kinderen jonger dan 3 jaar 5%. Koekelberg is daarmee de Brusselse gemeente met het hoogste aandeel jonge kinderen. Die situatie zal zich waarschijnlijk voortzetten: het geboortecijfer is momenteel het hoogste in het gewest en is sinds 2014 niet echt gedaald. Het aantal kinderen jonger dan drie jaar daalt niet in Koekelberg. Bovendien voorspellen demografische prognoses een toename met 7% van het aantal kinderen jonger dan drie jaar in Koekelberg tussen 2025 en 2030⁴.

Bovendien vindt, net als elders in Brussel, een aanzienlijk deel van de geboorten plaats in gezinnen zonder inkomen uit arbeid en/of in eenoudergezinnen.

En terwijl de meeste plaatsen het voordeel hebben dat ze voor iedereen toegankelijk zijn (niet-gereserveerd en tegen variabele tarieven afhankelijk van het inkomen), is de dekkingsgraad voor opvang voor jonge kinderen relatief laag: er is slechts één plaats per vier kinderen.

De uitbreiding met extra kinderopvangfaciliteiten is daarom een belangrijke uitdaging voor de gemeente. De kwestie van het schoolaanbod moet ook vanuit dat perspectief worden bekeken.

Over het algemeen telt de gemeente een hoog percentage jongeren (kinderen en adolescenten), met een grote schoolachterstand (vooral in de beroepsrichtingen). De aandacht voor die groep vormt ook een belangrijke uitdaging, gelet op de preciaire situatie waarin gezinnen zich bevinden.

Toegang tot betaalbare huisvesting die geschikt is voor de gezinnen die er wonen

De huisvestingssituatie van de huishoudens in Koekelberg is problematisch, ook weer als gevolg van de lage inkomens. Ongeveer 500 gezinnen wonen in een sociale woning⁵, en bijna 1.000 gezinnen staan op de wachtlijst voor een dergelijke woning⁶. Samen vormen ze ongeveer 17% van alle gezinnen in de gemeente.

Hoewel ze niet recent zijn, benadrukten de laatste beschikbare gegevens over de woonkwaliteit de ondervetegenwoordiging van grote woningen in de gemeente. Dat ondanks het feit dat grote gezinnen het meest vertegenwoordigd zijn in de gemeente.

De vastgoedprijzen in de gemeente zijn eveneens gestegen, zij het minder dan in het gewest in zijn geheel.

De kwestie van toegang tot betaalbare woningen die geschikt zijn voor de gezinnen in Koekelberg vormt dus een grote uitdaging voor de gemeente. Daarbovenop komt nog dat de gemeente dichtbevolkt is en weinig of geen onbebouwde grond beschikbaar heeft om bijkomende woningen te bouwen.

⁴ BISA (2023). Bevolkingsprojecties. Online <https://bisa.brussels/themas/bevolking/bevolkingsprojecties> Geraadpleegd op 2 februari 2023.

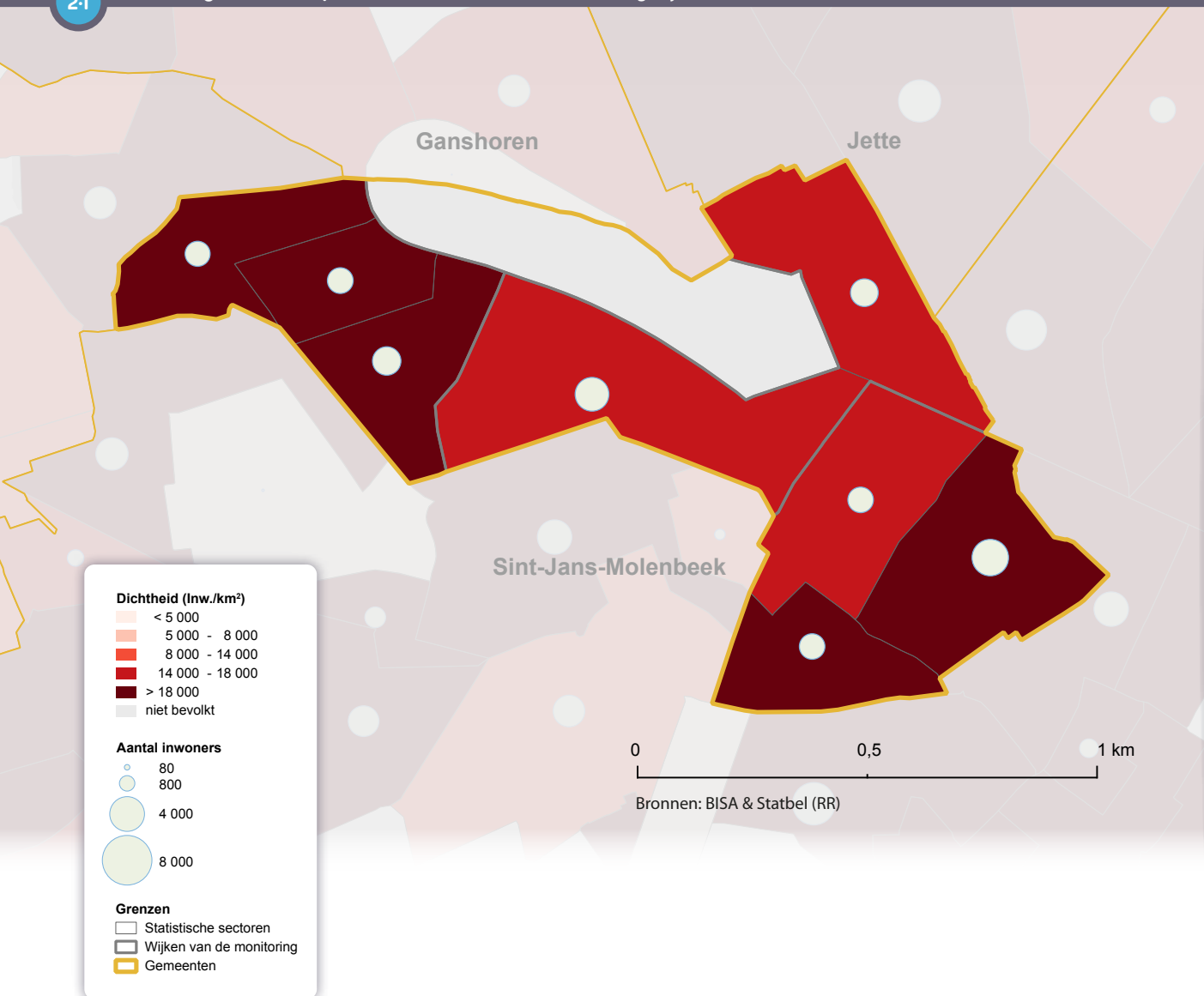
⁵ 514 gezinnen in 2020 (BGHM)

⁶ 964 gezinnen in 2022 (BGHM)

2. BEVOLKING

2-1

Bevolkingsdichtheid per statistische sector, Koekelberg, 1 januari 2021

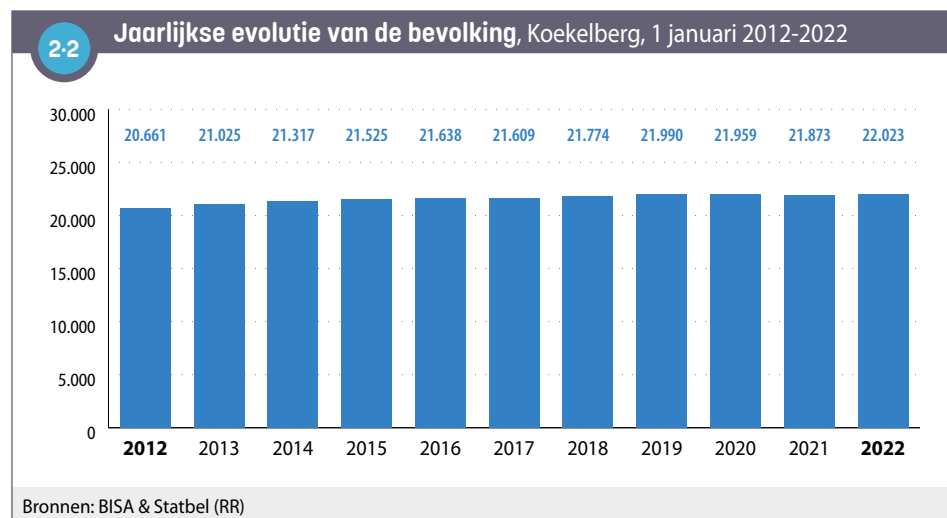
2.1. BEVOLKINGSDICHTHEID EN SPREIDING IN DE GEMEENTE

Op 1 januari 2022 telt de gemeente Koekelberg officieel 22.023 inwoners, of 2 % van de bevolking van het Brussels Gewest. Koekelberg is daarmee de minst bevolkte gemeente van het gewest. De bevolkingsdichtheid bedraagt er echter 18.633 inwoners per km². De gemeente is daarmee gemiddeld dichter bevolkt dan het gewest in zijn geheel (7.528 inwoners per km²). Koekelberg is de derde meest dichtbevolkte gemeente van het gewest.

Achter dat gemeentelijke gemiddelde schillen echter zeer verschillende situaties binnen het grondgebied van Koekelberg ²⁻¹. Met uitzondering van de **statistische sector** van het Elisabethpark, dat niet bewoond is, zijn de centrale sectoren van de gemeente (Plateau, Boogschutters - Fourez en Vanhuffel), hoewel zeer dichtbevolkt, minder dicht bevolkt dan de westelijke of oostelijke sectoren van de gemeente. De dichtheid van de sector Lepreux – de dichtstbevolkte sector van de gemeente – is bijna twee keer zo hoog als die van de sector Plateau.

2.2. EVOLUTIE EN LOOP VAN DE BEVOLKING

Tussen 1 januari 2012 en 1 januari 2022 is de bevolking van Koekelberg gestegen, zij het iets trager dan in het gewest (+6,6 % tegenover +7,4 % op gewestelijk niveau). De gemeentelijke bevolking daalde zelfs in 2016, 2019 en 2020 ²⁻².

In 2021 is de bevolking van Koekelberg licht gestegen (+0,7 % tegenover +0,2 % op gewestelijk niveau).

Meer gedetailleerd is de bevolkingsgroei te wijten aan een combinatie van drie factoren ²⁻³:

- het natuurlijk saldo
- het intern migratiesaldo
- het internationaal migratiesaldo.

Voor 2021 is het **natuurlijk saldo** (per 1.000 inwoners) positief (8,8 ‰), wat betekent dat er in Koekelberg meer geboorten (337) dan overlijdens (144) zijn. Het natuurlijk saldo voor de gemeente is hoger dan dat van het gewest (5,6 ‰). Dat kan worden verklaard door zowel een hoger **geboortecijfer** als een lager sterftcijfer in de gemeente ²⁻³. Koekelberg is de tweede gemeente met het hoogste natuurlijk saldo in het gewest, na Schaarbeek (8,9 ‰).

Zoals in de meeste Brusselse gemeenten is het **intern migratiesaldo** in 2021 negatief in Koekelberg. Dit betekent dat het aantal personen dat in 2021 vanuit een andere Belgische

gemeente naar Koekelberg verhuisde (1.930) lager is dan het aantal personen dat de gemeente verliet om zich elders in België te vestigen (2.371). Dit cijfer is iets lager in Koekelberg dan in het gewest.

Het **internationaal migratiesaldo** is positief, zoals in alle Brusselse gemeenten. Het aantal personen dat vanuit het buitenland naar Koekelberg verhuisde (751), is groter dan het aantal personen dat Koekelberg verliet om zich in het buitenland te vestigen (305)⁷. Dat saldo per 1.000 inwoners (20 ‰) is echter duidelijk hoger in Koekelberg dan in het Brussels Gewest in zijn geheel (14 ‰).

In Koekelberg zijn het natuurlijk saldo en het internationaal migratiesaldo positief, waardoor het negatieve intern migratiesaldo wordt gecompenseerd.

2-3 Loop van de bevolking in 2021

	Koekelberg		Brussels Gewest	
	Aantal		Aantal	
Natuurlijke loop				
Geboorten	337	15,4 ‰	15.690	12,8 ‰
Overlijden	144	6,6 ‰	8.849	7,2 ‰
Natuurlijk saldo	193	8,8 ‰	6.841	5,6 ‰
Interne migraties				
Inwijking	1.930	87,9 ‰	89.758	73,5 ‰
Uitwijking	2.371	108,0 ‰	110.809	90,7 ‰
Intern migratiesaldo	-441	-20,1 ‰	-21.051	-17,2 ‰
Internationale migraties				
Immigratie (inclusief heringeschreven en inkomende veranderingen van register)	751	34,2 ‰	48.414	39,6 ‰
waarvan Niet-EU	301	13,7 ‰	16.406	13,4 ‰
Emigratie (inclusief ambtshalve geschrapt en uitgaande veranderingen van register)	305	13,9 ‰	31.449	25,8 ‰
waarvan Niet-EU	43	2,0 ‰	7.079	5,8 ‰
Internationaal migratiesaldo	446	20,3 ‰	16.965	13,9 ‰
waarvan Niet-EU	258	11,8 ‰	9.327	7,6 ‰
Totaal aangroei (inclusief statistische aanpassing)				
Jaarlijkse bevolkingsgroei	150	0,7 %	2.667	0,2 %
Gemiddelde jaarlijkse bevolkingsgroei (tussen 1 januari 2012 en 1 januari 2022)		0,6 %		0,7 %

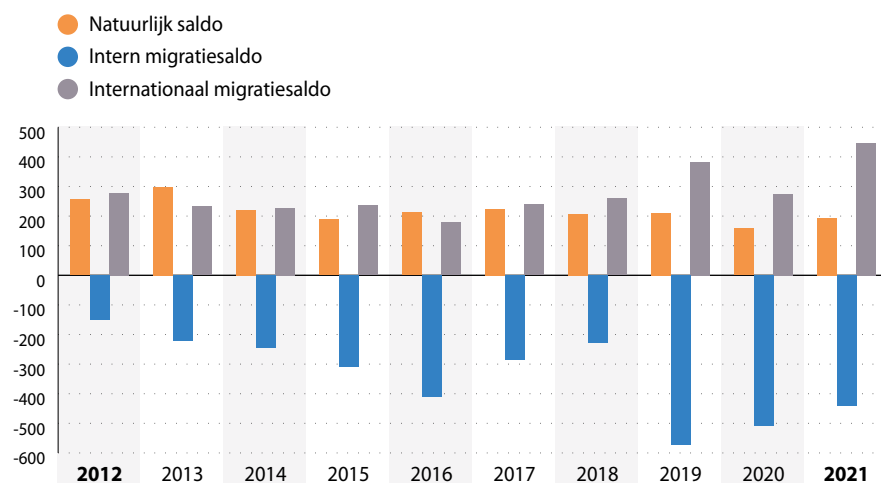
Bronnen: BISA & Statbel (RR)
Noot: de statistische aanpassing omvat laattijdig geregistreerde wijzigingen (na 1 maart van het volgende jaar).

⁷ Deze aantallen omvatten registerwijzigingen, schrappingen en herinschrijvingen na schrapping.

De demografische dynamiek is relatief constant in Koekelberg: het natuurlijk saldo en het internationaal migratiesaldo zijn sinds 2012 elk jaar positief en het intern migratiesaldo is systematisch negatief. Vanaf 2019 heeft het negatieve intern migratiesaldo zich versterkt en werd het internationaal migratiesaldo de belangrijkste drijvende kracht achter de demografische groei van de gemeente ²⁻⁴.

2-4

Jaarlijkse evolutie van het natuurlijk saldo en de migratiesaldo's, Koekelberg, 2012-2021

Bronnen: BISA & Statbel (RR)

En de niet-officiële bevolking?

Naast de **officiële bevolking** telt elke gemeente een bepaald aantal personen die er wonen, maar niet tot de officiële bevolking worden gerekend (asielzoekers, mensen in irregulier verblijf/personen zonder papieren, diplomaten en hun gezinsleden ...). Wat specifiek de geboorten en overlijdens betreft, zijn de gegevens van de **Statistische formulieren voor geboorten en overlijdens** een nuttige aanvulling op de officiële bevolkingsgegevens. Ze omvatten immers alle personen die geboren of overleden zijn in het Brussels Gewest, niet alleen van wie er officieel woont. Omgekeerd, als de moeder legaal in België woont maar de geboorte in het buitenland plaatsvindt, wordt die niet geregistreerd in de Statistische formulieren voor geboorten, maar wel in het Rijksregister. In 2019 wordt in de Statistische formulieren nagenoeg hetzelfde aantal geboorten (389) geregistreerd als in het officiële bevolkingsregister (386) van Koekelberg (ofwel een relatief verschil van 1 % ten opzichte van het aantal geboorten dat in het bevolkingsregister is geregistreerd, tegenover 3 % op gewestelijke schaal).

Daarnaast ontvingen in 2021 240 personen **dringende medische hulp** (DMH) van het OCMW in Koekelberg⁸; dat is 1,6 % van de DMH die in het Brussels Gewest werd verleend. Als dat cijfer wordt gerelateerd aan de gemeentelijke bevolking, stemt het percentage begunstigen van de DMH in Koekelberg (1,1 %) overeen met het gewestelijke percentage (1,2 %). Op basis daarvan lijkt de bevolking zonder papieren in zekere mate aanwezig te zijn in Koekelberg, in een verhouding die vergelijkbaar is met die van het gewest⁹.

⁸ Bron: POD Maatschappelijke Integratie.

⁹ Volgens een schatting van het KCE (2015) schommelt het aandeel personen zonder papieren dat gebruikmaakt van de DMH tussen 10 % en 20 %.

2.3. STRUCTUUR VOLGENS LEEFTIJD EN GESLACHT

De leeftijdsstructuur van de Koekelbergse bevolking verschilt van de leeftijdsstructuur van de gewestelijke bevolking. De bevolking is er jonger: de gemiddelde leeftijd is lager (35,7 tegenover 37,8 voor het gewest) ²⁻⁶; er zijn verhoudingsgewijs meer jongeren onder de 18 jaar (27 % tegenover 22 % voor het gewest); er zijn iets minder 65-plussers (11 % van de bevolking van de gemeente tegenover 13 % van het gewestelijke bevolking) en hetzelfde geldt voor de leeftijdsgroep 18-64 jaar ²⁻⁵. Op 1 januari 2022 was Koekelberg de tweede gemeente met het hoogste aandeel 0-17-jarigen in de bevolking.

Tussen 2012 en 2022 is de leeftijdsstructuur licht gewijzigd, waarbij de bevolking jonger is geworden: het aandeel van de bevolking onder de 18 is gestegen (+1 procentpunt) en het aandeel van 65 jaar en ouder is gedaald (-2 procentpunten). Een meer gedetailleerde analyse van de leeftijdsgroepen geeft meer details ²⁻⁷.

De ouderencoëfficiënt (80+/65+) is gedaald tussen 2012 en 2022, net als die van het gewest: hoogbejaarden vertegenwoordigen op 1 januari 2022 een kleiner deel van de bevolking van 65 jaar en ouder dan tien jaar eerder. Die coëfficiënt ligt in Koekelberg lager dan de gemiddelde coëfficiënt voor het gewest ²⁻⁶.

Koekelberg is een van de vier Brusselse gemeenten waar de mannenratio meer dan 100 % bedraagt ²⁻⁶. Die ratio is tussen 2012 en 2022 gestegen tot 100,5 %. Het aantal mannen is dus iets groter dan het aantal vrouwen. Op gewestelijke schaal is het tegenovergestelde waar: het aantal vrouwen is groter dan het aantal mannen.

Over het algemeen houdt het aandeel mannen verband met:

- De leeftijd van de gemeentelijke bevolking. Er worden over het algemeen iets meer jongens dan meisjes geboren. Die verhouding neemt af en keert vervolgens om in de loop van het leven, waarbij vrouwen uiteindelijk de overgrote meerderheid van de senioren vormen. De [levensverwachting](#) van vrouwen is dus hoger: op elke leeftijd sterven mannen meer dan vrouwen. Een jongere bevolking zal daarom minder vrouwelijk zijn.
- De aanwezigheid van bevolkingsgroepen met een immigratieachtergrond. Bij sommige migraties zijn vaker mannen dan vrouwen betrokken en gaat het meestal om jongvolwassenen.

In Koekelberg kan de grotere aanwezigheid van mannen dan vrouwen worden verklaard door de jeugdigheid van de bevolking en vooral de oververtegenwoordiging van mannen op middelbare leeftijd (40 tot 59 jaar).

2-5 Uitsplitsing van de bevolking per leeftijdsgroep, 1 januari 2012 en 2022

	Koekelberg				Brussels Gewest			
	01/01/2012		01/01/2022		01/01/2012		01/01/2022	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
0 - 17 jaar	5.284	25,6	5.855	26,6	255.118	22,4	273.645	22,4
18 - 64 jaar	12.740	61,7	13.752	62,4	730.020	64,1	788.876	64,5
65 jaar en ouder	2.637	12,8	2.416	11,0	153.716	13,5	160.116	13,1
Totaal	20.661	100	22.023	100	1.138.854	100	1.222.637	100

Bronnen: BISA & Statbel (RR)

2-6 Indicatoren over de structuur van de bevolking, 1 januari 2012 en 2022

	Koekelberg		Brussels Gewest	
	01/01/2012	01/01/2022	01/01/2012	01/01/2022
Gemiddelde leeftijd totaal (jaar)	36,0	35,7	37,5	37,8
Gemiddelde leeftijd mannen (jaar)	34,7	34,9	36,1	36,7
Gemiddelde leeftijd vrouwen (jaar)	37,3	36,6	38,9	38,8
Senioriteitscoëfficiënt [80+/65+] (%)	32,4	28,3	33,1	29,2
Geslachtsverhouding (%)	96,8	100,5	94,3	96,5

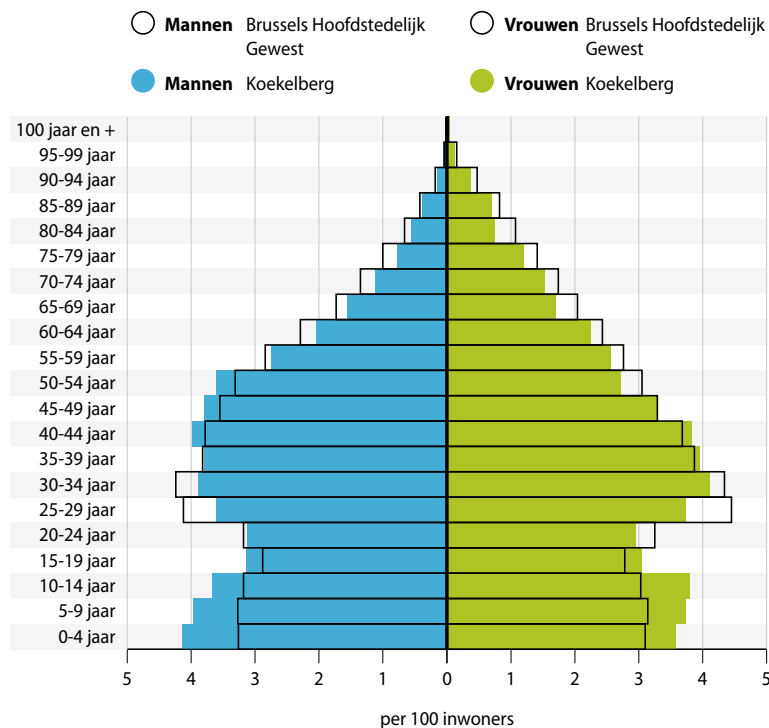
Bronnen: BISA & Statbel (RR)

De eerste vergelijkende leeftijdspiramide **2-7** illustreert het contrast tussen de leeftijdspiramide in Koekelberg en die van het Brussels Gewest. De Koekelbergse bevolking verschilt van de gewestelijke bevolking in die zin dat kinderen tussen 0 en 14 jaar oververtegenwoordigd zijn, terwijl jongvolwassenen (25-34 jaar) ondervertegenwoordigd zijn. Zestigplussers zijn eveneens ondervertegenwoordigd in de gemeente. Terwijl de gewestelijke bevolkingspiramide een groter aandeel mannen dan vrouwen in de leeftijdsgroep van 40 tot 59 jaar toont, is dat onevenwicht nog duidelijker in Koekelberg.

De evolutie van het uitzicht van de tweede leeftijdspiramide tussen 2012 en 2022 **2-8** laat zien dat de Koekelbergse bevolking enkele wijzigingen doormaakte. Terwijl het aantal kinderen onder de vier jaar is gedaald (zie ook het hoofdstuk **3**, Jonge kinderen), is het aantal oudere kinderen (5-9 jaar) en tieners (10-19 jaar) gestegen. Vanaf de leeftijd van 20 jaar en tot de leeftijd van 60 jaar verschilt de trend van het aantal mannen regelmatig van die van het aantal vrouwen. Het aantal mannen van 50 tot 59 jaar is bijvoorbeeld sterker gestegen dan het aantal vrouwen van dezelfde leeftijd, en het aantal vrouwen van 20 tot 29 jaar is gedaald terwijl het aantal mannen van dezelfde leeftijd is toegenomen¹⁰. Het aantal 75-plussers is tussen 2012 en 2022 gedaald¹¹.

2-7

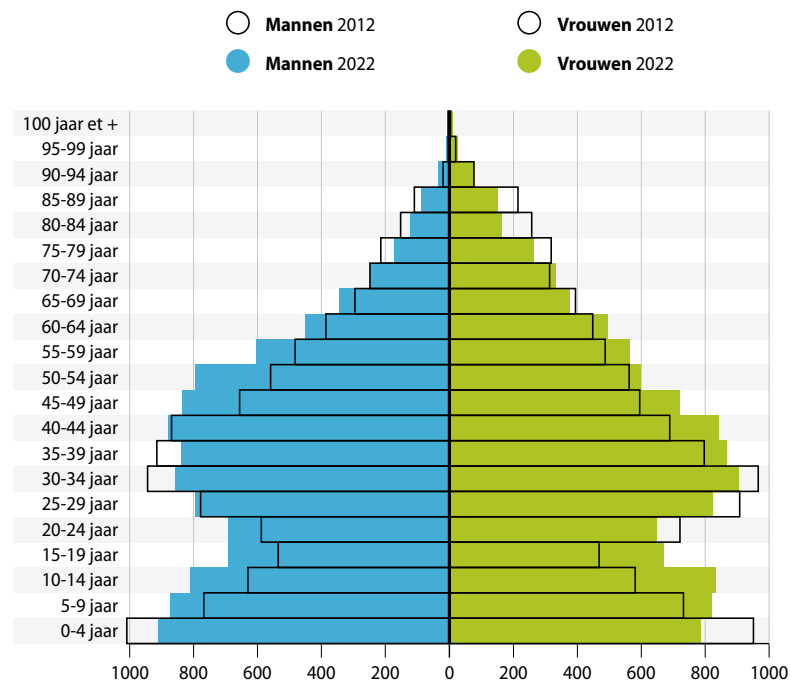
Vergelijkende leeftijdspiramide, Koekelberg en Brussels Gewest, per 100 inwoners, 1 januari 2022

Bronnen: BISA & Statbel (RR)

2-8

Vergelijkende leeftijdspiramide, Koekelberg, 1 januari 2012 en 2022

Bronnen: BISA & Statbel (RR)

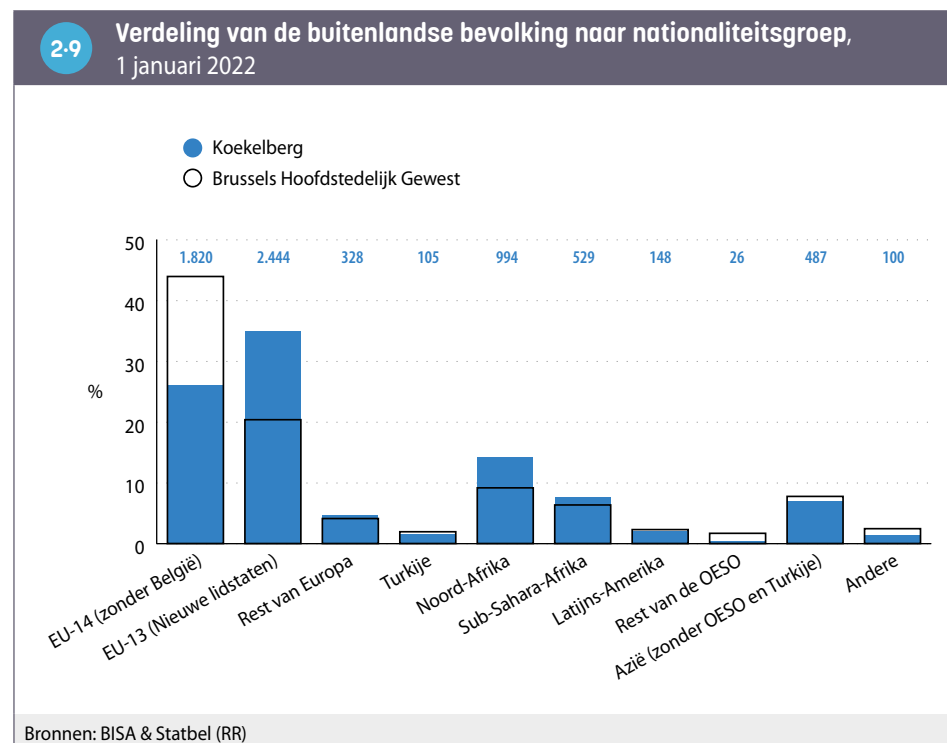
¹⁰ Het aantal mannen steeg in de leeftijdsgroep 20-24 jaar en bleef stabiel in de leeftijdsgroep 25-29 jaar.

¹¹ Als algemene regel moet in gedachten worden gehouden dat de betrokken aantallen soms relatief laag zijn en dat veranderingen daarom significant kunnen lijken, zelfs als ze in werkelijkheid maar heel weinig mensen treffen.

2.4. NATIONALITEITEN

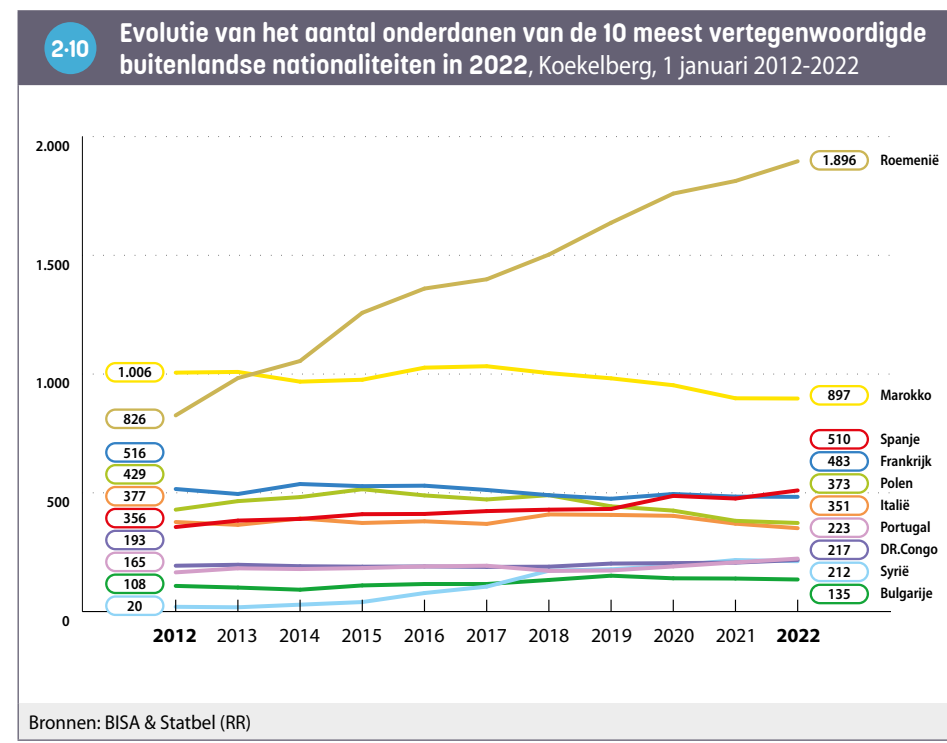
Op 1 januari 2022 hebben 6.981 personen (32 % van de bevolking van Koekelberg) niet de Belgische nationaliteit, een percentage dat toeneemt (27 % in 2012), maar toch nog iets lager is dan dat van het gewest (36 % in 2022). Tussen 2012 en 2022 nam de buitenlandse bevolking in de gemeente sneller toe dan in het volledige gewest.

Van de niet-Belgische inwoners is 35 % onderdaan van de nieuwe lidstaten van de Europese Unie (EU-13); dat is een hoger percentage dan in het gewest (20 %). Noord-Afrikaanse onderdanen zijn ook oververtegenwoordigd onder de buitenlandse bevolking van de gemeente, terwijl EU-14-onderdanen (met uitzondering van België) ondervertegenwoordigd zijn ^{2.9}.

Roemenen waren veruit de meest vertegenwoordigde buitenlandse bevolking in Koekelberg op 1 januari 2022: ze maakten meer dan een op vijf niet-Belgische inwoners uit (27 %). Tussen 2012 en 2022 is hun aantal meer dan verdubbeld ^{2.10}. Marokkanen zijn de op een na meest voorkomende buitenlandse nationaliteit in de gemeente, maar hun aantal daalde tussen 2012 en 2022, net als dat van Fransen, Polen en Italianen.

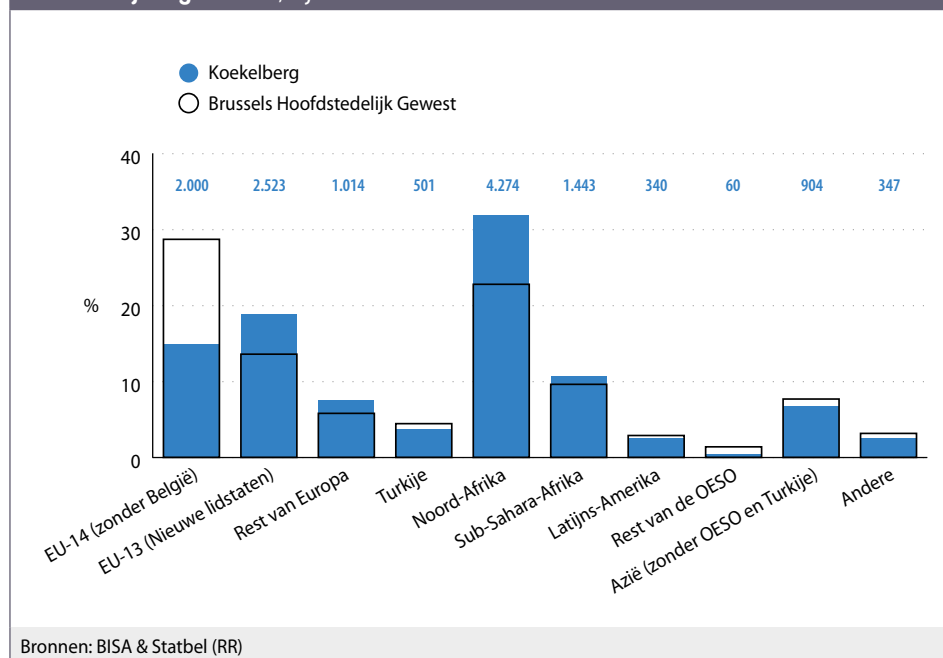
Het aantal Syriërs is sterk gestegen: het is meer dan vertienvoudigd tussen 2012 en 2022. De oorlog in Syrië, die in 2011 begon¹², is uiteraard de oorzaak van de toename van het aantal van die onderdanen in het gewest, zo ook in Koekelberg. Het gaat echter nog steeds om kleine aantallen.

¹² Dit conflict leidde in 2015 tot een aanzienlijke toename van het aantal eerste asielaanvragen van Syrische onderdanen. Deze toename leidde tot de verzadiging van de opvangvoorzieningen en de 'opvangcrisis' van 2015.

We mogen niet vergeten dat een analyse van de huidige nationaliteit slechts gedeeltelijk de diversiteit van de bevolking weerspiegelt. Terwijl 32 % van de Koekelbergers in 2022 niet de Belgische nationaliteit had, had 61 % die niet bij de geboorte. Een deel van de Belgische bevolking van de gemeente heeft dus na de geboorte de Belgische nationaliteit verkregen. Zo is het aantal met een Noord-Afrikaanse nationaliteit geboren inwoners van Koekelberg vier keer groter (4.274 personen) dan het aantal inwoners met een Noord-Afrikaanse nationaliteit (994 personen). Mensen met een Noord-Afrikaanse nationaliteit vormen in Koekelberg bijna een derde van diegenen die niet de Belgische nationaliteit hadden bij hun geboorte. Die groep is oververtegenwoordigd in vergelijking met het gewest in zijn geheel [2.11](#).

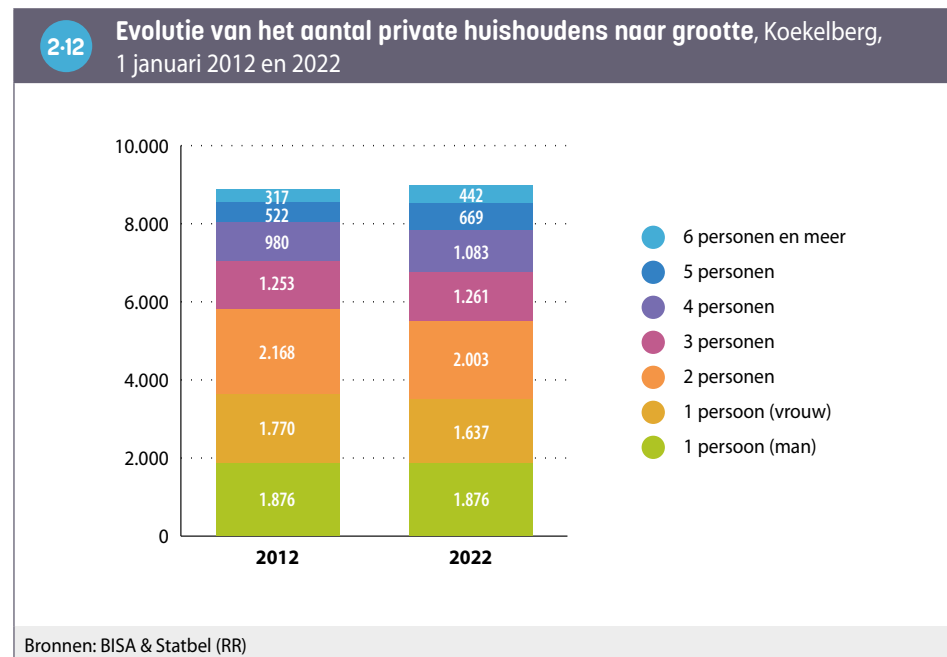
2.11 Verdeling van de bevolking geboren als niet-Belg per nationaliteitsgroep bij de geboorte, 1 januari 2022

2.5. HUISHOUDENS

Op 1 januari 2022 telde Koekelberg 8 971 private huishoudens. Het aantal huishoudens is relatief constant gebleven sinds 2012 (85 huishoudens meer, een stijging van +1 %). De bevolking is sneller gegroeid dan het aantal huishoudens, dus de gemiddelde grootte van een huishouden is toegenomen. Het aantal eenpersoonshuishoudens is gedaald (het aantal alleenstaande mannen is stabiel gebleven), net als het aantal tweepersoonshuishoudens. Het aantal driepersoonshuishoudens is constant gebleven, maar het aantal grote huishoudens is aanzienlijk toegenomen (+28 % voor huishoudens met vijf personen en +39 % voor huishoudens van zes personen of meer) ²⁻¹². In 2022 zal Koekelberg de Brusselse gemeente zijn met de op twee na de grootste gemiddelde grootte van huishoudens (2,44 personen per huishouden, tegenover 2,15 in het Brussels Gewest).

In Koekelberg is het aandeel **alleenwonenden** in de huishoudens (39 %) kleiner dan in het gewest (47 %) ²⁻¹³. Koekelberg is overigens de Brusselse gemeente met het tweede laagste aandeel alleenwonenden. Eenoudergezinnen en koppels met kinderen zijn daarentegen oververtegenwoordigd in de gemeente, nog steeds in vergelijking met het gewest. Koekelberg is de Brusselse gemeente met het op twee na hoogste aandeel gezinnen bestaande uit koppels met kinderen.

2-13 Aantal private huishoudens volgens type, 1 januari 2022

	Koekelberg		Brussels Gewest	
	Aantal	%	Aantal	%
Alleenwonenden	3.495	39,0	263.886	46,8
Koppels zonder kinderen	1.257	14,0	81.344	14,4
Koppels met kind(eren)	2.645	29,5	131.805	23,4
Alleenstaande ouders	1.185	13,2	65.482	11,6
Andere types	389	4,3	21.365	3,8
Totaal	8.971	100	563.882	100

Bronnen: BISA & Statbel (RR)

3. JONGE KINDEREN

3.1. EVOLUTIE EN KENMERKEN VAN DE GEBORTEN

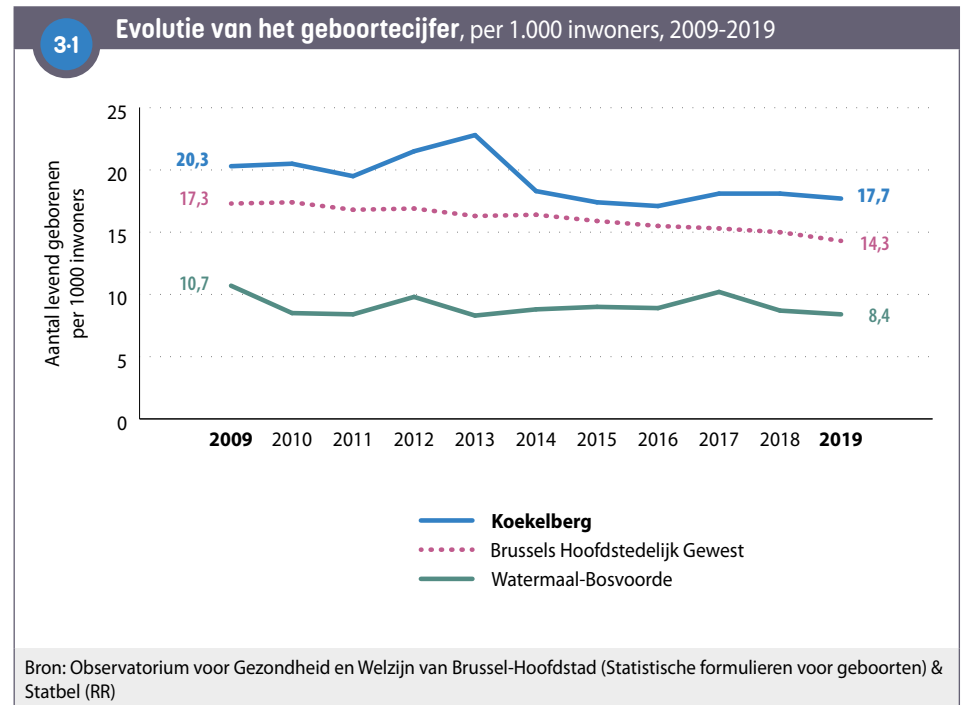
In 2019 zijn op basis van de [Statistische formulieren voor geboorten](#) (met inbegrip van de geboorten die niet in het bevolkingsregister zijn opgenomen, maar zonder de geboorten die in het buitenland hebben plaatsgevonden) 389 kinderen geboren in een huishouden in Koekelberg. Het [geboortecijfer](#) voor Koekelberg bedraagt voor dat jaar 18 ‰, het hoogste cijfer van het gewest.

Het geboortecijfer hangt, voor een gegeven bevolking, af van:

- de trend van vrouwen op vruchtbare leeftijd om kinderen te krijgen;
- het aandeel van deze vrouwen in de totale bevolking.

In Koekelberg wordt het hogere geboortecijfer in vergelijking met het gewest niet verklaard door een gunstige leeftijds- en genderstructuur, aangezien jongvolwassenen ondervertegenwoordigd zijn (zie leeftijdspiramide [2-7](#)). Het wordt dus verklaard door het grotere aantal kinderen per vrouw op vruchtbare leeftijd. Dat komt omdat het [totale vruchtbaarheidscijfer](#), dat een aanwijzing vormt voor de neiging van vrouwen om kinderen te krijgen, ongeacht de leeftijds- en genderstructuur van de bevolking, het hoogste van het gewest is.

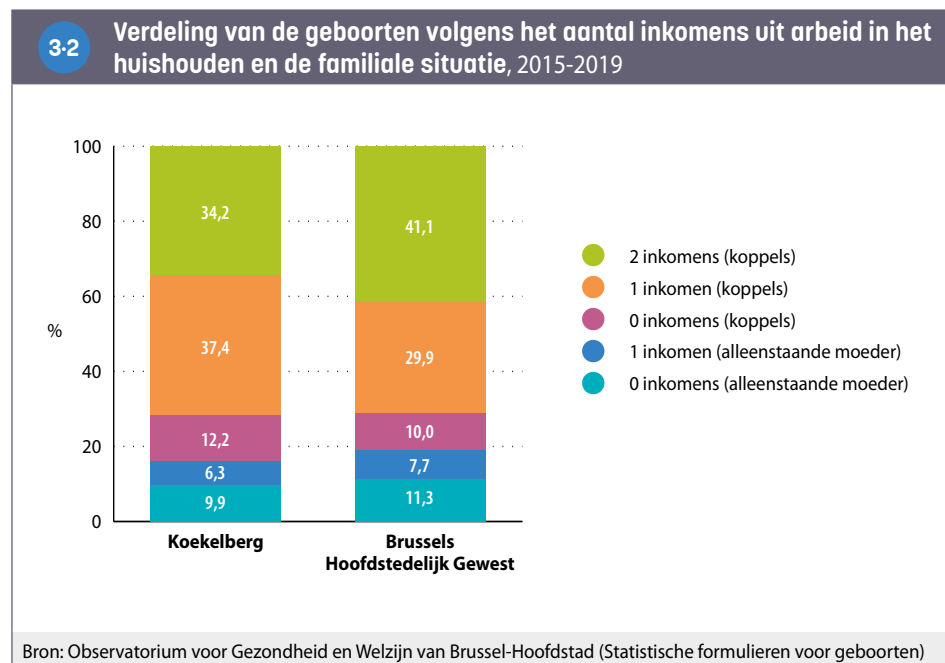
Net als in de andere Brusselse gemeenten daalt het geboortecijfer in Koekelberg: in 2009 bedroeg het 20,3 ‰. De laatste jaren is er echter geen daling meer geweest (in tegenstelling tot de gewestelijke trend) [3-1](#).

lets minder dan een op de zes geboorten (16 %) in Koekelberg vindt plaats in een huishouden bestaande uit een alleenstaande vrouw (tegenover 19 % op gewestelijk niveau). In 10 % van de gevallen is de moeder niet alleen alleenstaand, maar heeft ze ook geen inkomen uit arbeid

3-2.

Meer in het algemeen vindt 22 % van de Koekelbergse geboorten plaats in een huishouden (alleenstaande ouder of koppel) zonder inkomen uit arbeid; in het Brussels Gewest is dat 21 %.

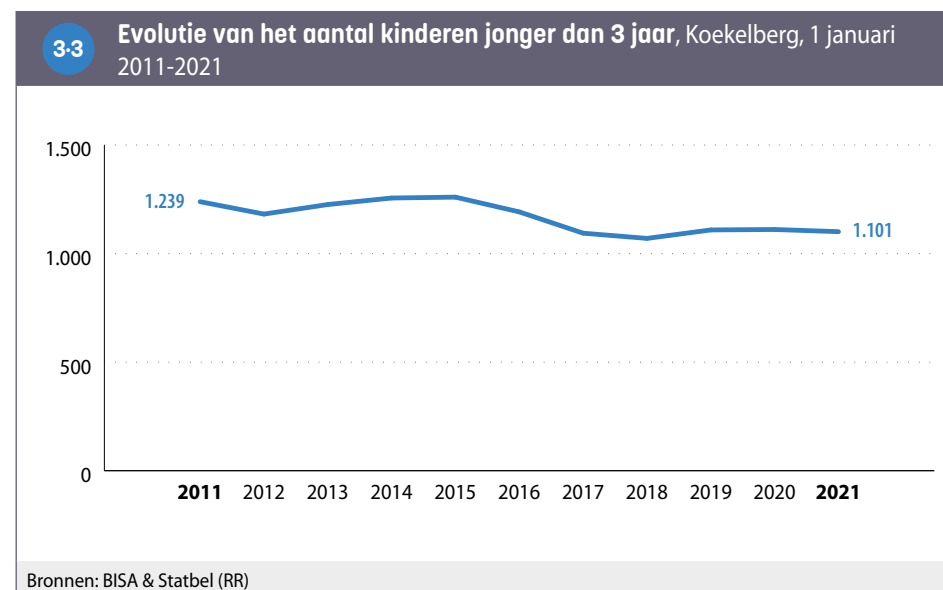

49 % van de Koekelbergse vrouwen die tussen 2015 en 2019 zijn bevallen, had bovendien een buitenlandse nationaliteit, wat lager is dan het cijfer voor het gewest in zijn geheel (53 %). De meeste van de buitenlandse vrouwen in de gemeente die in 2019 zijn bevallen, hebben de Marokkaanse nationaliteit (13 % van alle geboorten), gevolgd door de Roemeense nationaliteit (12 %).

3.2. EVOLUTIE VAN HET AANTAL KINDEREN JONGER DAN 3 JAAR

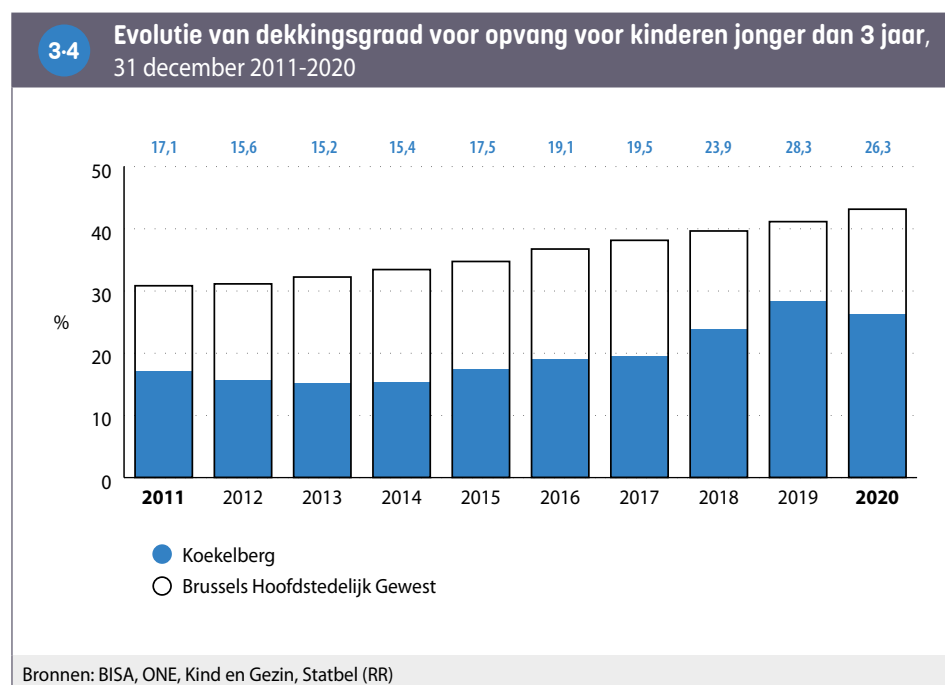
Op 1 januari 2021 telde Koekelberg 1.101 kinderen jonger dan drie jaar, wat neerkomt op 5 % van de totale bevolking (tegenover 3,9 % in het Brussels Gewest). Koekelberg is de Brusselse gemeente waar dat aandeel het grootst is.

Het aantal kinderen jonger dan drie jaar bereikte een piek in 2012 (1.260 kinderen). Daarna daalde dit cijfer tot in 2018 (1.070 kinderen), om zich vervolgens te stabiliseren rond 1.100 kinderen 3-3, tot vandaag.

3.3. KINDEROPVANG: DEKKINGSGRAAD EN TOEGANKELIJKHEID

De **dekkingsgraad voor opvang** van kinderen jonger dan drie jaar bedroeg op 31 december 2020 26 % in Koekelberg, dus één plaats per vier kinderen (jonger dan drie jaar). Dat is minder dan op het niveau van het Brussels Gewest (43 %) ³⁻⁴. De gemeente heeft de op twee na laagste dekkingsgraad in het gewest. In Koekelberg lag het percentage in 2013 echter nog lager (15 %). Het steeg tot in 2019 en daalde in 2020, na een daling van het aantal kinderopvangplaatsen.

Op 31 december 2020 beschikte Koekelberg over 290 plaatsen in de kinderopvang ³⁻⁵. Het gaat daarbij uitsluitend om plaatsen in de collectieve opvang. De gemeente heeft geen plaatsen in gezinsopvang.

De gemeente werkt ook niet met plaatsen die zijn voorbehouden voor (of voorrang geven aan) bepaalde categorieën van kinderen, bijvoorbeeld kinderen van het personeel van ondernemingen of instellingen (onder meer voor personeel dat niet noodzakelijk in het Brussels Gewest woont) of voor inwoners van de gemeente. In het gewest in zijn geheel is dat type plaatsen goed voor 13 % van alle plaatsen.

Als we ten slotte alleen rekening houden met de *volledig toegankelijke plaatsen*, dus plaatsen die niet voorbehouden zijn en ook worden aangeboden tegen een tarief berekend op basis van het inkomen van de ouders, daalt de **dekkingsgraad** in Koekelberg slechts een klein beetje tot 23 %, dus minder dan één plaats per vier kinderen (jonger dan drie jaar). Dat is ook nog iets minder dan het gewestelijke gemiddelde (26 %). 86 % van alle plaatsen in Koekelberg is niet voorbehouden en wordt aangeboden tegen een tarief berekend op basis van het inkomen van de ouders. Die waarde ligt veel hoger dan die van het gewest.

3-5 Kinderopvang en toegankelijkheid van het aanbod, 31 december 2015 en 2020

	Koekelberg		Brussels Gewest	
	2015	2020	2015	2020
Totaal aantal kinderopvangplaatsen	209	290	18.576	20.643
waarvan				
Aantal plaatsen in groepsopvang	209	290	17.992	20.111
Aantal plaatsen in gezinsopvang	0	0	584	532
waarvan				
Aantal gereserveerde plaatsen of plaatsen met voorrang	0	0	2.691	2.754
Aantal toegankelijke plaatsen	209	290	15.885	17.889
Aantal kinderopvangplaatsen per 100 kinderen jonger dan drie jaar	17,5	26,3	34,7	43,1
Aantal toegankelijke kinderopvangplaatsen per 100 kinderen jonger dan drie jaar	17,5	26,3	29,7	37,4
Aantal toegankelijke en inkomensgerelateerde kinderopvangplaatsen per 100 kinderen jonger dan drie jaar	12,1	22,6	20,1	25,9
Aandeel inkomensgerelateerde kinderopvangplaatsen ten opzichte van het totaal aantal plaatsen (%)	68,9	85,9	58,1	60,1

Bronnen: BISA, ONE, Kind en Gezin, Statbel (RR)

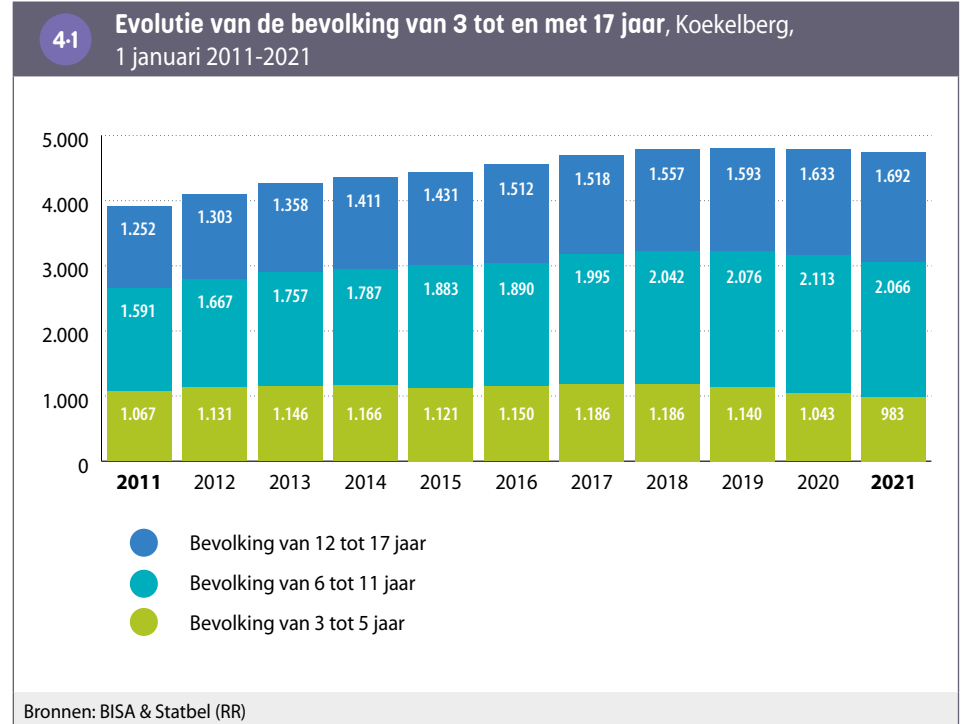
4. ONDERWIJS

4.1. EVOLUTIE VAN DE BEVOLKING VAN 3 TOT EN MET 17 JAAR

De kinderen van 3 tot en met 17 jaar kunnen worden onderverdeeld in drie leeftijdsgroepen: kleuterschool (3 tot 5 jaar), lager onderwijs (6 tot 11 jaar) en secundair onderwijs (12 tot 17 jaar). Tussen 2011 en 2021 is het aantal kinderen van 3 tot 5 jaar met 8 % gedaald in Koekelberg. De leeftijdsgroepen van 6 tot 11 jaar en van 12 tot 17 jaar stegen met respectievelijk +30 % en +35 % ⁴⁻¹.

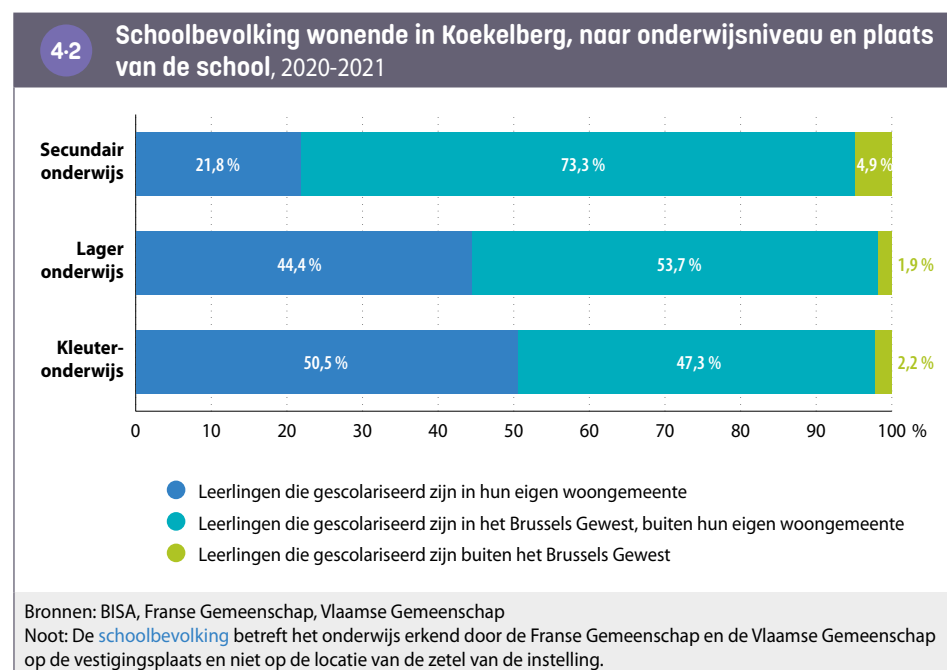
Het aandeel van de verschillende groepen kinderen in de totale bevolking van Koekelberg in 2021 bedroeg respectievelijk 4 % (3-5 jaar), 9 % (6-11 jaar) en 8 % (12-17 jaar). Het aandeel in de bevolking van de kinderen tussen 6 en 11 jaar en tussen 12 en 17 jaar is licht gestegen ten opzichte van 2011.

Merk op dat de cijfers in Figuur ⁴⁻¹ gebaseerd zijn op de [officiële bevolking](#). Als gevolg hiervan zijn sommige kinderen (van wie de ouders bijvoorbeeld in het [Wachtregister](#) zijn ingeschreven of in een onregelmatige situatie verkeren, maar ook de kinderen van diplomaten) niet meegeteld. Die kinderen kunnen evenwel schoollopen in de gemeente en meegeteld worden in de gegevens over de [schoolbevolking](#). Omgekeerd zijn er ook kinderen die wel in de officiële bevolkingscijfers voorkomen, maar die we niet terugvinden in de schoolbevolking. Die schoolbevolking telt immers enkel de kinderen die schoollopen in een school van de Vlaamse of Franse Gemeenschap. Dat verklaart de mogelijke verschillen tussen de gegevens over de officiële bevolking en die over de schoolbevolking (zie volgend punt).

4.2. SCHOOLBEVOLKING: ONDERWIJSNIVEAU, PLAATS VAN DE SCHOOL EN ONDERWIJSVORM

In het schooljaar 2020-2021 zijn respectievelijk 1.136, 2.116 en 1.913 kinderen die in Koekelberg wonen in het kleuter-, basis- en secundair onderwijs van een van de twee Gemeenschappen (Vlaams of Frans)¹³ ingeschreven. De helft van de in het kleuteronderwijs ingeschreven leerlingen gaat naar een school in Koekelberg (51 %), tegenover 44 % van de leerlingen in het lager onderwijs en 22 % van de leerlingen in het secundair onderwijs **4-2**.

Hoewel een deel van de leerlingen die in de gemeente wonen dus buiten de gemeente naar school gaat, zijn er ook bewegingen in de tegenovergestelde richting. 51 % van de leerlingen van de kleuterschool in de gemeente woont namelijk elders. Dat geldt ook voor 55 % van de leerlingen die naar een basisschool in de gemeente gaat en voor 82 % van de leerlingen die naar een secundaire school gaat.

13 Leerlingen die onderwijs volgen buiten de Gemeenschappen (Europese of internationale scholen, privéscholen die niet officieel erkend zijn door één van de twee Gemeenschappen, thuisonderwijs), zijn dus niet meegeteld.

De verdeling van de leerlingen die in Koekelberg wonen per studierichting is vergelijkbaar met die voor het gewest. Een derde van de leerlingen (33 %) volgt een algemene richting, 17 % een technische richting en 12 % een beroepsrichting¹⁴, tegenover 33 %, 16 % en 11 % van de leerlingen op gewestelijk niveau **4-3**. Het aandeel leerlingen in het buitengewoon onderwijs (lager en secundair) ligt iets lager dan in het Brussels Gewest.

4-3 Verdeling van de schoolbevolking in het leerplichtonderwijs (woonplaats) naar onderwijsniveau en onderwijsvorm, 2020-2021

	Koekelberg		Brussels Gewest
	Aantal	% in het niveau	% in het niveau
Kleuteronderwijs			
Gewoon kleuteronderwijs	1.123	98,9	99,2
Buitengewoon kleuteronderwijs	13	1,1	0,8
Totaal kleuteronderwijs	1.136	100	100
Lager onderwijs			
Gewoon lager onderwijs	2.041	96,5	95,6
Buitengewoon lager onderwijs	75	3,5	4,4
Totaal lager onderwijs	2.116	100	100
Secundair onderwijs			
Secundair onderwijs 1 ^{ste} graad	622	32,5	32,1
Secundair onderwijs 2 ^{de} en 3 ^{de} (en 4 ^{de} graad voor de Franse Gemeenschap)			
<i>Algemeen</i>	627	32,8	33,5
<i>Technisch</i>	325	17,0	16,4
<i>Kunst</i>	7	0,4	0,5
<i>Beroeps</i>	227	11,9	11,3
<i>Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs (DBSO)</i>	32	1,7	1,6
Buitengewoon secundair onderwijs	41	2,1	3,5
Secundair DASPA en OKAN	32	1,7	1,1
Totaal secundair onderwijs	1.913	100	100

Bronnen: BISA, Franse Gemeenschap, Vlaamse Gemeenschap
 Noot: De gegevens van de Franse Gemeenschap en de Vlaamse Gemeenschap zijn per onderwijsvorm gegroepeerd.

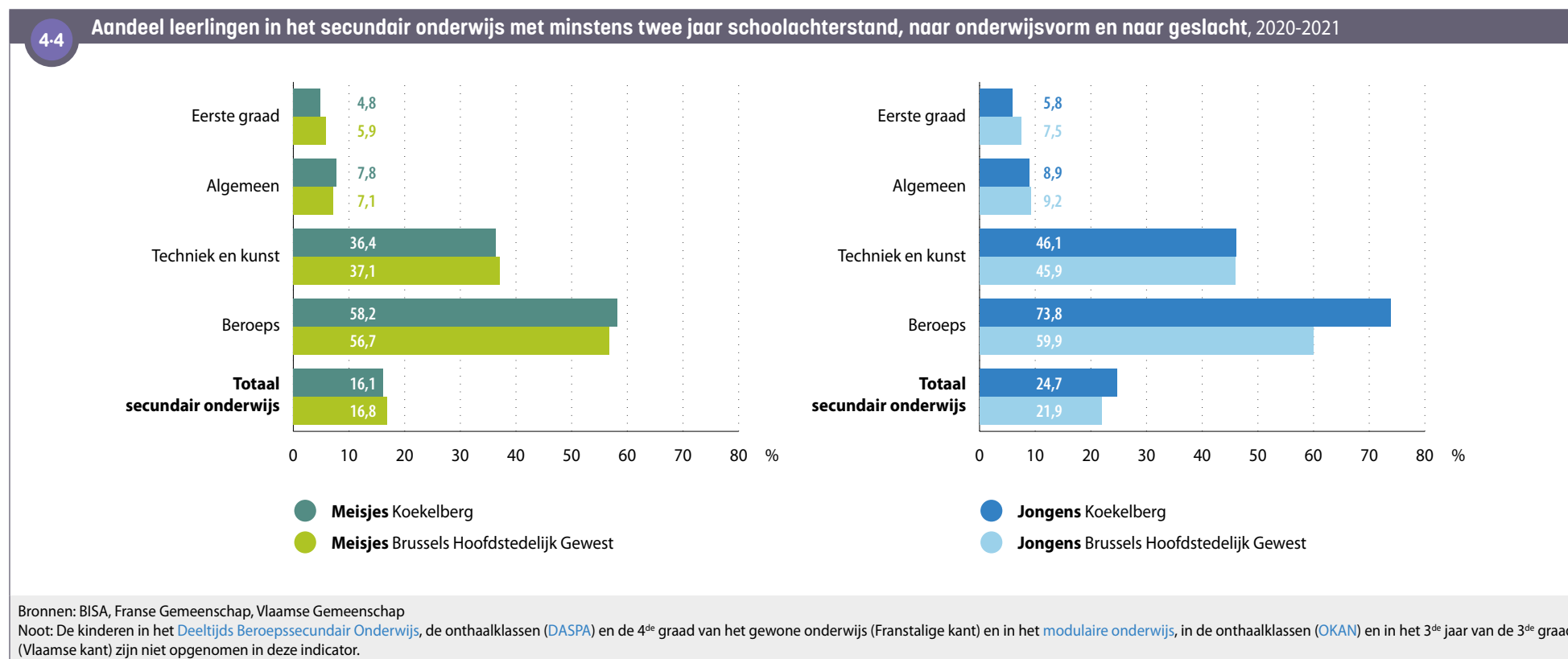
14 De rest is ingeschreven in de eerste graad van het secundair onderwijs (32 %), in het buitengewoon onderwijs (2 %) of in DASPA/OKAN (2 %).

4.3. SCHOOLACHTERSTAND

Het aantal leerlingen met een schoolachterstand (van minstens twee jaar) is even groot in Koekelberg als in het Brussels Gewest. Het betreft 20 % van de leerlingen die in de gemeente wonen. Het aandeel leerlingen met een schoolachterstand (twee jaar of meer) hangt sterk samen met de studierichting en met het geslacht, zowel in Koekelberg als op gewestelijk niveau.

Het beroepsonderwijs vertoont het hoogste percentage leerlingen met een schoolachterstand, gevolgd door het technisch en kunstonderwijs en daarna het algemeen onderwijs. In Koekelberg (en in het gewest in zijn geheel) zijn er meer jongens met een schoolachterstand dan meisjes, ongeacht de studierichting.

De situatie van jongens die in Koekelberg wonen en beroepsonderwijs volgen, is bijzonder zorgwekkend: bijna driekwart (74 %) van hen heeft een schoolachterstand, tegenover 60 % in Brussel ⁴⁻⁴.

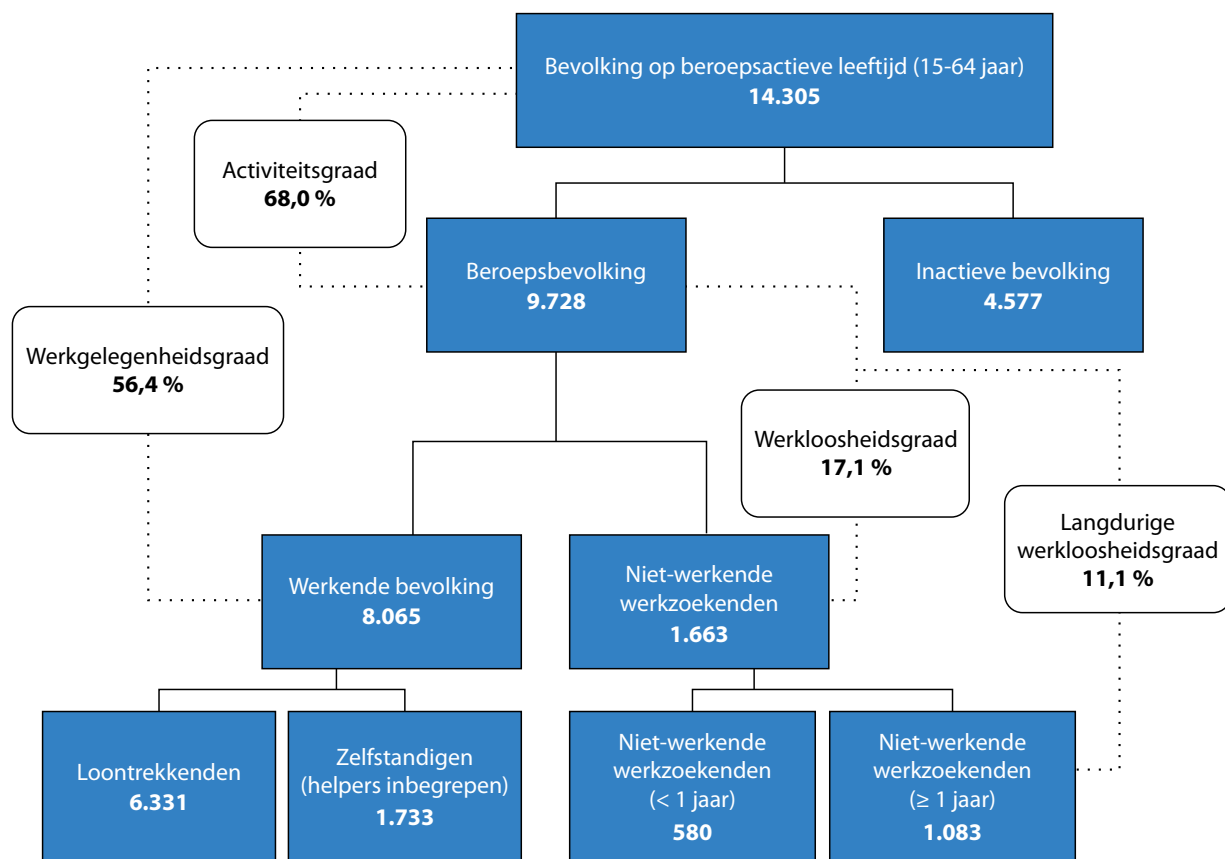
5. ARBEIDSMARKT

5-1

Structuur en voornaamste indicatoren van de bevolking op beroepsactieve leeftijd, Koekelberg, jaargemiddelde 2019

5.1. SOCIAAL-ECONOMISCHE POSITIE VAN DE BEVOLKING

In 2019 is 68 % van de 14.305 inwoners van Koekelberg op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar) actief op de arbeidsmarkt. Ongeveer 83 % van hen heeft werk en 17 % van hen is bij Actiris ingeschreven als **niet-werkende werkzoekende** (NWWZ). Bijna twee derde van deze werklozen is minstens een jaar werkloos **5-1**.

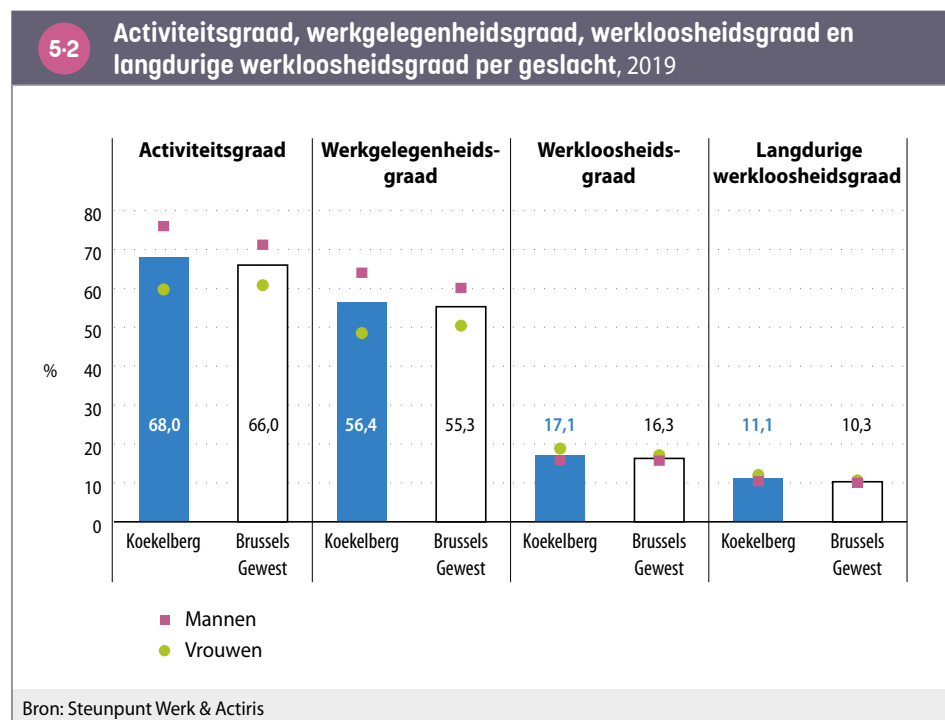
Bronnen: Steunpunt Werk, Actiris

Noot: De bevolking op beroepsactieve leeftijd is het gemiddelde van de bevolking op beroepsactieve leeftijd op 1 januari 2019 en die op 1 januari 2020.

5.2. ACTIVITEITS-, WERKGELEGENHEIDS- EN WERKLOOSHEIDSGRAAD

In vergelijking met het Brussels gewest is de **activiteitsgraad** (15-64 jaar) in Koekelberg lager voor vrouwen en hoger voor mannen. De **werkloosheidsgraad** onder de **beroepsbevolking** is iets hoger in Koekelberg (17 %) dan in het Brussels Gewest in zijn (16 %), wat verklaard kan worden door de hogere werkloosheidsgraad voor vrouwen in Koekelberg. Tot slot ligt de **werkgelegenheidsgraad** iets hoger in Koekelberg dan in het gewest in zijn geheel. Dat wordt verklaard door een hoge werkgelegenheidsgraad voor mannen (64 %), maar een lagere werkgelegenheidsgraad voor vrouwen (48 %).

Globaal genomen zijn de **genderongelijkheden** (op het vlak van **activiteitsgraad**, **werkgelegenheidsgraad** en, in mindere mate, **werkloosheidsgraad**) meer uitgesproken in Koekelberg dan op gewestelijk niveau **5-2**.

De **activiteitsgraad** van jongeren (15-24 jaar) is in Koekelberg hoger dan op gewestelijk niveau, waarschijnlijk deels omdat ze minder toegang hebben tot hoger onderwijs dan in het gewest in zijn geheel. Voor de jongeren in Koekelberg die de arbeidsmarkt betreden (**beroepsbevolking** tussen 15 en 24 jaar) bedraagt de **werkloosheidsgraad** 21,3 % (tegenover 23,6 % voor het gewest) **5-3**. Vanaf 2015 daalt de werkloosheidsgraad voor jongeren in het Brussels Gewest in zijn geheel sterk, wat echter niet gepaard gaat met een evenredige stijging van hun **werkgelegenheidsgraad** (niet geïllustreerd, zie verder).

5-3 Voornaamste indicatoren van de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar) naar leeftijdsgroep, 2019

	Activiteitsgraad (%)		Werkgelegenheidsgraad (%)		Werkloosheidsgraad (%)	
	Koekelberg	Brussels Gewest	Koekelberg	Brussels Gewest	Koekelberg	Brussels Gewest
15 - 24 jaar	27,8	25,1	21,9	19,2	21,3	23,6
25 - 49 jaar	79,2	77,0	66,5	65,3	16,0	15,1
50 - 64 jaar	70,2	69,2	57,0	57,0	18,8	17,6
Totaal	68,0	66,0	56,4	55,3	17,1	16,3

Bron: Steunpunt Werk

Wat de veranderingen in **activiteitsgraad** en **werkgelegenheidsgraad** betreft, vertoont figuur **5-4** een onderbreking in de reeksen: sinds 2017 worden ook werknemers van Europese en internationale instellingen tot de beroepsbevolking gerekend, wat de activiteitsgraad en de werkgelegenheidsgraad omhoog trekt. Vóór 2017 waren er geen gedetailleerde statistieken over de werkgelegenheid in deze instellingen en werden deze personen ten onrechte als inactief beschouwd. Als gevolg daarvan worden de werkgelegenheids- en activiteitsgraad tot 2016 onderschat en de werkloosheidsgraad overschat. Die onderbreking in de reeksen is zichtbaar op de curve van het gewest, maar veel minder op de curve van Koekelberg. In Koekelberg heeft het in aanmerking nemen van de mensen die in die instellingen werken weinig impact: slechts 126 inwoners van Koekelberg werkten in 2021 in de Europese en internationale instellingen¹⁵.

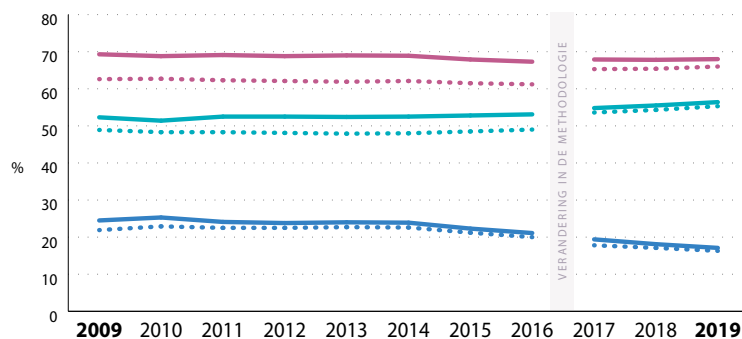
Tussen 2009 en 2019 is de **activiteitsgraad** in Koekelberg zeer licht gedaald. De **werkgelegenheidsgraad** is daarentegen gestegen van 51 % in 2010 naar 55 % in 2019 **5-4**.

Los van de onderbreking in de reeksen daalt de **werkloosheidsgraad** vanaf 2015; dit is een algemene trend die zich ook op gewestelijk niveau voordoet. Die daling kan worden verklaard

¹⁵ Bron: BISA. Militairen en werknemers onder Belgisch contract (onderworpen aan socialezekerheidsbijdragen) zijn niet in dat aantal inbegrepen

door meerdere factoren, waaronder een verbetering van de economische activiteit in het hele land en bepaalde tewerkstellingsmaatregelen in het gewest. De **werkgelegenheidsgraad** is daarbij inderdaad licht verbeterd. De daling van de werkloosheid wordt echter ook verklaard door strengere voorwaarden voor de toegang tot inschakelingsuitkeringen (federale maatregelen), zowel in Koekelberg als in het Brussels Gewest. Dat verklaart deels de sterkere daling van de werkloosheid onder jongeren. Sinds 2015 zijn de inschakelingsuitkeringen beperkt tot drie jaar. Er werden ook andere, meer beperkende voorwaarden ingevoerd (met betrekking tot leeftijd, diploma en wachttijden). De grotere beperking van de RVA-uitkeringen wordt gedeeltelijk weerspiegeld in het aantal inschrijvingen bij Actiris (geen inschrijving of schrapping).

5-4 Evolutie van de werkloosheidsgraad, werkgelegenheidsgraad en activiteitsgraad, jaargemiddelde 2009-2019

Activiteitsgraad

- Koekelberg
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Werkgelegenheidsgraad

- Koekelberg
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Werkloosheidsgraad

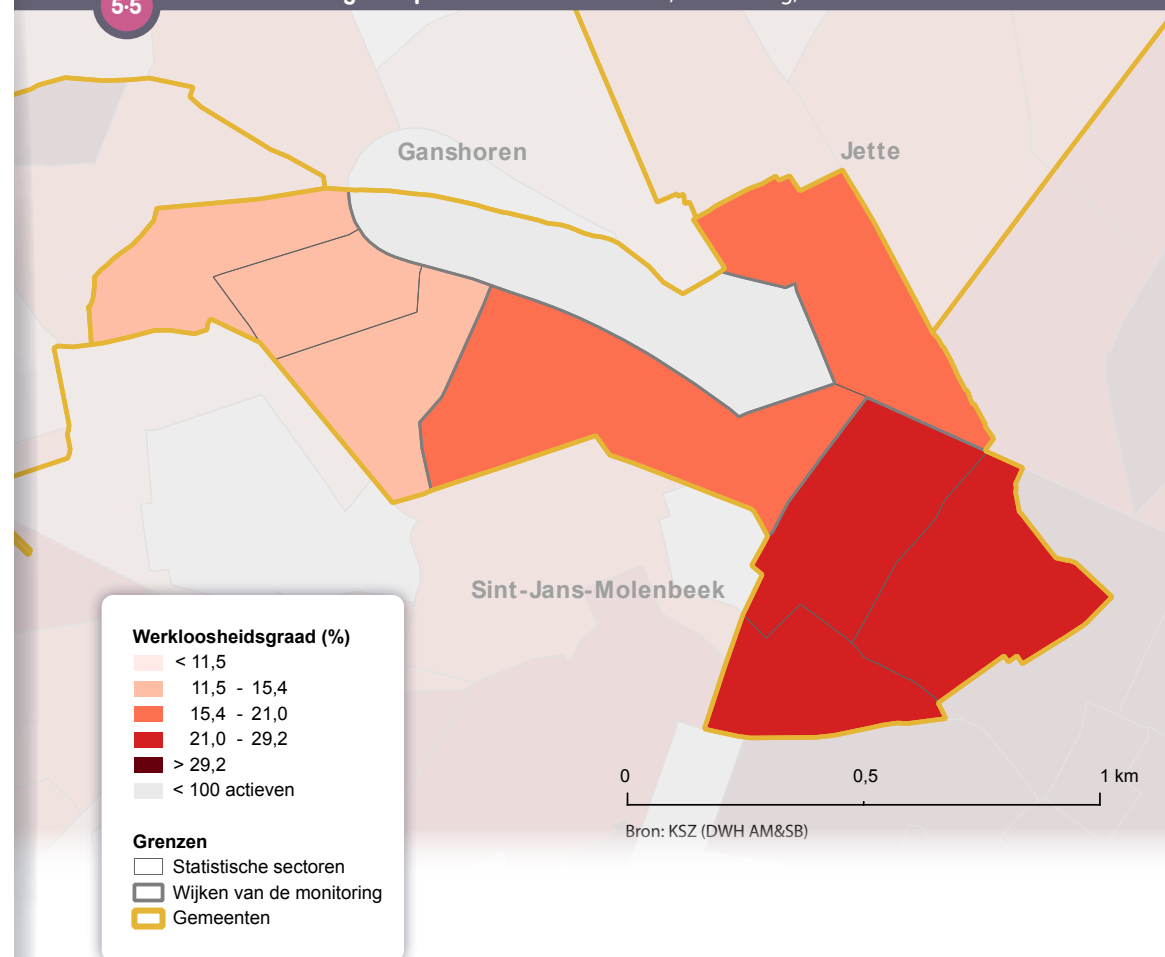
- Koekelberg
- Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron: Steunpunt Werk

Noot: Sinds 2017 worden ook de werknemers van Europese en internationale instellingen tot de beroepsbevolking gerekend. Vóór 2017 waren er geen gedetailleerde statistieken over de werkgelegenheid in deze instellingen en werden deze mensen ten onrechte als inactief beschouwd. Als gevolg daarvan worden tot 2016 de **werkgelegenheids-** en **activiteitsgraad** onderschat en wordt de **werkloosheidsgraad** overschat.

5-5

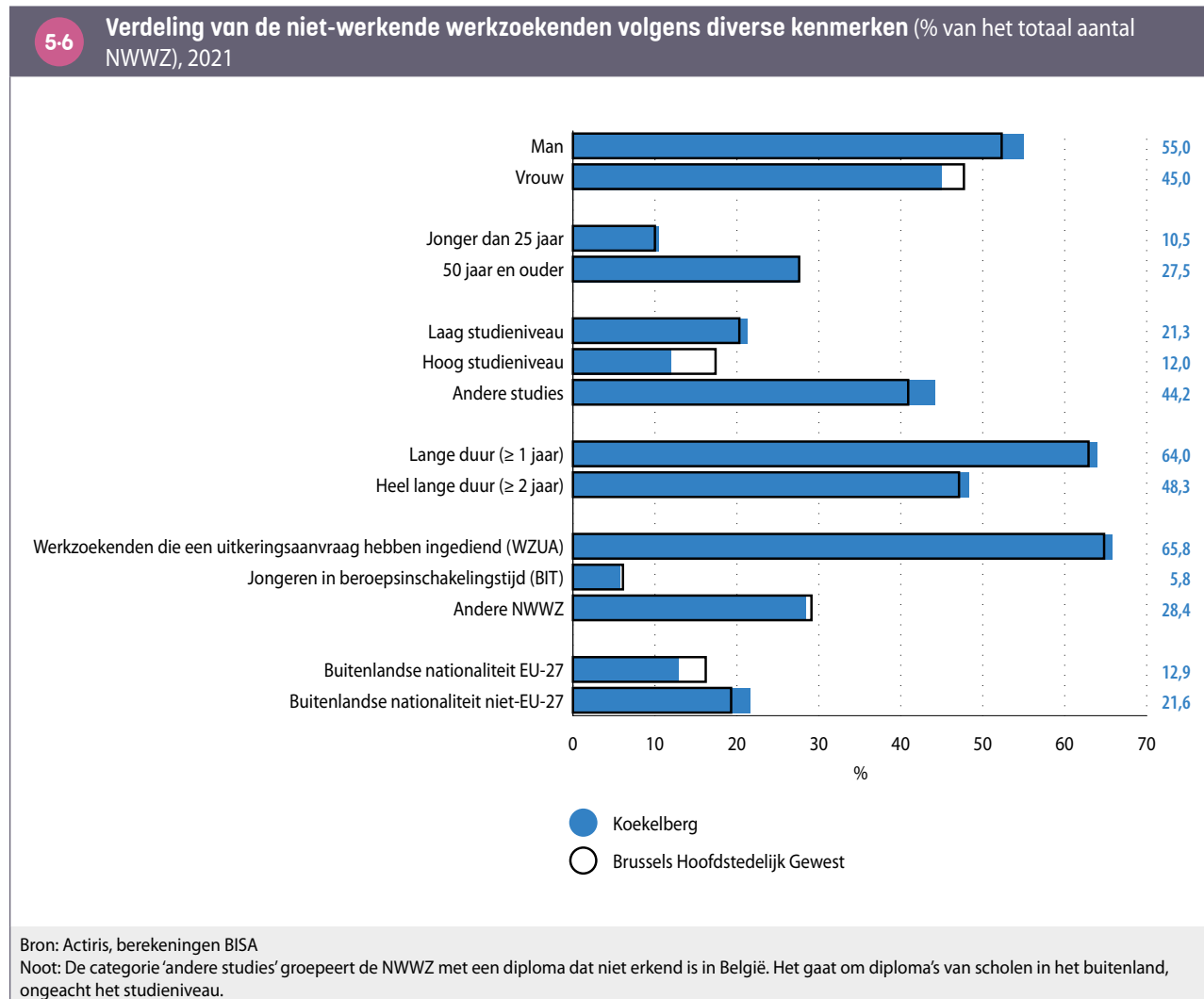
Werkloosheidsgraad per statistische sector, Koekelberg, 2018

De algemene cijfers verhullen bepaalde ongelijkheden binnen de gemeente, gekenmerkt door een oost-westgradiënt **5-5**. De **statistische sectoren** in het oosten van de gemeente worden meer getroffen door werkloosheid dan het westen: in de sector van de Jacquetstraat is het **werkloosheidspercentage** (27 %) meer dan twee keer zo hoog dan in de Lepreux-sector (12 %). De sectoren met de hoogste werkloosheidscijfers zijn ook de sectoren waar sociale woningen staan (Sint-Anna en Jacquetstraat).

5.3. PROFIEL VAN DE NIET-WERKENDE WERKZOEKENDEN

Het profiel van de **niet-werkende werkzoekenden (NWWZ's)** – die ingeschreven zijn bij Actiris – verschilt in Koekelberg licht van dat op gewestelijk niveau. De belangrijkste verschillen hebben te maken met nationaliteit, kwalificatieniveau en geslacht. In Koekelberg zijn er verhoudingsgewijs meer NWWZ's met een niet-Europese nationaliteit (EU-27) en minder NWWZ's met een EU-nationaliteit. Het aandeel van de NWWZ's met een diploma dat niet in België erkend wordt ('Andere studies') is hoger in de gemeente en het aandeel van de NWWZ's met een hoger diploma is er lager dan in het gewest. Ten slotte vormen mannen een groter aandeel van alle NWWZ's in Koekelberg dan in het ganse gewest **5-6**.

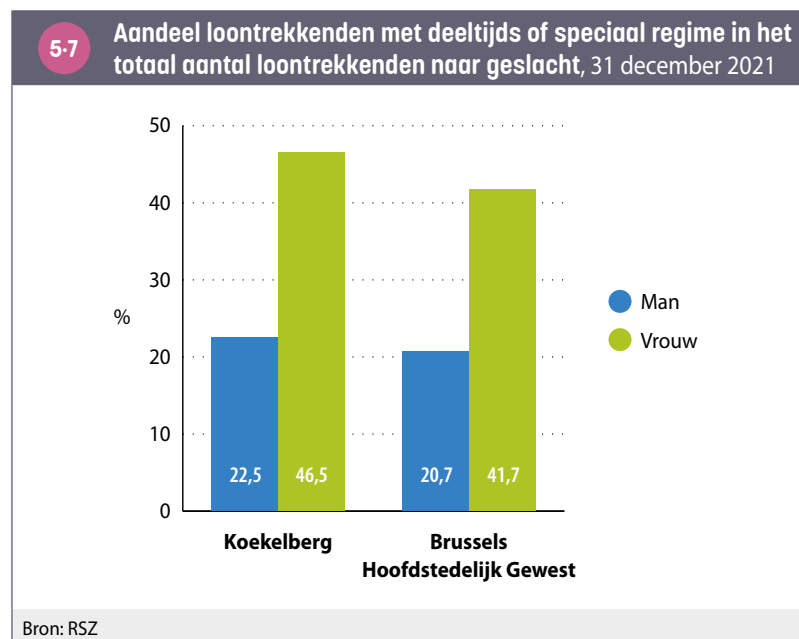

5.4. KENMERKEN VAN DE KOEKELBERGSE LOONTREKKENDEN

In 2019 zijn 6.331 inwoners van Koekelberg als loontrekkende werknemer aan de slag. 6 % van hen werkt in de eigen gemeente en 94 % buiten Koekelberg¹⁶. In tegenstelling tot het volgende hoofdstuk ('Economische activiteit'), dat inzoomt op de loontrekkenden die in Koekelberg werken, gaat dit hoofdstuk over de loontrekkenden die in Koekelberg wonen.

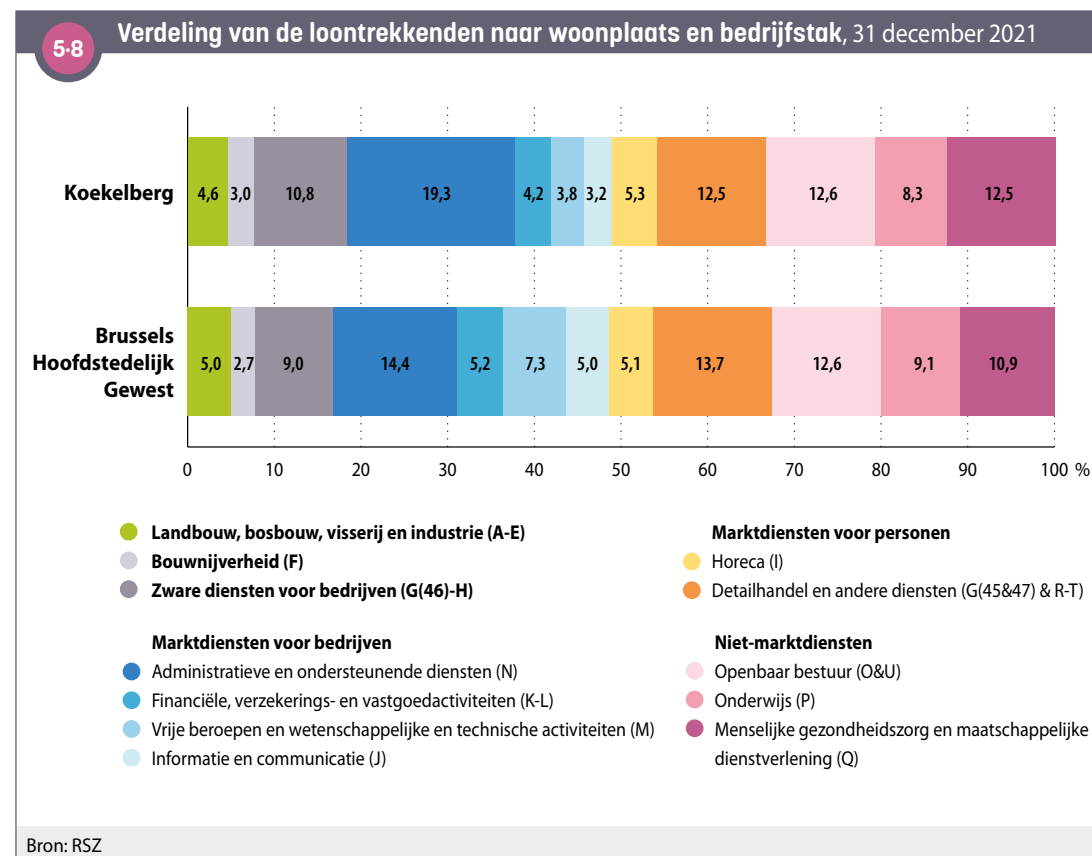
Deeltijdse loontrekkenden

Over het algemeen werken vrouwen in Koekelberg en in het hele gewest veel vaker deeltijds dan mannen. Het aandeel deeltijdse werknemers in de gemeente is hoger dan in het Brussels Gewest, vooral voor vrouwen: 22,5 % van de mannelijke werknemers en 46,5 % van de vrouwelijke werknemers werkt deeltijds ⁵⁻⁷.

Activiteitssectoren van de Koekelbergse loontrekkenden

De verdeling van de loontrekkenden per activiteitssector in Koekelberg is vrij vergelijkbaar met die van het gewest. Toch werkt bijna een op de vijf werknemers (19 %) in de gemeente in de sector van de **administratieve en ondersteunende diensten**. In Brussel stellen die sectoren hoofdzakelijk laaggeschoolde werknemers te werk. In vergelijking met de gewestelijke spreiding zijn de werknemers van Koekelberg proportioneel meer vertegenwoordigd in deze sector. Aan de andere kant zijn ze niet oververtegenwoordigd in de sector van het openbaar bestuur, ook al is dat de op een na belangrijkste sector voor loontrekkenden in de gemeente. Ze zijn ondervertegenwoordigd in de gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische activiteiten, in de informatie- en communicatiesector en in de financiële sector, verzekeringen en vastgoed ⁵⁻⁸. Die sectoren, die ondervertegenwoordigd zijn in de gemeente, hebben gemiddeld hoger opgeleide werknemers in dienst.

16 Cijfers van 2019. Source: Steunpunt Werk.

6. ECONOMISCHE ACTIVITEIT

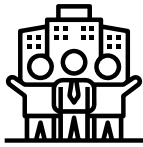
6-1

Beschrijving van de economische activiteiten in Koekelberg, 2019

1.538

maatschappelijke zetels, btw-plichtig

327

lokale vestigingseenheden

2.971

werknemers

1.787

zelfstandigen

0

werknemers in de internationale instellingen

6.1. ALGEMENE SITUATIE

In 2019 zijn er 1.538 **maatschappelijke zetels** van btw-plichtige ondernemingen en 327 **vestigingseenheden** (exploitatiezetels van ondernemingen met ten minste één bij de RSZ aangegeven werknemer)¹⁷ op het grondgebied van Koekelberg. Die ondernemingen hebben 2.971 personen in dienst (die in de gemeente werken, maar er niet noodzakelijk wonen). Tot slot zijn er 1.787 zelfstandigen die hun activiteit uitoefenen in Koekelberg¹⁸ 6-1. In de gemeente zijn er geen jobs die verband houden met Europese of internationale instellingen.

¹⁷ Het aantal **maatschappelijke zetels** van btw-plichtige bedrijven is bijna altijd hoger dan het aantal **vestigingseenheden** binnen een gemeente. Dat komt doordat de statistieken van btw-plichtige bedrijven ook ondernemingen omvatten die geen werknemers aangeven bij de RSZ, zoals het geval is voor een groot aantal zelfstandigen. Deze bedrijven zonder werknemers zijn niet opgenomen in de statistieken van de lokale vestigingseenheden.

¹⁸ Een bedrijf kan gekoppeld zijn aan een rechtspersoon (nv, bvba, coöperatie) of een natuurlijke persoon (een zelfstandige). Een **maatschappelijke zetel** is de centrale vestiging van een bedrijf (de enige als het bedrijf 1 vestiging heeft, de plaats waar de jaarbalans wordt opgemaakt als het er meerdere heeft). De statistieken tellen het aantal bedrijven met een btw-nummer. Niet alle bedrijven hebben een btw-nummer, de vrije beroepen zijn bijvoorbeeld niet btw-plichtig. Het aantal **zelfstandigen** komt overeen met het aantal inschrijvingen van het RSVZ. Dat aantal omvat in principe alle zelfstandigen, ook de helpers.

6.2. DE SPECIFIEKE ECONOMISCHE KENMERKEN VAN KOEKELBERG

In vergelijking met het hele Brussels Gewest hebben de jobs in Koekelberg de volgende kenmerken 6-2:

- een duidelijke oververtegenwoordiging (24 procentpunten) van zelfstandigen in vergelijking met het gewest;
- een aanzienlijke oververtegenwoordiging van arbeiders onder de werknemers en een duidelijke ondervertegenwoordiging van bedienden;
- een oververtegenwoordiging van vrouwen onder de werknemers.

6-2

Kenmerken van de werknemers, op de werkplaats, 2019

	Koekelberg	Brussels Gewest
Aandeel van de zelfstandigen bij de werkenden	37,6 %	13,2 %
Verdeling van de arbeid in loondienst volgens statuut		
Aandeel arbeiders	37,4 %	20,1 %
Aandeel bedienden	47,6 %	61,9 %
Aandeel ambtenaren	15,1 %	17,9 %
Verdeling van de loontrekkenden naar geslacht		
Aandeel vrouwen	64,2 %	51,2 %
Aandeel mannen	35,8 %	48,8 %
Bronnen: Steunpunt Werk, RSZ; berekeningen BISA Noot: de gegevens met betrekking tot status en geslacht hebben betrekking op de loontrekkenden zoals geteld door de RSZ.		

De Koekelbergse ondernemingen **6.3** vertonen de volgende kenmerken:

- er zijn minder **maatschappelijke zetels** per inwoner in Koekelberg dan in het Brussels Gewest, maar ook het aantal **vestigingseenheden** per inwoner ligt twee keer lager in de gemeente.
- Anderzijds ligt de **indicator van de ondernemingsdynamiek**, die het verschil meet tussen de oprichting en de stopzetting van ondernemingen in de loop van een jaar, hoger in Koekelberg dan in het Brussels Gewest in zijn geheel. Koekelberg is de Brusselse gemeente waar die indicator het hoogst was in 2020.

Het bedrijfsleven in Koekelberg bestaat uit kleine bedrijven. Bedrijven met minder dan vijf werknemers vertegenwoordigen 73,5 % van alle bedrijven (vergeleken met 65 % voor het gewest in zijn geheel). In vergelijking met de gewestelijke verdeling van vestigingen naar aantal werknemers zijn alle andere soorten (grotere) vestigingen ondervertegenwoordigd in Koekelberg **6.3**.

6.3 Beschrijving van de ondernemingen, 2020		
	Koekelberg	Brussels Gewest
Aantal maatschappelijke zetels voor 1.000 inwoners	72,1	92,9
Aantal lokale vestigingseenheden voor 1.000 inwoners	13,9	30,9
Indicator van de ondernemingsdynamiek	4,9 %	2,9 %
Aandeel lokale vestigingseenheden:		
van 1 tot 4 werknemers	73,5 %	64,8 %
van 5 tot 9 werknemers	9,8 %	14,6 %
van 10 tot 49 werknemers	13,1 %	15,6 %
van 50 tot 199 werknemers	2,6 %	3,7 %
van meer dan 200 werknemers	1,0 %	1,3 %
Bronnen: RSZ, Statbel, BISA; berekeningen BISA		

De gemeente vertoont bepaalde sectorale specialisaties die belangrijker zijn in termen van jobs dan van lokale vestigingseenheden **6.4**.

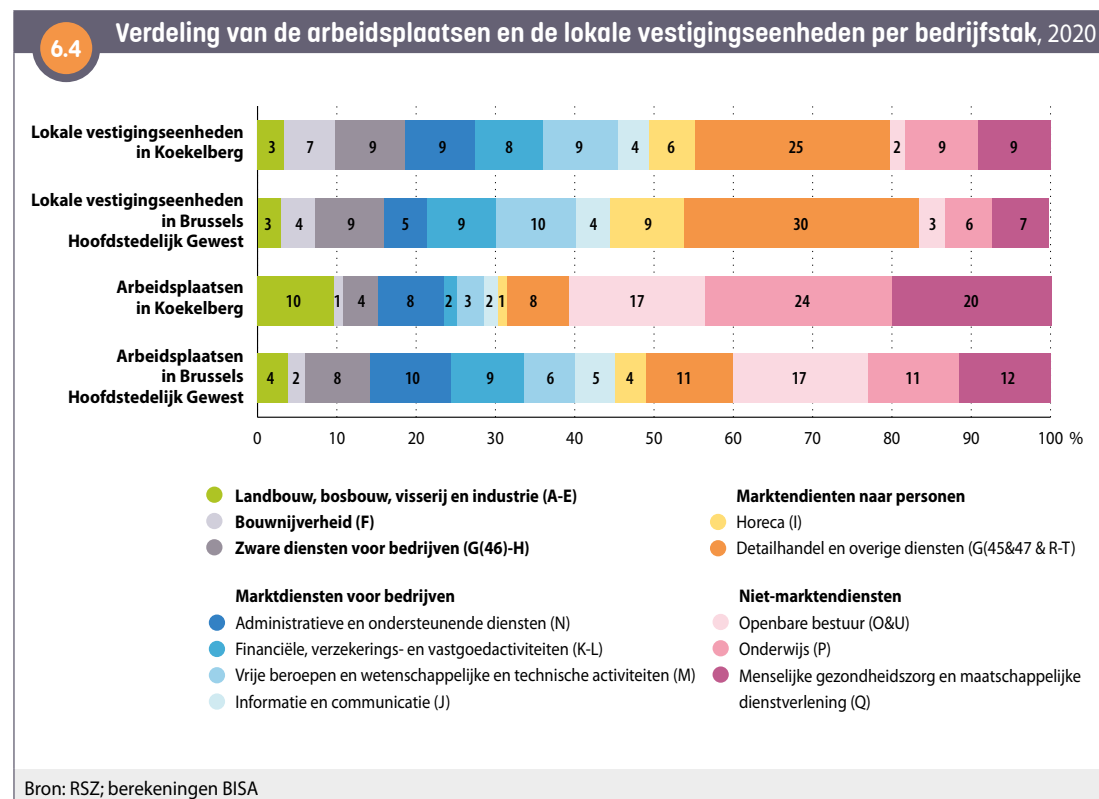
Enkele sectoren zijn oververtegenwoordigd in de gemeente. Sommige van die sectoren hebben meer vrouwen dan mannen in dienst, wat deels het hogere aandeel vrouwen onder alle loontrekkenden verklaart **6.2**:

- De onderwijssector is de belangrijkste sector in de gemeente wat het aantal jobs betreft (24 % van de banen in de gemeente). Die sector is overigens

ook oververtegenwoordigd in de gemeente. De oververtegenwoordiging is evenwel veel belangrijker in termen van aantal jobs dan in termen van aantal vestigingen.

- De sector gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening is ook oververtegenwoordigd. Deze is goed voor 20 % van de arbeidsplaatsen. In Koekelberg is de meerderheid (60 % van de banen in die sector) te vinden in de maatschappelijke dienstverlening exclusief huisvesting voor ouderen en mensen met een motorische handicap.

Andere sectoren zijn echter ondervertegenwoordigd. Het betreft de sectoren van de marktdiensten voor bedrijven en de **zware diensten voor bedrijven**. Ook de sectoren van informatie en communicatie en financiële, verzekerings- en vastgoedactiviteiten zijn ondervertegenwoordigd. Die sectoren stellen hoofdzakelijk zeer hooggeschoolde werknemers tewerk. De sector van de marktdiensten voor personen (horeca en detailhandel) zijn ook ondervertegenwoordigd in de gemeente, zowel wat het aantal banen als vestigingen betreft.

6.3. BEDRIJFSMIGRATIES

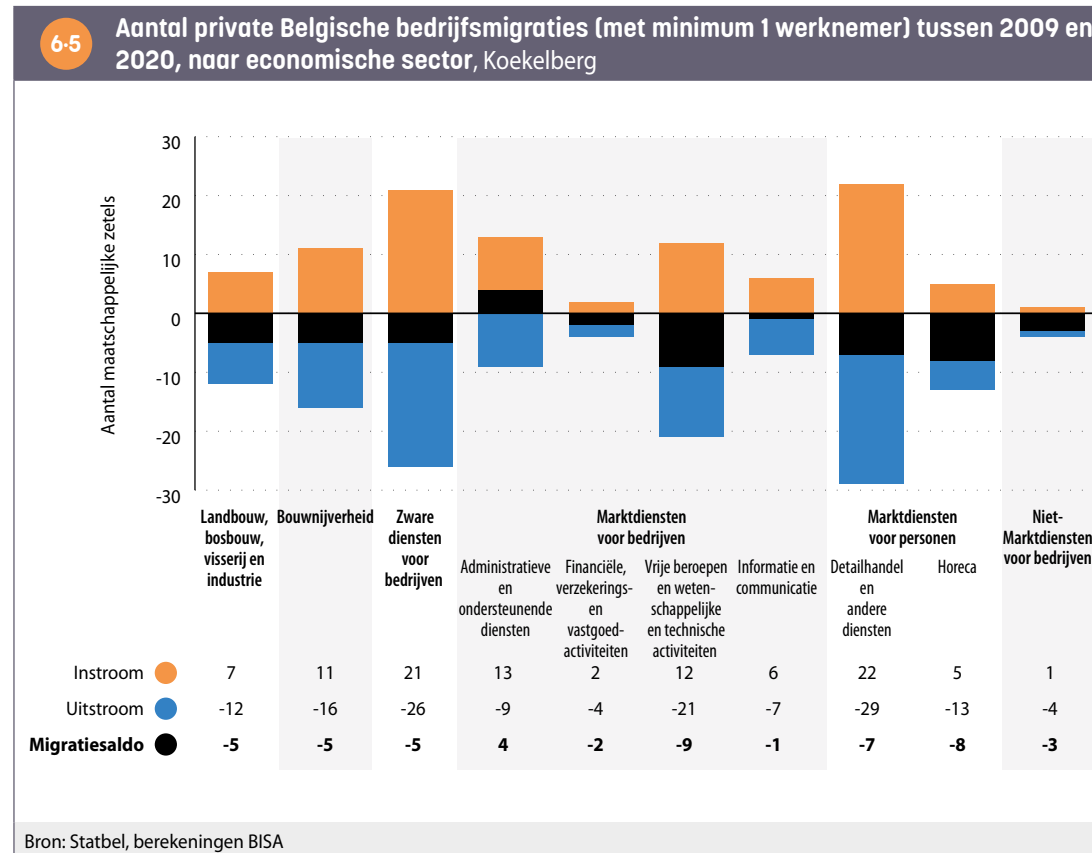
Tussen 2009 en 2020 was het **saldo van de bedrijfsmigraties** in Koekelberg negatief, waarbij het aantal vertrekkende privébedrijven (Belgische bedrijven met minstens één werknemer) groter zal zijn dan het aantal nieuwe bedrijven van dat type in de gemeente¹⁹. In de periode 2009-2020 vestigden 100 bedrijven zich in Koekelberg en verlieten er 141 de gemeente. Het migratiesaldo in verhouding tot het aantal bedrijven (-18 per 1.000 bedrijven) is zelfs het laagste van alle Brusselse gemeenten.

Het **migratiesaldo voor de bedrijven** is negatief in alle sectoren, met uitzondering van de **administratieve en ondersteunende diensten**. De meest negatieve saldi werden waargenomen in de gespecialiseerde, wetenschappelijke en technische activiteiten en de marktdiensten voor personen (**detailhandel** en horeca). De situatie van de horecasector is bijzonder, aangezien het negatieve saldo verband houdt met een klein aantal nieuwe vestigingen in deze sector in Koekelberg. Het saldo in de detailhandel (of de **zware diensten aan bedrijven**) is eveneens negatief, maar dat gaat gepaard met een hoog aantal nieuwkomers, zij het lager dan het aantal vertrekkers **6-5**.

Als we de migratie van Koekelbergse bedrijven uitsplitsen naar het gewest van herkomst of bestemming, zien we voor Koekelberg (over de periode 2009-2020):

- een negatief migratiesaldo voor de migraties uit of naar Vlaanderen en Wallonië (-6 per 1.000 bedrijven), net als in alle Brusselse gemeenten;
- een negatief migratiesaldo uit of naar de 18 andere Brusselse gemeenten (-13 per 1.000 bedrijven).

Koekelberg lijkt dus een relatief onaantrekkelijke gemeente voor bedrijven, zowel ten opzichte van Vlaanderen en Wallonië als ten opzichte van andere Brusselse gemeenten.

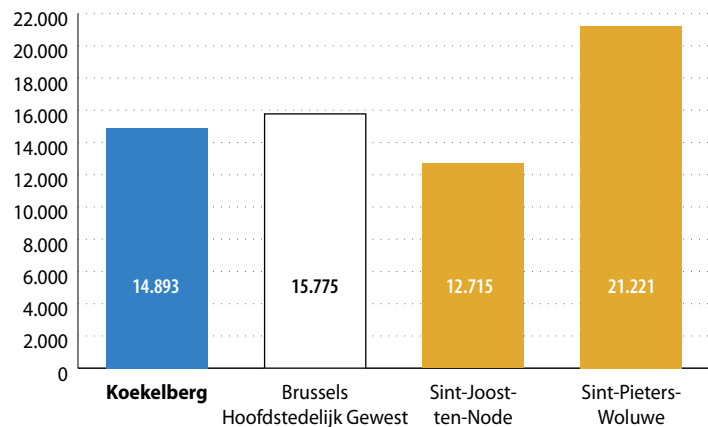
¹⁹ De analyse van de migratie is gebaseerd op de intergemeentelijke verplaatsingen van de **maatschappelijke zetels** van Belgische privébedrijven met ten minste één werknemer over de periode 2009-2020 (zie Focus nr. 54 en 55 van het BISA voor meer methodologische details).

7. INKOMENS

7.1. FISCALE INKOMENS

Op basis van de [fiscale statistieken](#) en rekening houdend met de samenstelling van de gezinnen bedraagt het [mediaan equivalent inkomen per inwoner na belastingen](#) in Koekelberg 14.893 euro voor 2019; dat is dus 6 % minder dan de Brusselse mediaan. Dat inkomen is het laagst in de gemeente Sint-Joost-ten-Node en het hoogst in Sint-Pieters-Woluwe [7-1](#).

7-1 Mediaan equivalent inkomen na belastingen per inwoner, in euro's, inkomens 2019

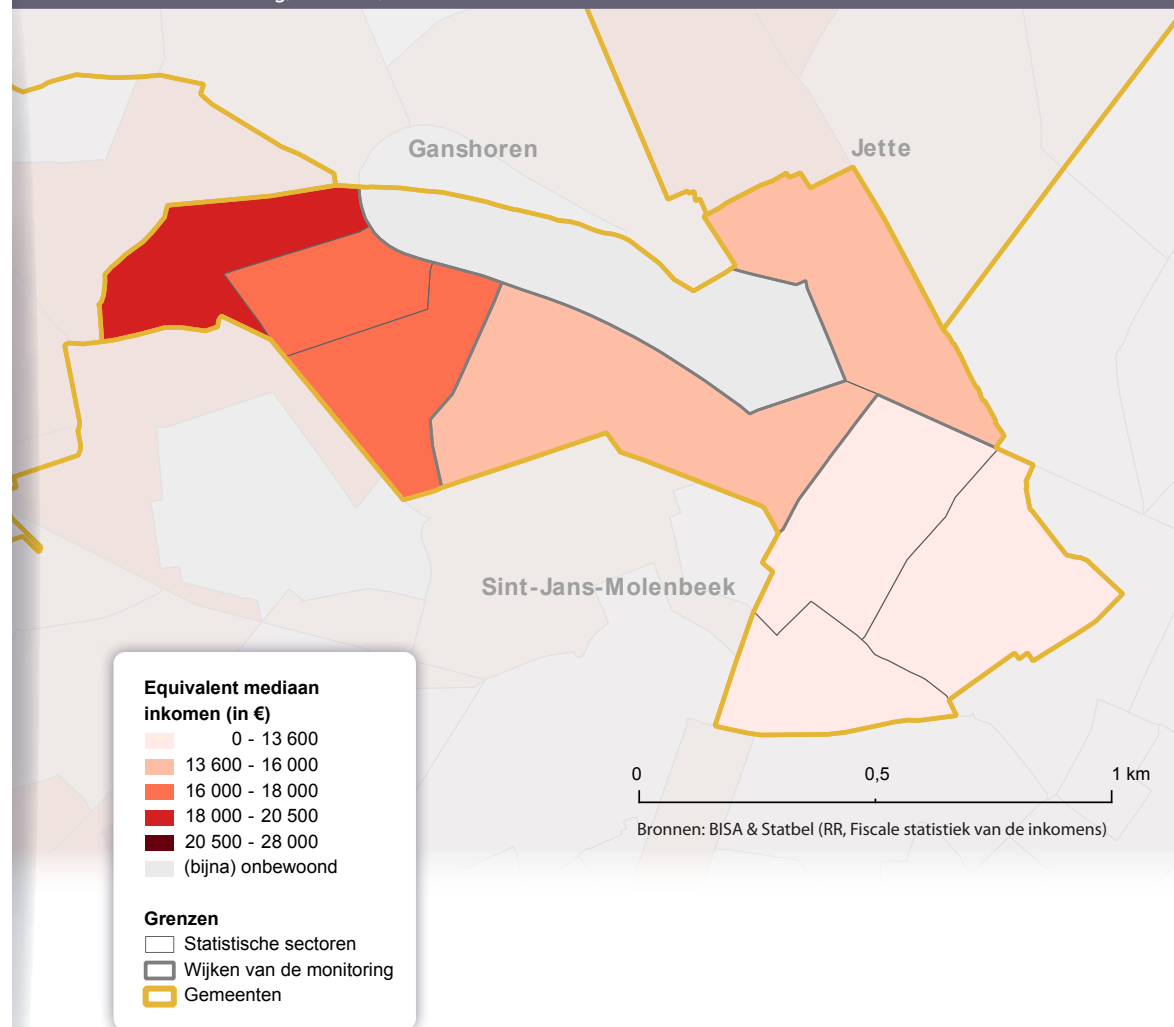

Bronnen: BISA & Statbel (RR, Fiscale statistiek van de inkomens)

Het [mediaan equivalent inkomen na belastingen](#) is lager in het oosten en hoger in het westen van de gemeente, bijvoorbeeld in de [statistische sector Basiliek](#) [7-2](#). Het mediaan equivalent inkomen is daar bijna anderhalf keer hoger dan in de sector Jacquetstraat of de sector Sint-Anna, die gedeeltelijk uit sociale woningen bestaat.

7-2

Mediaan equivalent inkomen na belastingen per inwoner per statistische sector, Koekelberg, in euro's, inkomens 2019

Kaart 7.3 toont de evolutie van de inkomens in reële termen²⁰ per **statistische sector** tussen 2009 en 2019 in het Brussels Gewest. In het algemeen is het mediaan equivalent inkomen gestegen in de **eerste kroon** van de stad, met name langs het kanaal in de **arme sikkel** (hoewel dit een van de meest achtergestelde gebieden van de hoofdstad blijft). Er wordt ook een toename vastgesteld in veel welvarende sectoren, vooral in het zuidoostelijke kwadrant van de **tweede kroon**. Omgekeerd zien we een daling van de mediane inkomens in veel **statistische sectoren** van de tweede kroon, in het bijzonder in het noordwesten van het gewest, maar ook in veel sectoren met sociale huisvesting²¹.

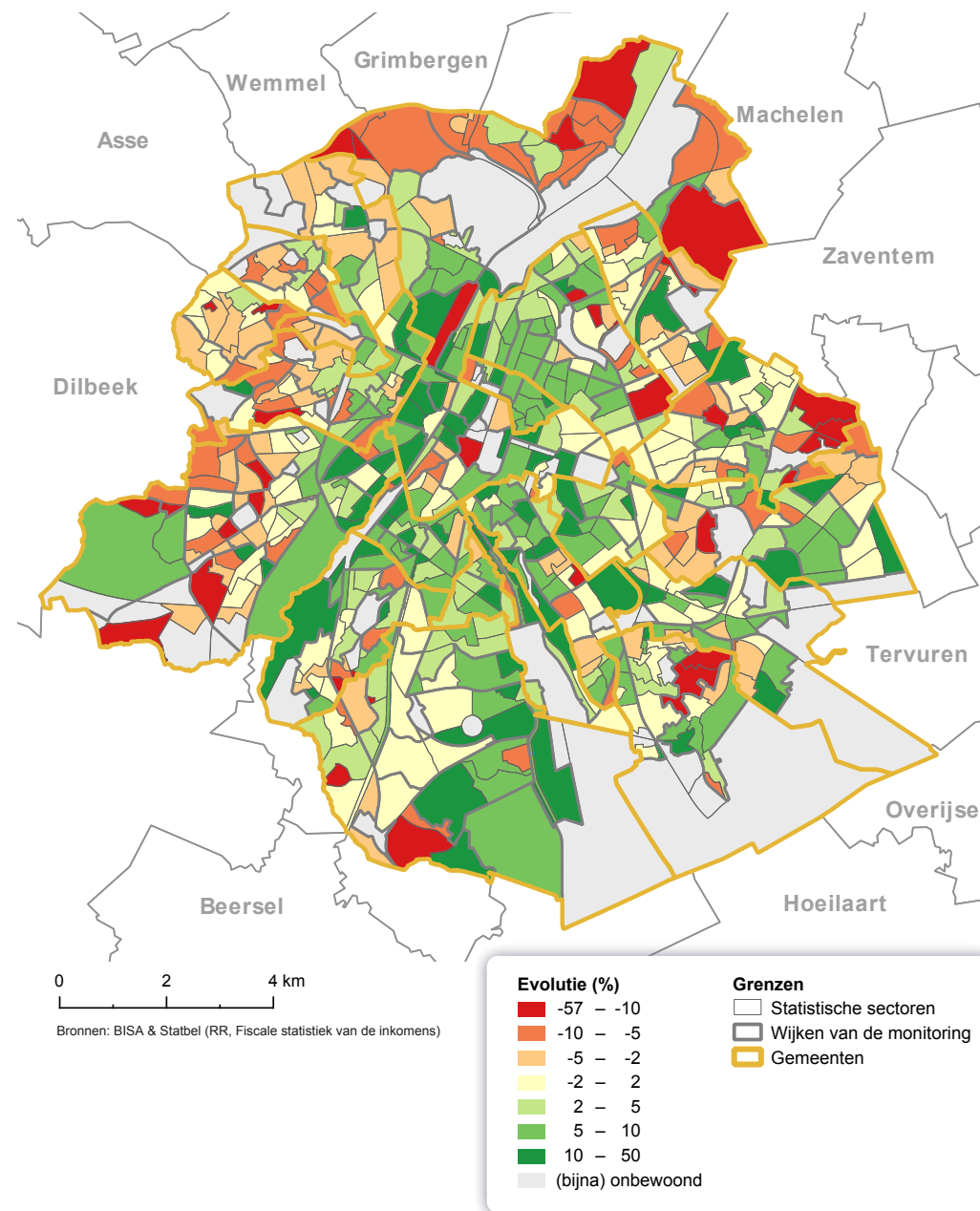
In Koekelberg hebben vier **statistische sectoren** een **mediaan equivalent inkomen na belastingen** dat is gestegen tussen 2009 en 2019. Die sectoren omvatten de helft van de gemeentelijke bevolking. Het inkomen daalt daarentegen in de andere sectoren. In Koekelberg zijn de sectoren waar het mediaan equivalent inkomen daalt echter die in het centrum en het westen van de gemeente, die niet de meest achtergestelde sectoren van de gemeente zijn

7.3

Die inkomensverschuivingen in een **statistische sector/wijk** kunnen het gevolg zijn van de verandering in het inkomen van inwoners die gedurende de hele periode ter plaatse zijn gebleven, maar ook van veranderingen in de bevolking (migratie, geboorten en overlijdens) en de evolutie van de kenmerken daarvan.

7.3

Evolutie van het mediaan equivalent inkomen na belastingen per inwoner per statistische sector, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in %, inkomens 2009-2019

20 Het betreft de evolutie van de reële inkomens of tegen constante prijzen, dus met neutralisatie van de impact van de inflatie.

21 Zie BISA (2021) voor meer informatie over deze evoluties.

De mate van **inkomensongelijkheid**, die wordt gemeten aan de hand van de **Gini-coëfficiënt**, is kleiner in Koekelberg dan het gemiddelde van de 19 gemeenten **7.4**.

7.4 Gini-coëfficiënt op basis van het equivalent inkomen per persoon, inkomens 2019		
	Koekelberg	Gemiddelde van de 19 Brusselse gemeenten
Gini-coëfficiënt – Totaal belastbaar inkomen per persoon	0,38	0,41
Gini-coëfficiënt – Inkomen na belastingen per persoon	0,31	0,33

Bronnen: BISA & Statbel (RR, Fiscale statistiek van de inkomens)

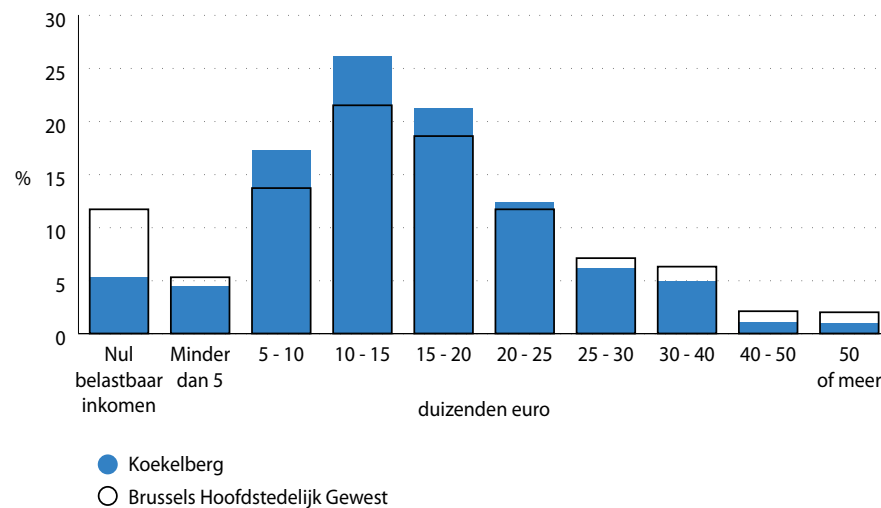
Personen met een **equivalent inkomen na belasting** in de hogere en lagere inkomensklassen (respectievelijk meer dan 25.000 euro en minder dan 5.000 euro) zijn ondervertegenwoordigd in Koekelberg, in tegenstelling tot de middelhoge inkomensklassen (tussen 5.000 en 25.000 euro) **7.5**. De verdeling van de bevolking is daarom meer geconcentreerd rond de vrij lage tot middelhoge inkomensklassen. Dat verklaart waarom het hierboven vermelde ongelijkheidsniveau lager is dan het gemiddelde van de 19 gemeenten.

Het aandeel van de bevolking dat leeft in een gezin met een totaal netto belastbaar inkomen dat nul bedraagt, is lager in Koekelberg dan in het Brussels Gewest. De aangiften waarvan het totaal netto belastbaar inkomen nul is, zijn van personen met vrijgestelde inkomens of die geen enkel inkomen aangeven aan de personenbelasting. Het kan gaan om personen met niet-belastbare sociale uitkeringen (zoals het **leefloon** en tegemoetkomingen voor personen met een handicap), maar ook internationale ambtenaren, bepaalde studenten enz. In Koekelberg betreft het wellicht weinig internationale ambtenaren (zie hierboven, punt **5** Arbeidsmarkt en **6** Economische activiteiten).

Die categorieën van belastingplichtigen (begunstigden van een niet-belastbare sociale bijstand, internationale ambtenaren enz.) kunnen in bepaalde gevallen ook in de heel lage equivalente inkomensklassen vallen (minder dan 5.000 euro), terwijl hun effectieve inkomen in werkelijkheid hoger is. Deze inkomensklassen moeten met voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, gezien de vertekeningen die inherent zijn aan **fiscale statistiek** (zie glossarium).

7.5

Verdeling van de bevolking volgens het equivalent inkomen na belastingen, inkomens 2019

Bronnen: BISA & Statbel (RR, Fiscale statistiek van de inkomens)

Noot: Omwille van de eenvoud worden de klassen aangeduid met afgeronde cijfers, terwijl in werkelijkheid enkel de ondergrens van elke klasse wordt opgenomen.

Wanneer we het belastbare inkomen bekijken dat individueel door de belastingplichtigen in Koekelberg wordt aangegeven, ligt het mediaan belastbare inkomen van vrouwen globaal genomen lager dan dat van mannen, net als in de rest van het Brussels Gewest ⁷⁻⁶. Dat is het geval voor alle gezinssituaties in Koekelberg, behalve voor alleenwonenden, waar alleenstaande vrouwen een hoger mediaan belastbaar inkomen aangeven dan hun mannelijke tegenhangers. Deze vaststelling geldt ook voor het volledige gewest. Bovendien liggen de mediane inkomens in Koekelberg voor alle categorieën lager dan in het gewest in zijn geheel, behalve voor alleenstaande vrouwen: het mediane belastbare inkomen van alleenstaande Koekelbergse vrouwen ligt iets hoger dan dat van alleenstaande vrouwen in het gewest.

7-6 Mediaan belastbaar inkomen van de aangevers naar geslacht en positie in het huishouden, in euro's, inkomens 2019

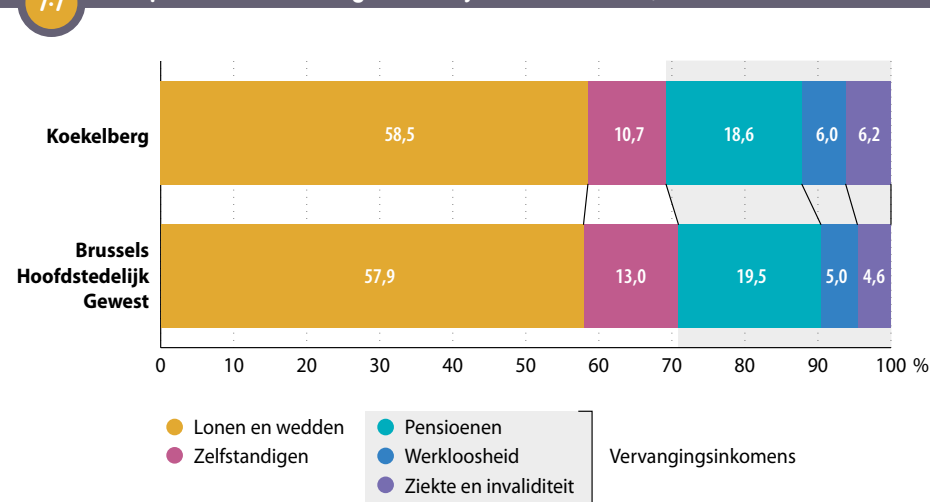
	Koekelberg			Brussels Hoofdstedelijk Gewest		
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
Alleenwonend	17.873	19.218	18.660	18.090	19.182	18.753
Samenwonend of gehuwd zonder kinderen	22.204	17.354	19.975	23.208	18.087	21.060
Samenwonend of gehuwd met kind(eren)	22.265	15.747	19.695	23.438	17.525	21.052
Alleenstaande ouder	19.743	17.879	18.209	21.221	18.032	18.495
Totaal	21.156	17.438	19.309	21.751	18.408	19.886

Bronnen: BISA & Statbel (RR, Fiscale statistiek van de inkomens)

Noot:
 • Alleen aangevers die op 1 januari 2019 18 jaar of ouder waren, zijn in deze tabel opgenomen.
 • Aangevers met een nul of negatief belastbaar inkomen (gecorrigeerd met het huwelijksquotiënt) werden uitgesloten voordat het mediaan inkomen werd berekend.
 • De regel 'Totaal' bevat alleen aangevers met het type positie in het huishouden dat in deze tabel wordt gepresenteerd. De inkomens van leden van collectieve huishoudens, kinderen, andere leden van een huishouden of personen die tot andere soorten huishoudens behoren, zijn niet in aanmerking genomen voor de berekening van de medianen in de regel 'Totaal'.

Uit een analyse van de bron van dat belastbare inkomen (vóór belastingen) blijkt dat het aandeel van het inkomen uit arbeid in loondienst vergelijkbaar is in Koekelberg en op gewestelijk niveau (58%), terwijl het aandeel van het inkomen uit zelfstandige arbeid iets lager ligt (11% tegenover 13%). Het aandeel werkloosheids- en invaliditeitsuitkeringen ligt iets hoger in Koekelberg (12% tegenover 10% voor het gewest). Tot slot is het aandeel van het inkomen uit pensioenen vergelijkbaar (19%) ⁷⁻⁷.

7-7 Componenten van het gezamenlijk netto inkomen, inkomens 2019

Bronnen: BISA & Statbel (Fiscale statistiek van de inkomens)

Noot: De inkomens van zelfstandigen worden in de aangiften van de personenbelasting doorgaans onderschat.

7.2. PERSONEN DIE EEN UITKERING ONTVANGEN

Het aantal personen dat een vervangingsinkomen (werkloosheidsuitkering of invaliditeitsuitkering) of een bijstandsuitkering ontvangt, is een indicator van het aantal personen dat met een **beperkt inkomen** moet leven, dat vaak de **armoederisicogrens** benadert en er zelfs onder gaat.

Het percentage van de bevolking van 18-64 jaar dat van een werkloosheidsuitkering, een invaliditeitsuitkering of een bijstandsuitkering leeft, is over het algemeen iets hoger in Koekelberg (23,3 %) dan in het Brussels Gewest (21,6 %).

Van de Koekelbergse bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) ontvangt 9 % een werkloosheidsuitkering, 6 % een invaliditeitsuitkering, 6 % een **leefloon** of **equivalent leefloon** en 2 % een tegemoetkoming voor personen met een handicap. Voor die bevolking ligt het aandeel dat een inkomen uit de sociale zekerheid ontvangt (werkloosheids- en invaliditeitsuitkeringen) iets hoger dan in het gewest, terwijl het aandeel dat een (equivalent) leefloon ontvangt iets lager ligt.

Onder de jongvolwassenen (18-24 jaar) ontvangt iets meer dan een persoon op zeven een (equivalent) leefloon, wat ook iets lager is dan het gewestelijke cijfer. Van de ouderen (65 jaar en ouder) ontvangt 14 % een IGO en 7 % een tegemoetkoming aan personen met een handicap, wat iets hoger is dan in het gewest **7-8**.

7-8

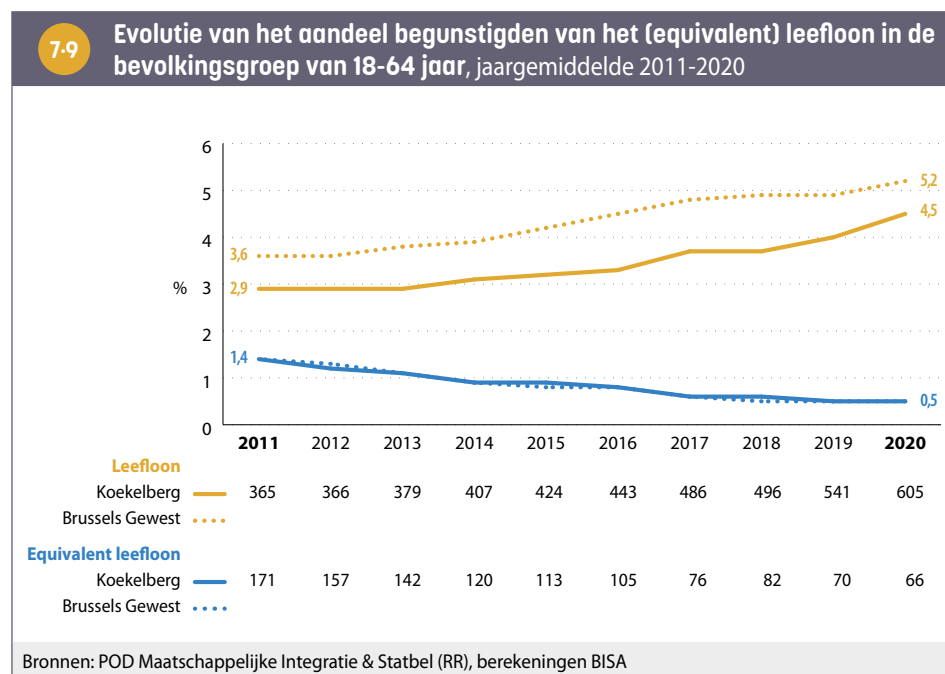
Aantal en percentage personen die een werkloosheidsuitkering, invaliditeitsuitkering of sociale bijstandsuitkering ontvangen naar leeftijdsklasse, januari 2011 en 2021

	Koekelberg			Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
	Aantal (2021)	% (2011)	% (2021)	% (2011)	% (2021)
Bevolking van 18 tot 24 jaar	1.825	100	100	100	100
Leefloon of equivalent leefloon (OCMW)	265	8,0	14,5	9,1	15,4
Werkloosheids- of inschakelingsuitkering (1)	56	9,8	3,0	7,9	2,5
Bevolking van 18 tot 64 jaar	13.623	100	100	100	100
Leefloon of equivalent leefloon (OCMW)	753	4,2	5,5	5,0	6,0
Werkloosheids- of inschakelingsuitkering (1)	1.283	16,2	9,4	13,2	8,5
Invaliditeitsuitkeringen (2)	853	3,7	6,3	3,4	5,1
Tegemoetkomingen voor personen met een handicap (2)	287	2,1	2,1	1,8	2,0
Bevolking van 65 jaar en ouder	2.408	100	100	100	100
Inkomensgarantie voor ouderen (IGO)	332	10,4	13,8	9,3	12,7
Tegemoetkomingen voor personen met een handicap (2)	175	9,0	7,3	6,0	6,4

Bronnen: POD MI, RVA, RIZIV, FOD Sociale Zekerheid - DGPH, FPD, Statbel (RR); berekeningen BISA
 (1) Het gaat om het aantal betalingen van uitkeringen.
 (2) Gegevens voor december 2010 en december 2020.

De **evolutie** van het aandeel begunstigden van een **leefloon** in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (18-64 jaar) in Koekelberg over de laatste tien jaar volgt een opwaartse trend, vergelijkbaar met deze vastgesteld op gewestelijk niveau. Het aantal begunstigden van een leefloon is sneller toegenomen dan de gemeentelijke bevolking. Hun aandeel in de bevolking van de gemeente is bijgevolg gestegen van 3 % in 2011 naar 4,5 % in 2020 **7-9**.

Overigens daalt het aantal begunstigden van een **equivalent leefloon** tussen 2012 en 2020 (vóór de oorlog in Oekraïne) sterk: in tien jaar is het meer dan gehalveerd. Deze trend kan worden verklaard door de afname van de migratiestromen en door bepaalde maatregelen die op federaal niveau zijn genomen op het gebied van asiel- en migratiebeleid. In deze periode heeft dat geleid tot een vermindering van het aantal asielzoekers en vreemdelingen die niet in het bevolkingsregister ingeschreven zijn en in aanmerking komen voor financiële hulp. Sommige van deze bevolkingsgroepen zijn ook naar onthaalstructuren gestuurd. We benadrukken dat die cijfers dateren van vóór de oorlog in Oekraïne en de instroom van vluchtelingen uit dat land, aangezien de Oekraïense vluchtelingen onder tijdelijke bescherming (onder de vereiste voorwaarden) recht hebben op een equivalent leefloon.

7.3. RECHTHEBBENDEN OP DE VERHOOGDE TEGEMOETKOMING (RVT)

Het aantal **rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming** (RVT) voor de verzekering voor geneeskundige verzorging kan worden gebruikt als indicator voor het aantal personen dat in moeilijke financiële omstandigheden leeft.

In januari 2021 hebben 6.933 personen in Koekelberg recht op de verhoogde tegemoetkoming als titularis of als persoon ten laste, d.w.z. 32 % van de bevolking. Dat is hoger dan in het gewest in zijn geheel (26,5 %). In Koekelberg, net als in het hele gewest, hebben personen jonger dan 24 jaar of ouder dan 65 jaar meer kans om **recht te hebben op de verhoogde tegemoetkoming** dan personen tussen 25 en 64 jaar **7-10**.

7-10 Aantal en percentage rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming in het kader van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging (RVT), naar leeftijdsklasse en geslacht, januari 2021

Leeftijdsklasse	Koekelberg			Brussels Hoofdstedelijk Gewest					
	Aantal rechthebbenden ⁽¹⁾			Percentage rechthebbenden ⁽¹⁾ in de bevolking					
	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal	Man	Vrouw	Totaal
Jonger dan 18 jaar	1.180	1.089	2.269	39,6	38,1	38,8	32,7	32,7	32,7
18 - 24 jaar	324	331	655	34,8	37,1	35,9	31,8	31,7	31,8
25 - 64 jaar	1.370	1.713	3.083	22,7	29,7	26,1	19,4	23,8	21,6
65 jaar en ouder	357	569	926	36,0	40,2	38,5	30,6	35,3	33,4
Totaal	3.231	3.702	6.933	29,6	33,8	31,7	24,8	28,2	26,5

Bronnen: BISA, KSZ (DWH AM&SB), Statbel (RR)
(1) Titularissen en personen ten laste.

8. GEMEENTELIJKE FINANCIËN

8.1. KERNINDICATOREN VOOR DE GEMEENTELIJKE FINANCIËN

De gewone begroting van de gemeente betreft het geheel van ontvangsten en uitgaven die op een regelmatige en gebruikelijke wijze voorvallen. De ontvangsten en uitgaven betreffende investeringen hebben een onregelmatig karakter. Ze worden apart in beschouwing genomen, in de zogeheten buitengewone begroting.

Van 2015 tot 2020 boekte Koekelberg ieder jaar een overschot in de gewone dienst, toen haar ontvangsten groter waren dan haar uitgaven. In 2020 liep dit overschot snel terug, aangezien, ten gevolge van de COVID-19-crisis, de uitgaven van de gemeente sneller toenamen dan haar ontvangsten. Het gecumuleerde resultaat was ieder jaar positief en verdubbelde tussen 2015 en 2020.

De ontvangsten en de uitgaven van een gemeente hangen sterk af van haar aantal inwoners. Om gemeenten te kunnen vergelijken worden de ontvangsten en de uitgaven, alsook de schuld en de investeringen daarom uitgedrukt **per inwoner**.

In de rekeningen van 2015-2020 waren de gewone ontvangsten en uitgaven per inwoner, alsook de schuld en de investeringsuitgaven per inwoner in Koekelberg gemiddeld in deze periode lager dan voor het geheel van de 19 Brusselse gemeenten **8-1**.

8-1 Kernindicatoren van de gemeentelijke financiën, gemiddelde van de rekeningen 2015-2020		
	Koekelberg	19 Brusselse gemeenten
Gewone ontvangsten in euro per inwoner	1.437	1.922
Gewone uitgaven in euro per inwoner	1.355	1.886
Schuld in euro per inwoner	562	1.463
Investeringsuitgaven in euro per inwoner	134	292
Bronnen: GOB - BPB & Statbel (RR), berekeningen BISA		

8.2. STRUCTUUR VAN DE BELANGRIJKSTE GEWONE ONTVANGSTEN EN UITGAVEN

Het geheel van **fondsen en dotaties**²² vormt met voorsprong de grootste bron van **ontvangsten** van Koekelberg. Het aandeel van deze bron ligt beduidend hoger in vergelijking met het geheel van de 19 gemeenten (55 % voor Koekelberg ten opzichte van 38 % voor het geheel van de 19 gemeenten, gemiddelde 2015-2020). De algemene dotatie aan de gemeenten is goed voor 30 % van de ontvangsten van Koekelberg, de andere fondsen en dotaties voor 25 % **8-2**. Herleid tot het aantal inwoners, ligt de algemene dotatie van Koekelberg in de periode 2015-2020 hoger dan van het geheel van de 19 gemeenten, terwijl de andere fondsen en dotaties in Koekelberg net een lager bedrag opleveren per inwoner dan bij het geheel van de 19 gemeenten (omhoog getrokken door de stad Brussel).

De tweede grootste ontvangstensbron in Koekelberg zijn de opcentiemen op de **onroerende voorheffing**²³. Hun aandeel in de gewone ontvangsten is kleiner in vergelijking met de 19 gemeenten samen (21 % van de gewone ontvangsten in Koekelberg tegenover 29 % voor de 19 gemeenten, gemiddelde van de rekeningen van 2015-2020). Herleid tot het aantal inwoners toont de gemeente een lage opbrengst uit de onroerende voorheffing, de laagste in feite van de 19 gemeenten, bij een tarief licht boven het gewestelijke gemiddelde. Dit lagere rendement zou kunnen verklaard worden door onder andere een lage kantoordensiteit.

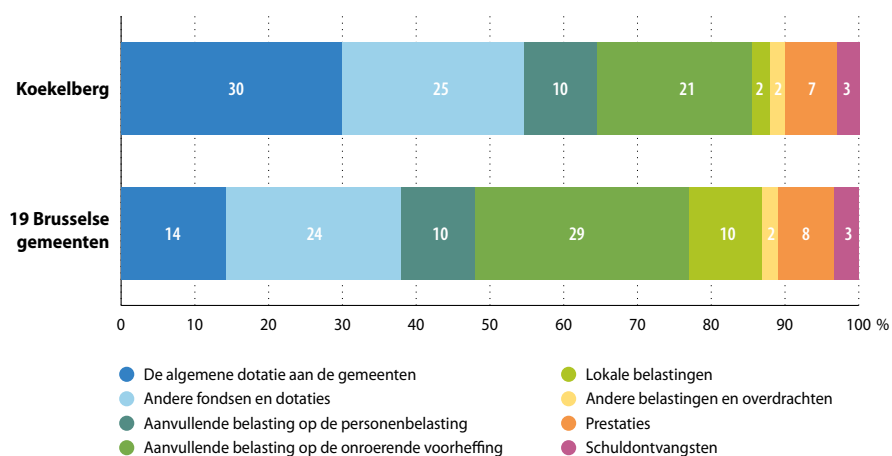
De opcentiemen bij de **personenbelasting**²⁴ (10 %) vormen de derde inkomensbron voor de gemeente. Net zoals bij de meeste andere gemeenten van het noordwesten en van het centrum van het Gewest is de opbrengst uit de personenbelasting per inwoner relatief zwak in Koekelberg. Zowel het tarief van de personenbelasting als het mediaan inkomen liggen immers lager in Koekelberg dan op regionaal niveau (zie hoofdstuk **7**, Inkomens).

²² Algemene dotatie aan de gemeenten (ADG): dotatie vanwege het Brussels Gewest om de algemene financiering te verzekeren. Andere fondsen en dotaties: voor specifieke doeleinden.

²³ Belasting op het bezit van onroerende goederen, zoals woningen en gronden.

²⁴ Belasting op de inkomens van particulieren, zoals lonen en uitkeringen.

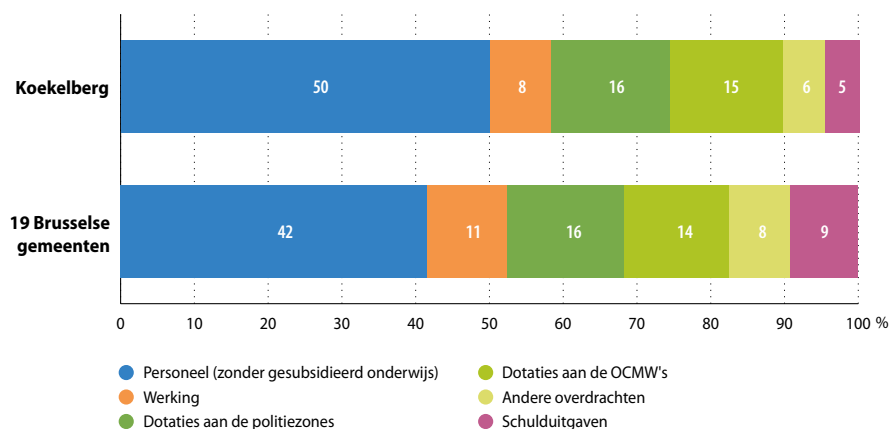
8-2 Verdeling van de gewone ontvangsten (zonder het gesubsidieerd onderwijs), gemiddelde van de rekeningen 2015-2020

Bron: GOB - BPB, berekeningen BISA

Noten: • De ontvangsten uit prestaties zijn degene die betrekking hebben op de levering van een goed of een dienst door de gemeente (bijvoorbeeld huurinkomsten voor een gebouw).
• De schuldontvangsten omvatten hoofdzakelijk de dividenden die de gemeenten krijgen van de intercommunales en daarnaast de kredietinteresten.

8-3 Verdeling van de gewone uitgaven (zonder het gesubsidieerd onderwijs), gemiddelde van de rekeningen 2015-2020

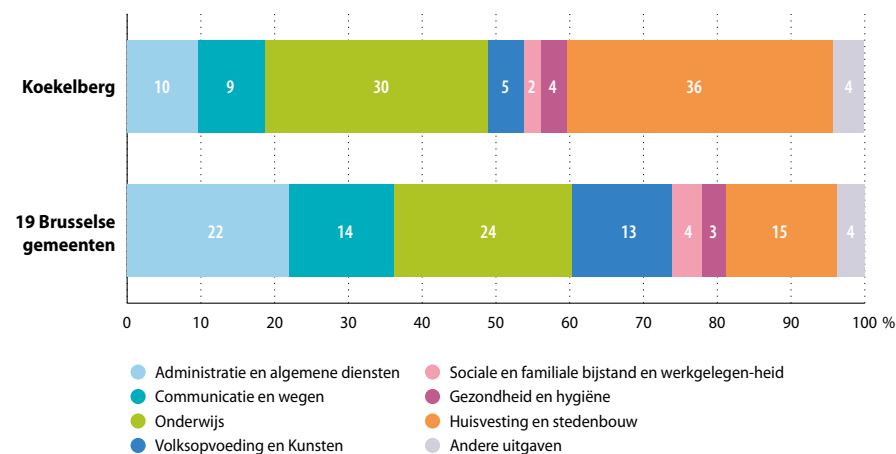
Bron: GOB - BPB, berekeningen BISA

Net als in de andere gemeenten, zijn de personeelskosten de belangrijkste **uitgaven** van de gemeente Koekelberg. Zo werd in de periode 2015-2020 gemiddeld 50 % van de gewone uitgaven besteed aan de personeelskosten van het gemeentebestuur, tegenover 42 % voor de 19 gemeenten (8-3). De werkingsuitgaven, de andere overdrachten en de schulduitgaven zijn relatief iets lager in Koekelberg dan in de 19 gemeenten samen, terwijl het gewicht van de dotaties aan de politiezone en aan het OCMW vergelijkbaar is.

8.3. INVESTERINGEN

De **investeringsuitgaven** schommelen sterk van jaar tot jaar. Men kan echter vaststellen dat huisvesting en stedenbouw (36 % van de investeringsuitgaven in Koekelberg tegenover 15 % voor de 19 gemeenten) en onderwijs (30 % van de investeringsuitgaven in Koekelberg tegenover 24 % voor de 19 gemeenten) in de periode 2015-2020 een aanzienlijk deel van de investeringen in Koekelberg hebben vertegenwoordigd. Administratie en algemene diensten vertegenwoordigt daarentegen een relatief minder groot aandeel van de investeringen in Koekelberg in die periode (10 % tegenover 22 % voor de 19 gemeenten) (8-4).

8-4 Verdeling van de investeringsuitgaven per functie, gemiddelde van de rekeningen 2015-2020

Bron: GOB - BPB, berekeningen BISA

9. HUISVESTING

Op 1 januari 2021 zijn er in Koekelberg 2.548 gebouwen, waarvan 2.212 residentiële en 336 niet-residentiële. Het aandeel residentiële gebouwen is vergelijkbaar met het gewestelijke niveau. De residentiële gebouwen in Koekelberg tellen 9.764 woningen, waaronder 514 sociale woningen.

Op het moment van schrijven beschikken we niet over recente gegevens over huurbedragen op gemeentelijk niveau. De laatst beschikbare gegevens over de huurprijzen op gemeentelijk niveau dateren van 2018. Toen bedroeg de gemiddelde huurprijs in Koekelberg 685 euro, tegenover 739 euro op gewestelijk niveau²⁵. Over het algemeen drukken de kosten van huur en nutsvoorzieningen (energie en water) zwaar op het budget van vele Brusselse gezinnen. Ze zijn een van de belangrijkste oorzaken van de overmatige schuldenlast van de huishoudens²⁶.

9.1. KENMERKEN VAN WOONGEBOUWEN

Van de 2.548 residentiële gebouwen in Koekelberg bestaat 64 % uit huizen²⁷ en 37 % uit appartementsgebouwen (tegenover respectievelijk 77 % en 23 % in het gewest). In Koekelberg zijn er bijna uitsluitend huizen in gesloten bebouwing en maken de appartementsgebouwen een groter deel uit van de woningvoorraad dan in het gewest in zijn geheel **9-1**.

9-1 Verdeling van de woongebouwen naar type (kadastraal karakter), 2021				
	Huizen in gesloten bebouwing	Huizen in halfopen bebouwing	Huizen in open bebouwing	Appartementsgebouwen
Koekelberg	63 %	1 %	0,1 %	37 %
Brussels Gewest	64 %	9 %	4 %	23 %

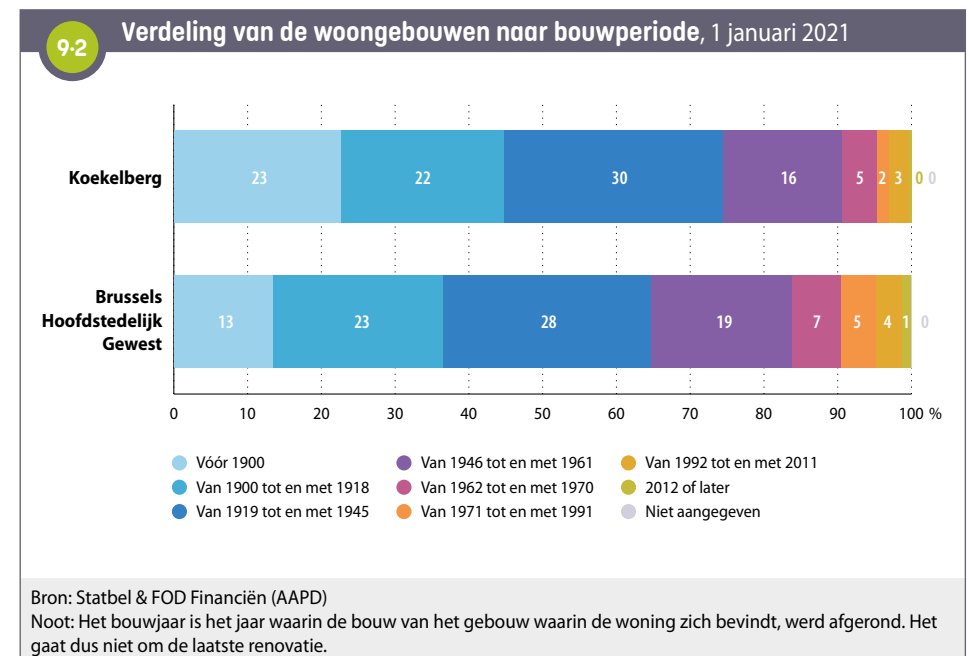
Bron: Statbel & FOD Financiën (AAPD)

25 BGHM, Observatiecentrum van de huurprijzen, enquête 2018 <https://slrb-bghm.brussels/sites/default/files/media/publication/documents/slrbs-obsloyer-enquete2018-nl-web.pdf>

26 Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2020).

27 Sommige van deze gebouwen, geïdentificeerd als huizen, zijn soms onderverdeeld in meerdere woningen.

De residentiële gebouwen van de gemeente zijn gemiddeld genomen ouder dan die van het gewest. Gebouwen van vóór 1900 zijn oververtegenwoordigd in de gemeente (23 % van de residentiële gebouwen, tegenover 13 % in het gewest). Bijna de helft van de residentiële gebouwen (45 %) werd vóór de Eerste Wereldoorlog gebouwd en 30 % werd tussen 1919 en 1945 gebouwd **9-2**. Residentiële gebouwen die na 1971 zijn gebouwd, maken slechts 5 % uit van alle residentiële gebouwen in de gemeente; dat is amper de helft van het aandeel in het gewest in zijn geheel.

Grote woningen zijn ondervertegenwoordigd in Koekelberg in vergelijking met het gewest en kleine woningen zijn oververtegenwoordigd. Op basis van Census 2011 heeft 59 % van de woningen minder dan vijf kamers (47 % voor het gewest) (zie Zoom op de gemeenten, editie

2016). Dat ondanks het feit dat grote gezinnen oververtegenwoordigd zijn (en toenemen) in de gemeente.

Nog steeds op basis van de gegevens van de Census 2011 blijkt dat het aandeel door hun eigenaar bewoonde woningen iets hoger ligt in Koekelberg (41 %) dan op gewestelijk niveau (39 %).

9.2. SOCIALE WONINGEN EN ANDERE WONINGEN VAN SOCIALE AARD

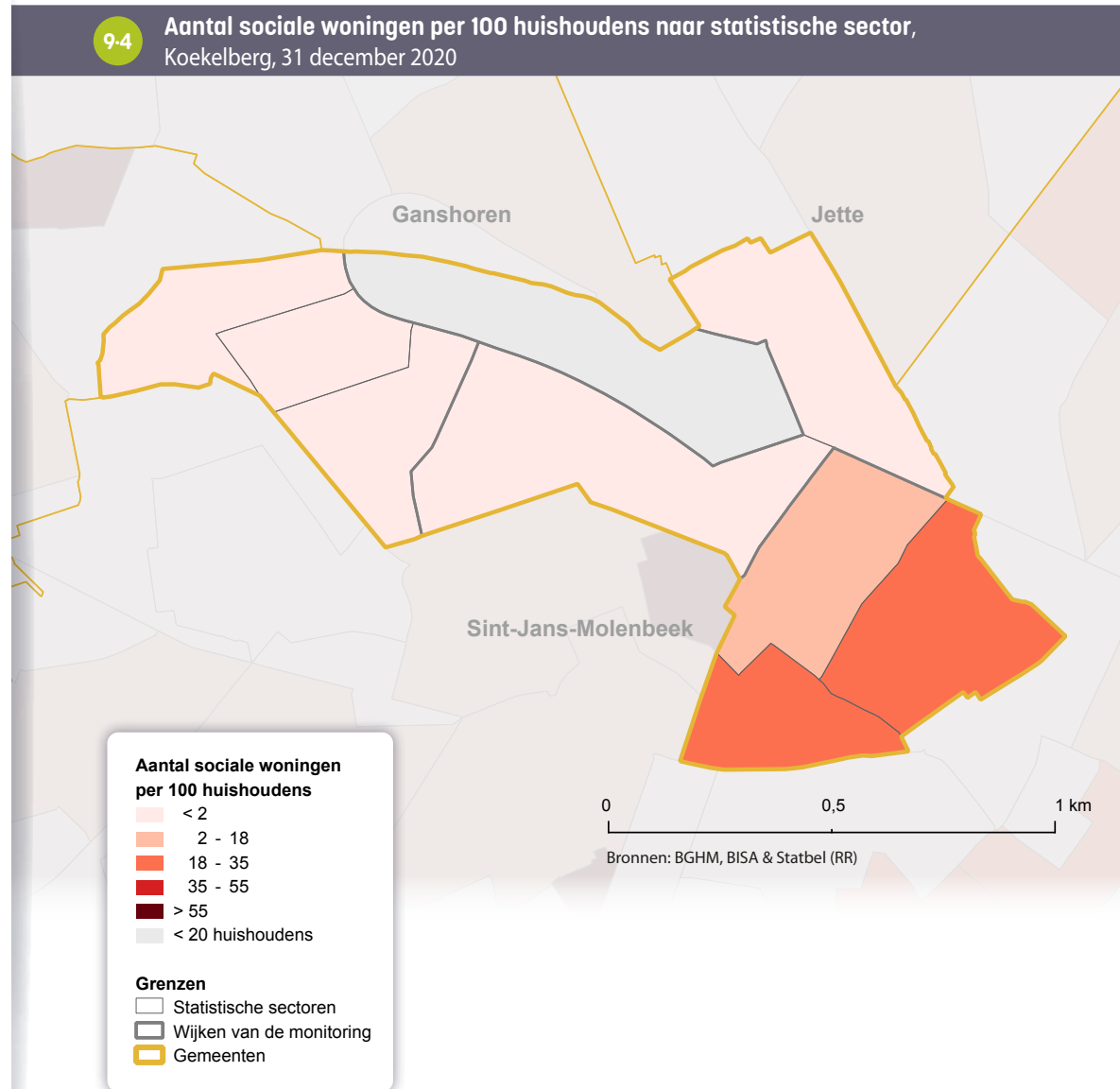
Op 31 december 2020 telde de gemeente Koekelberg 514 sociale woningen, vier minder dan in december 2010. In verhouding tot het aantal gezinnen zijn er minder sociale woningen in Koekelberg (5,8 per 100 gezinnen) dan op gewestelijk niveau (7,2 per 100 gezinnen) ⁹⁻³.

In 2022 staan 964 Koekelbergse gezinnen (989 als de aanvragen voor woningen voor bescheiden en middeninkomens worden meegeteld), of 11 % van de gezinnen in de gemeente, op de wachtlijst voor sociale huisvesting in het Brussels Gewest; ze voldoen dus aan de toegangsvoorwaarden en wachten tot hen een woning wordt toegewezen²⁸. Koekelberg is de derde Brusselse gemeente met het hoogste aantal gezinnen op de wachtlijst in verhouding tot alle gezinnen in de gemeente.

9-3 Aantal en aandeel sociale woningen, 31 december 2020		
	Koekelberg	Brussels Gewest
Aantal sociale woningen	514	40.089
Aantal sociale woningen per 100 private huishoudens	5,8	7,2
Bronnen: BGHM en Statbel, berekeningen BISA		

De sociale huisvesting in Koekelberg is geconcentreerd in het oosten van de gemeente ⁹⁻⁴, in het bijzonder in de **statistische sectoren** Sint-Anna en Jacquetstraat, waar bijna één gezin op vijf in een sociale woning woont. Het betreft dus niet sectoren die voornamelijk uit sociale woningen bestaan.

²⁸ Bronnen: BGHM en Statbel, berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel. Aantal gezinnen op de wachtlijst op 8 juni 2022, vóór het schrappen van de lijst.

Naast de sociale woningen zijn er nog andere ‘**woningen van sociale aard**’. Deze huisvestingscategorie omvat sociale woningen, maar ook andere ‘*woningen, geproduceerd of beheerd in het kader van een gewestelijk overheidsbeleid, of het nu gaat om de vaststelling van de huurprijs of de voorwaarden voor de aankoop en/of wederverkoop van de onroerende goederen.*’²⁹. Binnen die brede categorie verschillen echter de criteria voor de toegang en het al dan niet permanente sociale karakter van deze woningen.

Wat het **huurbestand** betreft, zijn er naast de sociale woningen die worden verhuurd door de Openbare vastgoedmaatschappijen (OVM’s), ook een aantal andere **openbare woningen** met potentieel sociaal karakter (woningen van de gemeente, het OCMW, het Woningfonds en, zeldzamer, van de gewestelijke Regie der Gebouwen). Net als bij sociale huisvesting is de duur van de sociale bestemming permanent. Er zijn 70 dergelijke woningen in Koekelberg³⁰. Er moet echter worden opgemerkt dat over het algemeen in het Brussels Gewest een deel van deze woningen verhuurd wordt tegen prijzen die dicht aanleunen bij die van de particuliere markt (en dus voorbehouden zijn aan de middenklasse).

Daarnaast wordt een aantal woningen in privébezit beheerd door **sociale verhuurkantoren** (SVK’s), met huurprijzen onder de marktprijs voor huishoudens met een laag inkomen. Het bedrag dat de huurder betaalt, hangt af van de huur die is overeengekomen met de eigenaar van de woning. Bovendien is de sociale bestemming van deze woningen, in tegenstelling tot de openbare woningen, niet permanent. Ze hangt af van de privé-eigenaar. De minimale duur van een contract met een SVK is 3 jaar. In Koekelberg worden op 30 september 2019 127 woningen verhuurd via een SVK.

Tot slot zijn er ook een aantal voorzieningen die de **aankoop** van een woning betaalbarer moeten maken. Sommige overheidsprogramma’s zijn gericht op de bouw van woningen en hun verkoop onder de marktprijs³¹, terwijl andere de toegang tot krediet vergemakkelijken, zodat personen op de particuliere markt kunnen kopen³². In totaal zijn er 358 sociale koopwoningen in Koekelberg³³ 9-5.

²⁹ Perspective.brussels (2021).

³⁰ Gemeentelijke woningen (gemeente en OCMW, exclusief leegstaande woningen) op 31 december 2019.

³¹ Het betreft bijvoorbeeld woningen verkocht door het Woningfonds of Citydev of in het kader van wijkcontracten.

³² Hier gaat het bijvoorbeeld om door het Woningfonds verstrekte leningen.

³³ Dit betreft: door het Woningfonds verkochte woningen op 31 december 2020, woningen uit Duurzame Wijkcontracten op 31 december 2020, door Citydev verkochte woningen tussen 2010 en 31 december 2020, en actieve leningen van het Woningfonds op 31 december 2019.

9-5

Aantal woningen van sociale aard (exclusief sociale woningbouw), huurwoningen en koopwoningen, 2019 en 2020

	Huurwoningen		Koopwoningen
	Openbare huisvesting (met uitzondering van sociale huisvesting)	Particuliere huisvesting (SVK)	
Koekelberg	70	127	358
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7.526	6.962	11.079
Bronnen: Woningfonds, Citydev, urban.brussels/DSV, CLTB, Brussel Huisvesting, Gewestelijke Grondregie			

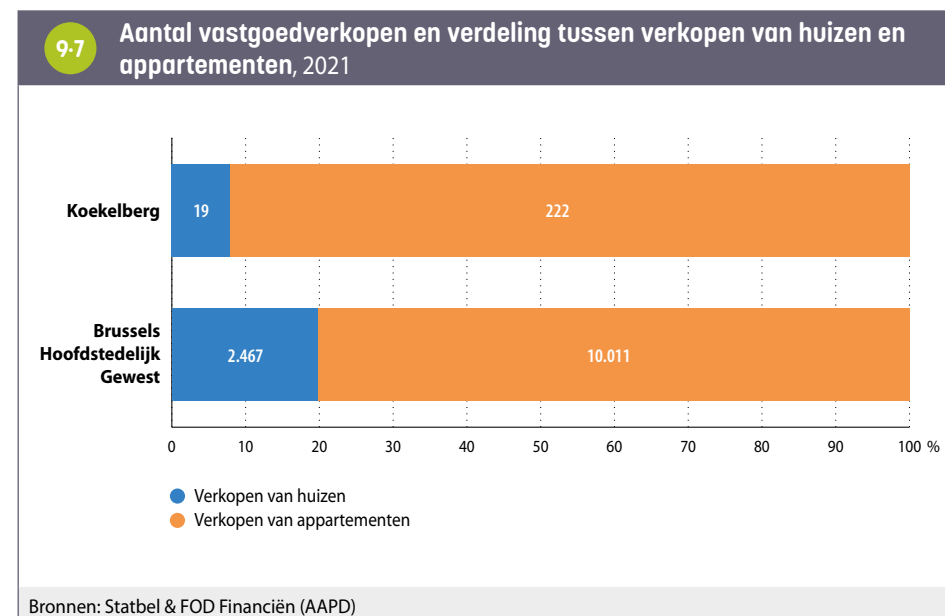
9.3. VASTGOEDPRIJZEN

Over het algemeen liggen de vastgoedprijzen in Koekelberg lager dan in het Brussels Gewest. In 2021 bedraagt de mediane verkoopprijs voor appartementen en huizen in gesloten en halfopen bebouwing respectievelijk 195.000 en 339.000 euro in de gemeente, tegenover 240.000 en 455.000 euro voor het gewest ⁹⁻⁶. Tussen 2011 en 2021 steeg de voor inflatie gecorrigeerde mediane verkoopprijs van appartementen en huizen aanzienlijk (respectievelijk +15 % en +8 %). De stijging van de mediane verkoopprijzen is zelfs nog groter voor het hele gewest (+22 % en +18 % in het gewest).

9-6 Woningprijzen (in euro 2021) en aantal transacties, 2011 en 2021				
	Koekelberg		Brussels Gewest	
	2011	2021	2011	2021
Huizen in gesloten en halfopen bebouwing				
Mediane prijs	315.000 €	339.000 €	385.000 €	455.000 €
Aantal transacties	23	19	2.115	2.317
Appartementen				
Mediane prijs	169.000 €	195.000 €	196.000 €	240.000 €
Aantal transacties	221	222	8.276	10.011
Totaal aantal transacties per 100 huishoudens⁽¹⁾	2,77	2,71	1,98	2,23

Bronnen: Statbel (RR) & FOD Financiën (AAPD), berekeningen BISA
 (1) Deze indicator heeft ook betrekking op de verkoop van huizen in open bebouwing.

Net als in het Brussels Gewest hebben in 2021 de meeste transacties in Koekelberg betrekking op appartementen. Gezien de kenmerken van de residentiële gebouwen in de gemeente is het aandeel van de verkoop van huizen nog lager dan op gewestelijk niveau ⁹⁻⁷.

10. MOBILITEIT EN MILIEU

10.1. MOBILITEIT

Autobezit van de huishoudens

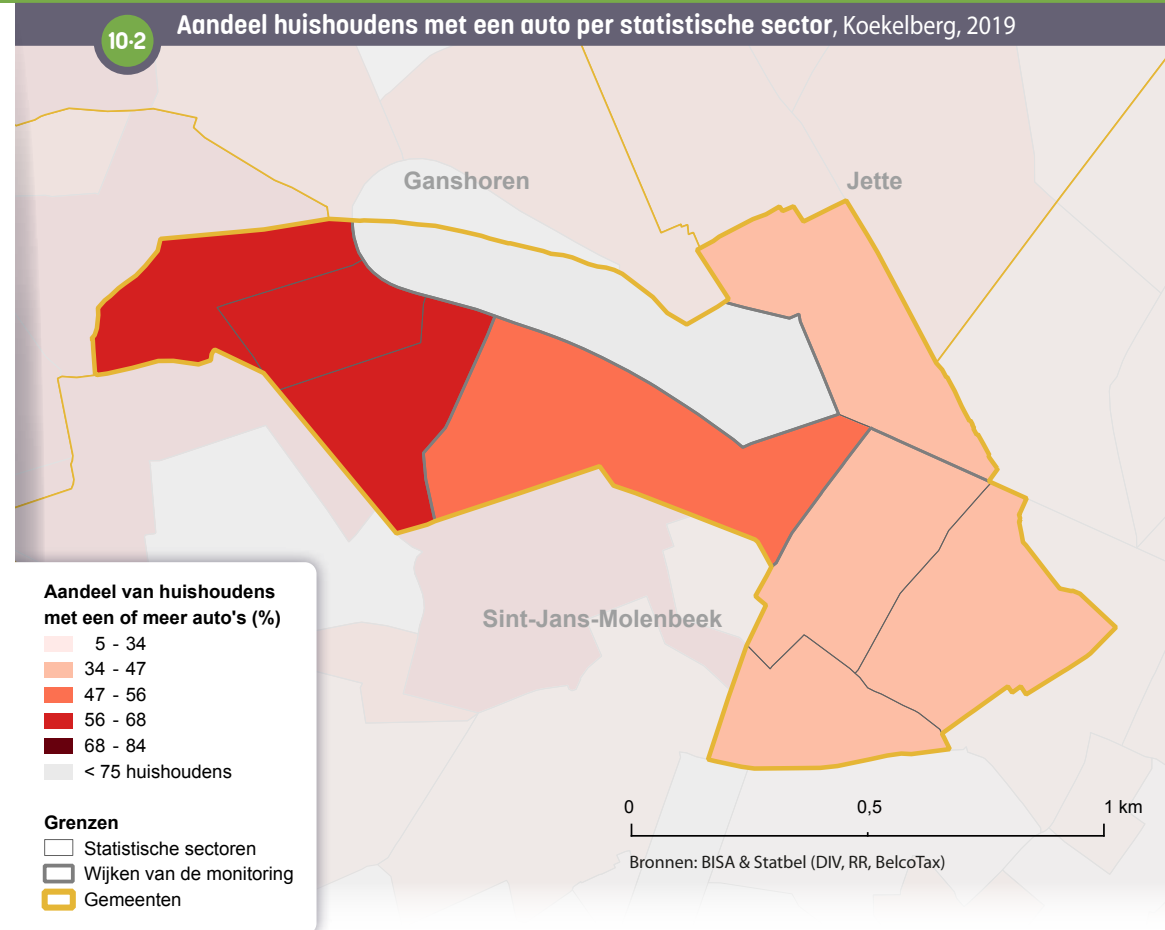
In Koekelberg zijn er 0,6 auto's per huishouden. Dat komt overeen met het gewestelijke gemiddelde. Binnen het gewest varieert het aantal auto's per huishouden van 0,4 (Sint-Joost) tot 0,9 (Sint-Pieters-Woluwe). In het algemeen hangt de mate van autobezit van de huishoudens af van een aantal factoren, waaronder het inkomen van het huishouden, de samenstelling en de leeftijd van de leden (bijvoorbeeld de aanwezigheid van kind(eren) in het huishouden), de plaatselijke dichtheid van diensten (winkels enzovoort) en het bestaan van alternatieven voor particuliere gemotoriseerde mobiliteit³⁴.

In Koekelberg heeft 50 % van de huishoudens geen auto, wat overeenstemt met het gewest (52 %). 41 % van de huishoudens heeft één auto (tegenover 38 % in het gewest) en 9 % heeft er twee of meer (tegenover 10 % in het gewest) **10-1**.

10-1 Autobezit van de huishoudens, 2019				
			Koekelberg	Brussels Gewest
Aandeel van huishoudens met:	0 auto's	%	49,8	52,3
	1 auto	%	41,1	37,7
	2 auto's of meer	%	9,1	10,0
Auto's per huishouden		graad	0,6	0,6
Aandeel huishoudens met een bedrijfswagen		%	5,0	7,7

Bronnen: Statbel, berekeningen BISA

34 Zie BISA (2019).

Het aandeel van de gemotoriseerde huishoudens varieert ook binnen de gemeente **10-2**. Zo vertonen sommige **sectoren** in het westen van de gemeente een hogere motoriseringsgraad, van meer dan 50 %. In de oostelijke sectoren heeft meer dan de helft van de huishoudens geen auto. Die geografie van het autobezit van de gezinnen is gekoppeld aan de geografie van het sociaal-economische niveau van de gezinnen (zie inkomenskaart **7-2**, werkloosheidskaart **5-5**, kaart van de sociale huisvesting **9-4**): het autobezit is hoger in de statistische sectoren met een hoger sociaal-economisch niveau.

Het aandeel huishoudens met een bedrijfswagen is kleiner in Koekelberg dan in het gewest (5 % tegenover 8 %) ¹⁰⁻¹. Koekelberg is de vierde gemeente waar gezinnen de minste bedrijfswagens hebben. Het aandeel bedrijfswagens is het hoogst in Sint-Pieters-Woluwe (16 %) en het laagst in Sint-Joost (2,6 %).

Die gemeentelijke verschillen worden voornamelijk verklaard door verschillen in [werkgelegenheidscijfers](#) en de kenmerken van de jobs die de inwoners van elke gemeente hebben. In België neemt de waarschijnlijkheid om over een bedrijfswagen te beschikken toe met het salarisniveau van de werknemer; 64 % van de bestbetaalde werknemers (bovenste deciel³⁵) heeft een bedrijfswagen, wat veel minder het geval is voor de lager betaalde werknemers (May *et al.*, 2019).

Deelauto's

De eerste deelauto's van Cambio werden in 2003 in gebruik genomen. In het algemeen is het aanbod van Cambio (gemeten aan het aantal standplaatsen) tot 2017 aanzienlijk gestegen en sindsdien relatief stabiel gebleven (Parking.Brussels 2020). Het aanbod is ongelijk verdeeld over het gewest en geconcentreerd in het centrum en in de gemeenten van de [eerste kroon](#), vooral in het oosten.

Het aanbod is beperkter in Koekelberg dan op gewestelijk niveau. In 2021 telde de gemeente zeven standplaatsen, een per 3.125 inwoners, tegenover een per 1.886 inwoners voor het gewest in zijn geheel. In Elsene, de best voorziene gemeente, is er één standplaats per 1.094 inwoners, tegenover een per 7.172 inwoners in Anderlecht, de slechtst uitgeruste gemeente

¹⁰⁻³.

Het gebruik van Cambio-deelauto's in de gemeente is hoger dan dat op gewestelijk niveau. In de loop van 2021 werd elke deelauto gemiddeld 710 keer gereserveerd in Koekelberg, tegenover gemiddeld 439 keer in het gewest. Koekelberg is de Brusselse gemeente met het hoogste gebruik van Cambio-deelauto's in 2021.

		Vraag en aanbod van Cambio-deelauto's, 2021			
		Koekelberg	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Elsene (min. in termen van inwoners/standpl.)	Anderlecht (max. in termen van inwoners/standpl.)
Aanbod / Standplaatsen	Standplaatsen	7	647	80	17
	Inwoners per standplaats	3.125	1.886	1.094	7.172
Vraag / Reserveringen	Reserveringen	4.969	284.252	27.350	7.502
	Reserveringen per standplaats	710	439	342	441

Bron: parking.brussels

35 De 10 % bestbetaalde loontrekkenden.

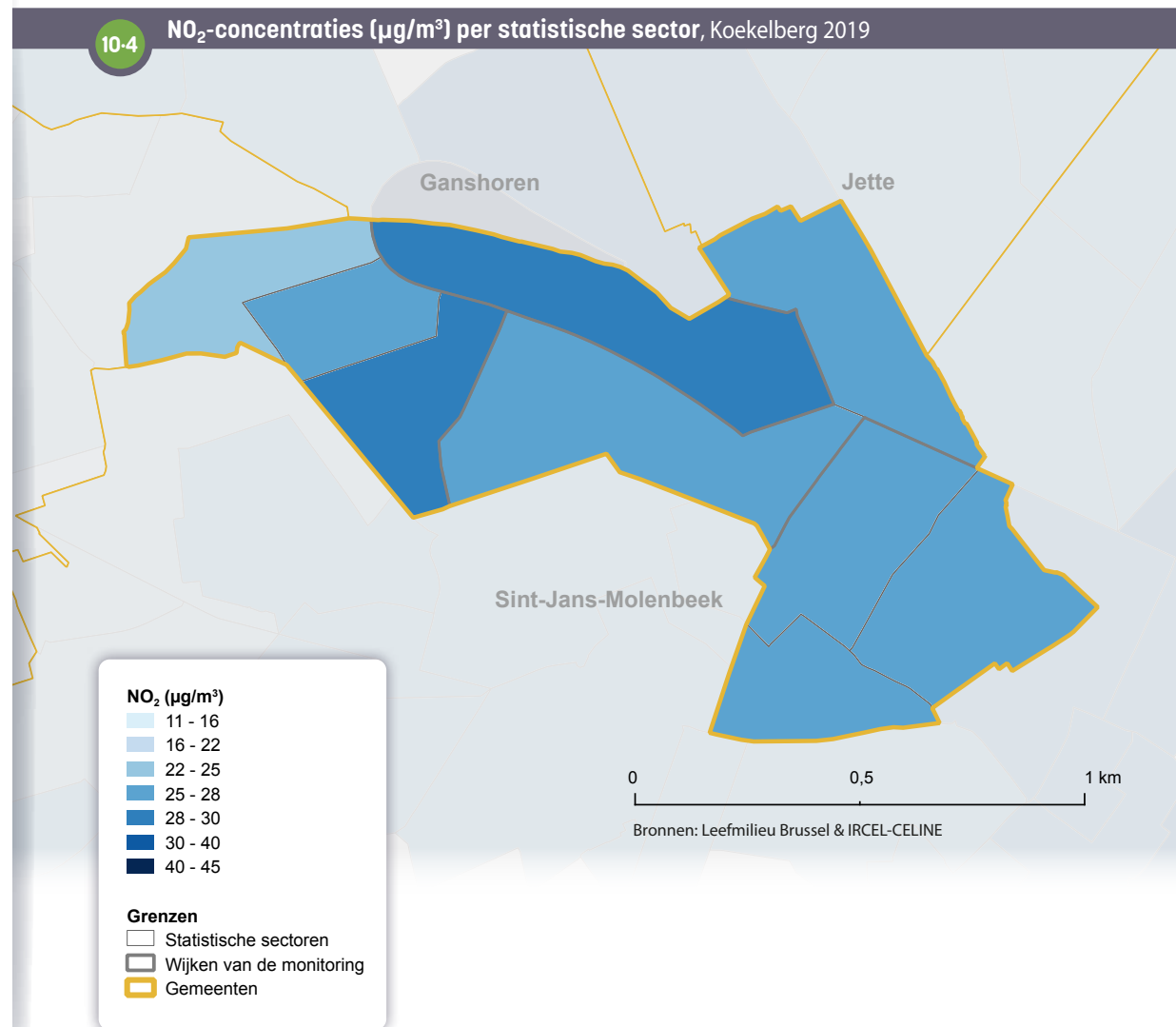
10.2. MILIEU

Luchtverontreiniging

Stikstofdioxide (NO₂) is een gas dat schadelijk is voor de menselijke gezondheid. In het Brussels Gewest is naar schatting ongeveer 4,7 % van de sterfgevallen toe te schrijven aan NO₂-vervuiling, d.w.z. bijna 400 overlijdens per jaar (Andrieu *et al.*, 2020). De belangrijkste bronnen van de verontreiniging van de buitenlucht (alle verontreinigende stoffen samen) zijn wegverkeer, verwarming van gebouwen, energieproductie en afvalverbranding. Specifiek voor NO₂ wordt geschat dat 44 % van de concentraties in het Brussels Gewest verband houdt met het wegverkeer en dat 45 % te wijten is aan een bijdrage van buiten het gewest³⁶.

In het Brusselse Gewest (2021) liggen de **gemiddelde jaarlijkse NO₂-concentraties** die in de verschillende meetstations voor de luchtkwaliteit worden geregistreerd onder de richtwaarden van de EU (40 µg/m³), maar systematisch boven de drempel die sinds 2021 door de WGO wordt aanbevolen (10 µg/m³)³⁷.

De **NO₂-concentraties** zijn ongelijk verdeeld in het Brussels Gewest, waarbij sommige **statistische sectoren** tot vier keer meer vervuild zijn dan andere (Andrieu *et al.*, 2020). In Koekelberg hebben de sectoren van het Elisabethpark en de Vredelaan de hoogste geschatte waarden. Dat is te wijten aan de aanwezigheid van drukke wegen (Pantheonlaan en Emile Bossaertlaan, uitgang van de Annie Cordytunnel) **10-4**.

³⁶ Leefmilieu Brussel, 2022. Luchtkwaliteit: concentratie van stikstofdioxide (NO₂) In: Het milieu in Brussel. Stand van zaken. Online: <https://leefmilieu.brussels/burgers/tools-en-data/het-milieu-stand-van-zaken/kwaliteit-van-de-buitenlucht-stand-van-zaken>. Geraadpleegd op 12 december 2022.

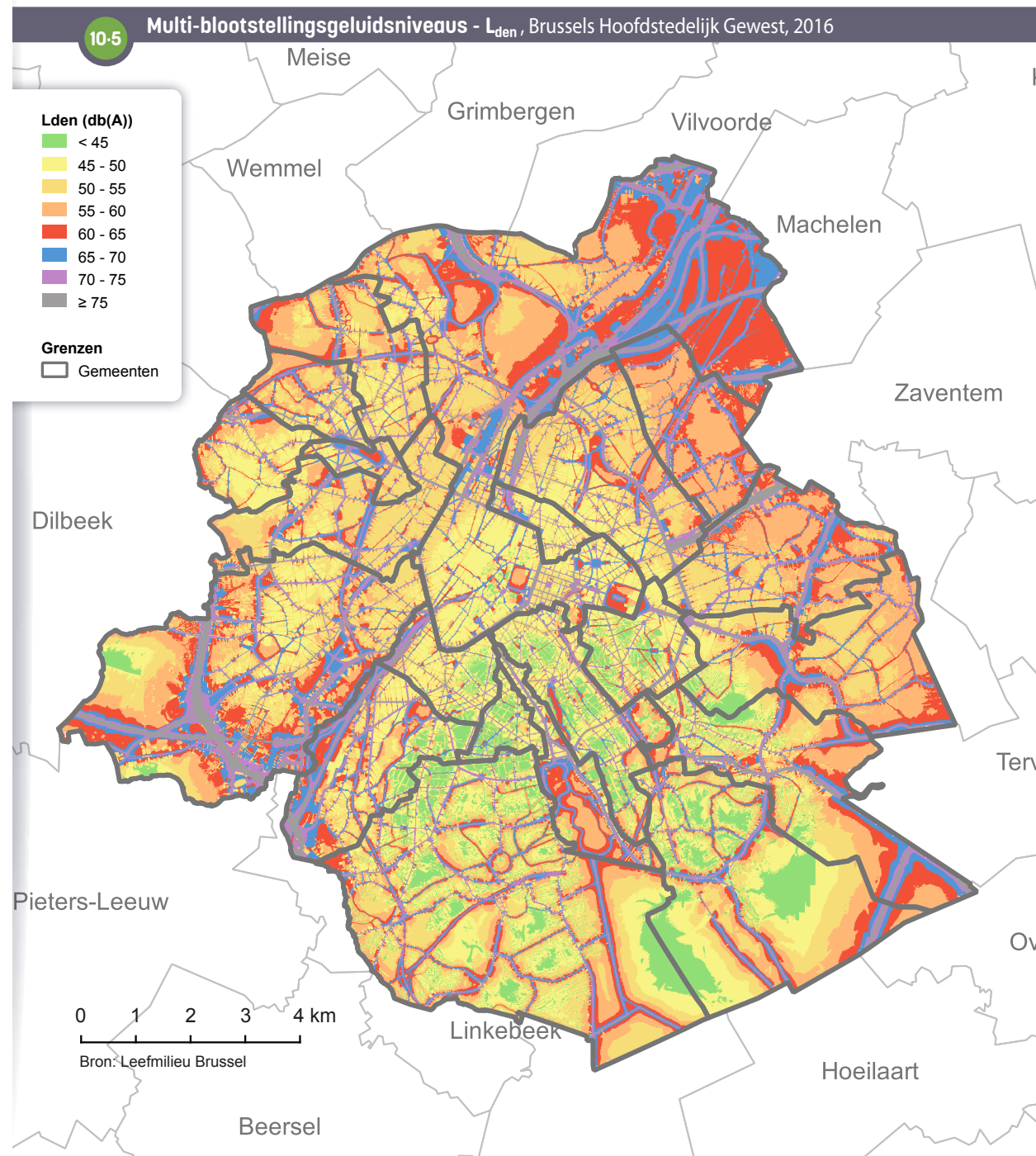
³⁷ Idem.

Geluidshinder

Geluidshinder heeft diverse effecten: er zijn auditieve effecten (gehoorverlies, oorsuizen enzovoort) en niet-auditieve effecten (slaapstoornissen, hart- en vaatziekten, laag geboortegewicht en vroeggeboorte, cognitieve stoornissen bij kinderen, impact op de mentale gezondheid enzovoort). Men schat dat "het omgevingslawaaï van het wegvervoer alleen al in het Brussels Gewest verantwoordelijk is voor het verlies van meer dan 10.103 gezonde levensjaren per jaar" (Andrieu et al., 2020).

In het Brusselse Gewest wordt ongeveer 70 % van de bevolking over een periode van 24 uur blootgesteld aan gemiddelde geluidsniveaus van het wegverkeer die de richtwaarden van de WGO (53 decibel - dB) overschrijden (idem).

De kaart van de geluidsniveaus **10-5** is samengesteld rekening houdend met de combinatie van het geluid van verschillende transportmodi (weg, lucht en spoor). Dat is de gemiddelde situatie over 24 uur. In Koekelberg liggen de geschatte waarden dicht bij het gewestelijke waarden. De weg- en spoorinfrastructuren verklaren de verdeling van de geschatte geluidshinder. De meest kwetsbare gebieden liggen rond het Elisabethpark (Pantheonlaan) en in de buurt van lijn 28 (treinverbinding Schaarbeek-Brussel-Zuid).

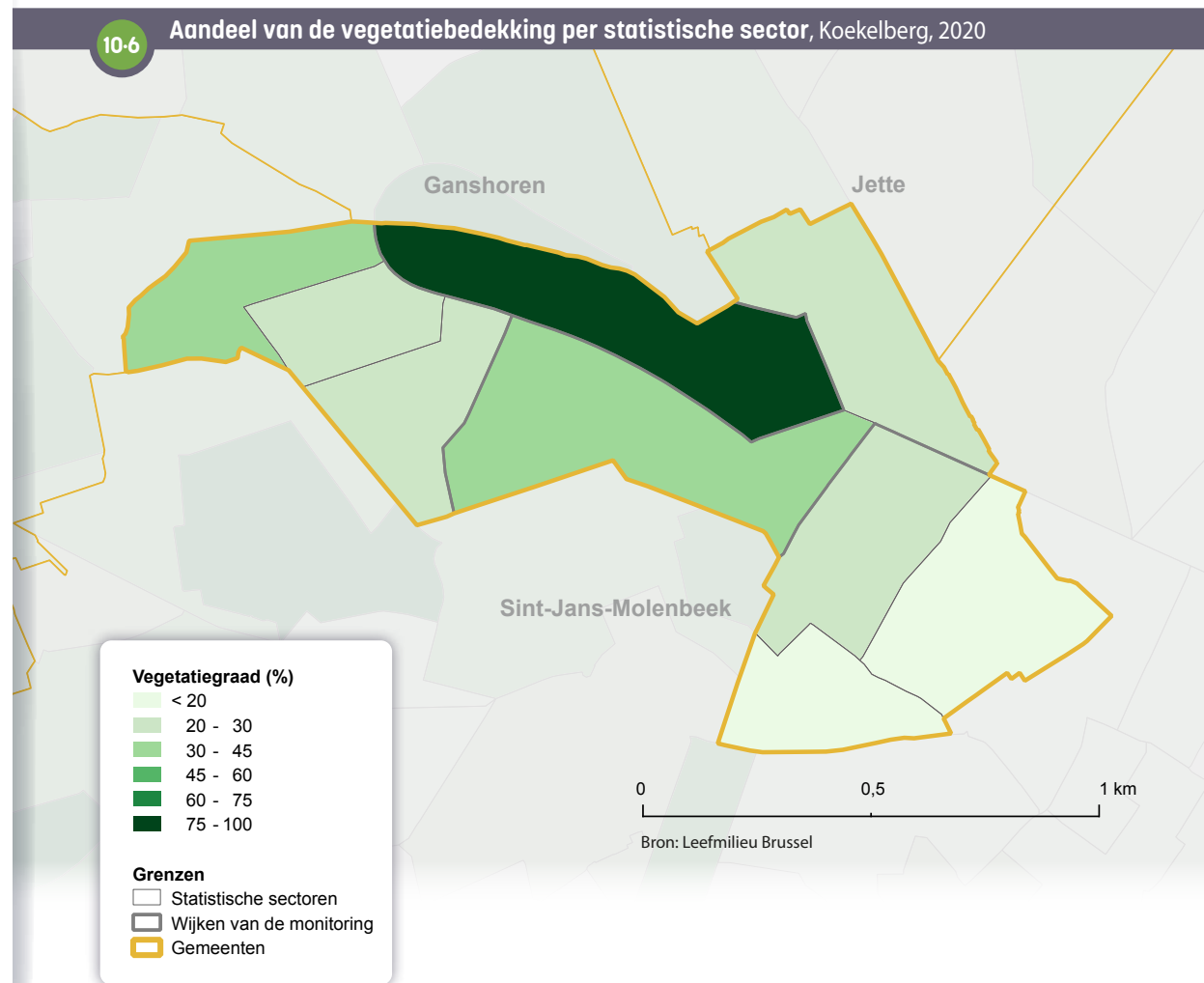

Groene ruimten

Naast hun rol in het behoud van fauna en flora zijn groene ruimten ook elementen die de levenskwaliteit en de gezondheid ten goede komen. De aanwezigheid van groene ruimten wordt in verband gebracht met een beter humeur, een beter concentratievermogen en minder stress. Minder direct helpt de aanwezigheid van groene ruimten ook om lichaamsbeweging aan te moedigen, de luchtkwaliteit te verbeteren, de blootstelling aan lawaai en hitte te verminderen en daardoor het risico op het ontwikkelen van bepaalde ziekten te verlagen (Andrieu *et al.*, 2020). Naast deze effecten op de gezondheid zijn groene ruimten ook ontmoetingsplaatsen die de sociale cohesie kunnen verbeteren.

Koekelberg lijkt minder groen te zijn dan het Gewest in zijn geheel (dat het Zoniënwoud omvat). Het aandeel van het grondgebied met boombedekking, maar ook het aandeel met vegetatiebedekking, is lager in Koekelberg (respectievelijk 23 % en 36 %) dan in het gewest in zijn geheel (33 % en 52 %) ¹⁰⁻⁷.

De kaart met het aandeel van het grondgebied met vegetatiebedekking per [statistische sector](#) ¹⁰⁻⁶ toont de aanwezigheid van het Elisabethpark en de omgeving van de Basiliek, de voornaamste groene ruimten in de gemeente. De andere sectoren hebben weinig vegetatie, vooral de sectoren in het oostelijke deel van de gemeente, dat morfologisch gezien deel uitmaakt van de [eerste kroon](#). In die sectoren zijn de binnenste blokken vaker volgebouwd dan in het westen van de gemeente, waar huizen vaker een eigen tuin hebben.

Hoewel het aandeel voor het publiek toegankelijke groene ruimten en recreatiegebieden in Koekelberg lager is (13 %) dan dat van het gewest in zijn geheel (19 %), is het aandeel van het grondgebied dat beschouwd wordt als gebied zonder toegankelijke groene ruimten veel lager dan het gewestelijke cijfer (7 % tegenover 27 %). Koekelberg is de Brusselse gemeente met het op twee na kleinste tekort aan toegang tot groene ruimten, op die manier gemeten. Dat komt door de kleine omvang van de gemeente: het grootste deel van het grondgebied ligt in de buurt van het Elisabethpark. Toch is de dichtheid van groene ruimten laag: het aantal vierkante meter groen per inwoner ligt ver onder dat van het gewest (7 m²/inwoner tegenover 25 m²/inwoner) **10-7**.

10-7 Kenmerken van de groene ruimten			
	Referentie-jaar	Koekelberg	Brussels Gewest
Oppervlakte van de vegetatiebedekking (km ²)	2020	0,4	85,0
Oppervlakte van de boombedekking (km ²)		0,3	53,6
Aandeel van het grondgebied met vegetatiebedekking (%)		36	52
Aandeel van het grondgebied met boombedekking (%)		23	33
Oppervlakte van voor het publiek toegankelijke groene en recreatieve ruimten (km ²)	2021	0,2	30,2
Oppervlakte van het grondgebied waar er een gebrek is aan voor het publiek toegankelijke groene en recreatieve ruimten (km ²)		0,1	43,7
Aandeel van het grondgebied met voor het publiek toegankelijke groene en recreatieve ruimten (%)		13	19
Aandeel van het grondgebied waar er een gebrek is aan voor het publiek toegankelijke groene en recreatieve ruimten (%)		7	27
Dichtheid van voor het publiek toegankelijke groene en recreatieve ruimten per inwoner (m ² /inw)		7	25

Bronnen: Leefmilieu Brussel, Statbel; berekeningen Leefmilieu Brussel & BISA

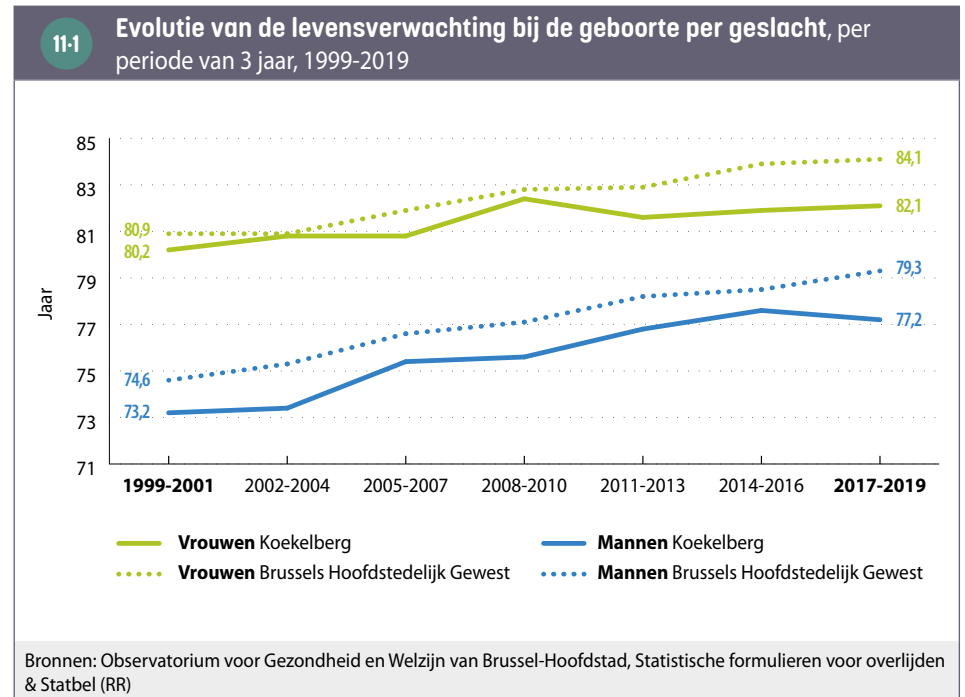
11. GEZONDHEID

11.1. LEVENSV ERWACHTING EN MORTALITEIT

Levensverwachting

De levensverwachting bij de geboorte ligt in Koekelberg lager dan in het Brussels Gewest in de periode 2017-2019. De levensverwachting bij de geboorte, in deze periode, bedraagt 82,1 jaar voor vrouwen en 77,2 jaar voor mannen in Koekelberg, tegenover respectievelijk 84,1 jaar en 79,3 jaar in het Gewest ^{11:1}. Tussen 1999 en 2019 steeg de levensverwachting bij geboorte sneller voor mannen dan voor vrouwen, zowel in Koekelberg als in het Brussels Gewest. Sinds de periode 2008-2010 lijkt de levensverwachting bij de vrouwen in Koekelberg wat minder toe te nemen dan deze in het gewest als geheel, maar gezien het hier om een kleine gemeente gaat en het absoluut aantal overlijdens dus relatief laag ligt, zou het hier om toevalsfluctuaties kunnen gaan. Dit geldt ook voor de lichte daling in levensverwachting bij de mannen in de periode 2017-2019.

Over de hele periode bekeken was de levensverwachting in Koekelberg over het algemeen gelijk aan die van het Gewest. De levensverwachting is gelinkt aan de socio-economische situatie van de inwoners van de gemeente. Enerzijds spelen levensomstandigheden (huisvesting, werksituatie, toegang tot gezonde voeding, armoedestress, ...) mee en anderzijds ook de toegang tot gezondheidszorgen³⁸.

38 Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019).

Vroegtijdig overlijden (voor 75 jaar)

In Koekelberg bedraagt het vroegtijdig sterftcijfer (voor 75 jaar), gestandaardiseerd voor leeftijd 566 per 100.000 mannen en 331 per 100.000 vrouwen voor de periode 2010-2019 ¹¹⁻². Deze cijfers zijn hoger dan in het Brussels Gewest (488 per 100.000 mannen en 272 per 100.000 vrouwen), wat bijdraagt aan de relatief wat lagere levensverwachting in de gemeente.

Het gestandaardiseerd vroegtijdig sterftcijfer is wel aanzienlijk gedaald in vergelijking met het voorgaande decennium, zowel voor mannen als voor vrouwen. In de periode tussen 2000 en 2009, bedroeg het gestandaardiseerd vroegtijdig sterftcijfer in Koekelberg 697 op 100.000 mannen en 404 op 100.000 vrouwen in die periode.

Tabel ¹¹⁻² geeft een overzicht van de belangrijkste oorzaken van vroegtijdige sterfte. In Koekelberg zijn de drie belangrijkste oorzaken voor mannen, kanker aan het ademhalingsstelsel (strottenhoofd, luchtpijp, longen of bronchiën), chronische aandoeningen van de onderste luchtwegen en zelfmoord. Voor vrouwen is dit kanker aan het ademhalingsstelsel, chronische aandoeningen van de onderste luchtwegen en borstkanker. De belangrijkste doodsoorzaken zouden anders zijn indien men personen van 75 jaar of ouder ook in beschouwing neemt. Longontstekingen, dementie en Alzheimer zijn bijvoorbeeld belangrijke doodsoorzaken bij de oudere inwoners van het Brussels Gewest.

Verschillen tussen gemeenten in levensverwachting en vroegtijdige sterfte zijn gelinkt aan de socio-economische situatie van de inwoners³⁹. De bevolking van Koekelberg heeft voornamelijk een socio-economisch middenklassen profiel.

11-2 Vroegtijdige sterftcijfers (<75 jaar) voor de belangrijkste vroegtijdige doodsoorzaken, per geslacht, 2010-2019						
	MANNEN			VROUWEN		
	Aantal sterfgevallen Koekelberg	Gestandaardiseerd (1) sterftcijfer Koekelberg (/100.000)	Gestandaardiseerd (1) sterftcijfer Brussel Gewest (/100.000)	Aantal sterfgevallen Koekelberg	Gestandaardiseerd (1) sterftcijfer Koekelberg (/100.000)	Gestandaardiseerd (1) sterftcijfer Brussel Gewest (/100.000)
Alle doodsoorzaken	352	565,7	487,8	230	331,4	272,2
Kanker aan strot-tenhoofd, luchtpijp, longen en bronchi-en	32	49,6	55,8	22	32,9	25,3
Chronische aandoeningen van de on-derste luchtwegen (inclusief bronchitis, astma, emfyseem)	19	36,4	23,5	14	22,5	14,0
Ischemische hart-ziekten	13	22,4	43,0	12	18,4	13,0
Zelfmoord (2)	17	21,1	16,3	<10	-	7,6
Kanker aan lymfa-tisch weefsel	10	17,3	12,4	10	14,4	6,9
Cerebrovasculaire aandoeningen	15	28,5	20,9	<10	-	11,4
Pancreaskanker	11	16,3	11,4	<10	-	7,6
Chronische lever-aandoeningen	14	21,7	16,8	<10	-	7,6
Borstkanker	<10	-	0,3	13	17,9	24,1
Verkeersongevallen	10	13,6	4,8	<10	-	1,4

Bronnen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Statistische formulieren voor overlijden & Statbel (RR)

(1) Directe standaardisatie waarbij de Europese referentiepopulatie van 2013 werd gehanteerd.

(2) Het aantal sterfgevallen door zelfmoord kan onderschat worden: een aantal zelfdodingen wordt geregistreerd als gebeurtenis waarvan niet duidelijk is of deze al dan niet opzettelijk is.

- Gerangschikt op basis van het totaal (mannen en vrouwen) aantal sterfgevallen per doodsoorzaak.
- Enkel de doodsoorzaken die minstens 10 overlijdens tellen voor een van beide geslachten, zijn opgenomen in deze tabel. Indien er minder dan 10 gevallen zijn, worden de gestandaardiseerde sterftcijfers niet weergegeven.

³⁹ Voor meer informatie over sociale ongelijkheden in gezondheid in Brussel, zie: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019).

Mortinaliteit en infantiele sterfte

Voor de vijfjarige periode van 2015 tot 2019 verschilt de **mortinaliteit** en de **infantiele sterfte** in Koekelberg weinig van deze in het Gewest **11-3**.

11-3 Mortinaliteit en infantiele sterfte, 2015-2019			
	Koekelberg (1)		Brussels Gewest (2)
	Totaal aantal sterfgevallen	Per 1.000	Per 1.000
Mortinaliteit (op het aantal levend- en doodgeborenen)	10	5,2	6,2
Infantiele sterfte (op het aantal levendgeborenen)	8	4,2	3,5

Bronnen: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, [Statistische formulieren voor geboorten en overlijden](#)
(1)/(2) Het betreft de geboorten waarbij de gebruikelijke verblijfplaats van de moeder in (1) Koekelberg / (2) het Brussels Gewest is.

11.2. ALGEMENE GEZONDHEIDSTOESTAND

Op basis van administratieve gegevens en terugbetalingsgegevens van zorg- en medicatiegebruik van het Intermutualistisch Agentschap (IMA)⁴⁰ kunnen we de prevalentie van een aantal aandoeningen en het (preventief) zorggebruik (zie deel 11.3) inschatten. Het is belangrijk om te onthouden dat deze gegevens beschikbaar zijn voor iedereen die recht heeft op en in orde is met de verplichte ziekteverzekering in België (hierna "rechthebbenden"), en dit dus niet de volledige officiële bevolking in het rijksregister betreft⁴¹. Bovendien wordt een aandoening enkel geïdentificeerd indien mensen naar de dokter gaan voor een diagnose en/of de nodige medicatie (kunnen) kopen, wat kan leiden tot een onderschatting van bepaalde aandoeningen (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, 2019).

⁴⁰ Het IMA brengt de informatie bijeen van alle terugbetalingen van zorg door de zeven ziekenfondsen in België.

⁴¹ In het Brussels Gewest komt de populatie rechthebbenden op de verplichte ziekteverzekering, voor 91,6 % overeen met de populatie op basis van het Rijksregister. Dit is minder dan voor het ganse land (98 %) (Atlas IMA, 2021). Het verschil tussen beide gegevensbronnen heeft onder meer te maken met de referentieperiode die wordt gebruikt, het aandeel internationale werknemers met een private verzekering, het aandeel vreemdelingen en het aandeel personen dat niet in orde is met de verplichte ziekteverzekering. Voor meer details zie <https://atlas.ima-aim.be/databanken/?rw=1&lang=nl>. Ook personen die niet tot de officiële bevolking worden gerekend vallen buiten de analyses, aangezien ze niet aangesloten zijn bij de verplichte ziekteverzekering (studenten die niet in een van de Brusselse gemeenten gedomicilieerd zijn, asielzoekers, vreemdelingen in een onregelmatige verblijfssituatie, diplomaten en hun gezinsleden, enz.).

Chronische ziekten

In Koekelberg wordt geschat dat 6 % van de rechthebbenden diabetes heeft, 1 % een hartaandoening en ongeveer 8 % van de rechthebbenden ouder dan 50 jaar een chronisch obstructief longlijden (COPD) (ongestandaardiseerde prevalenties). Na **standaardisatie** voor leeftijd zien we dat deze drie chronische aandoeningen iets vaker voorkomen in Koekelberg dan gemiddeld voor het ganse Gewest **11-4**.

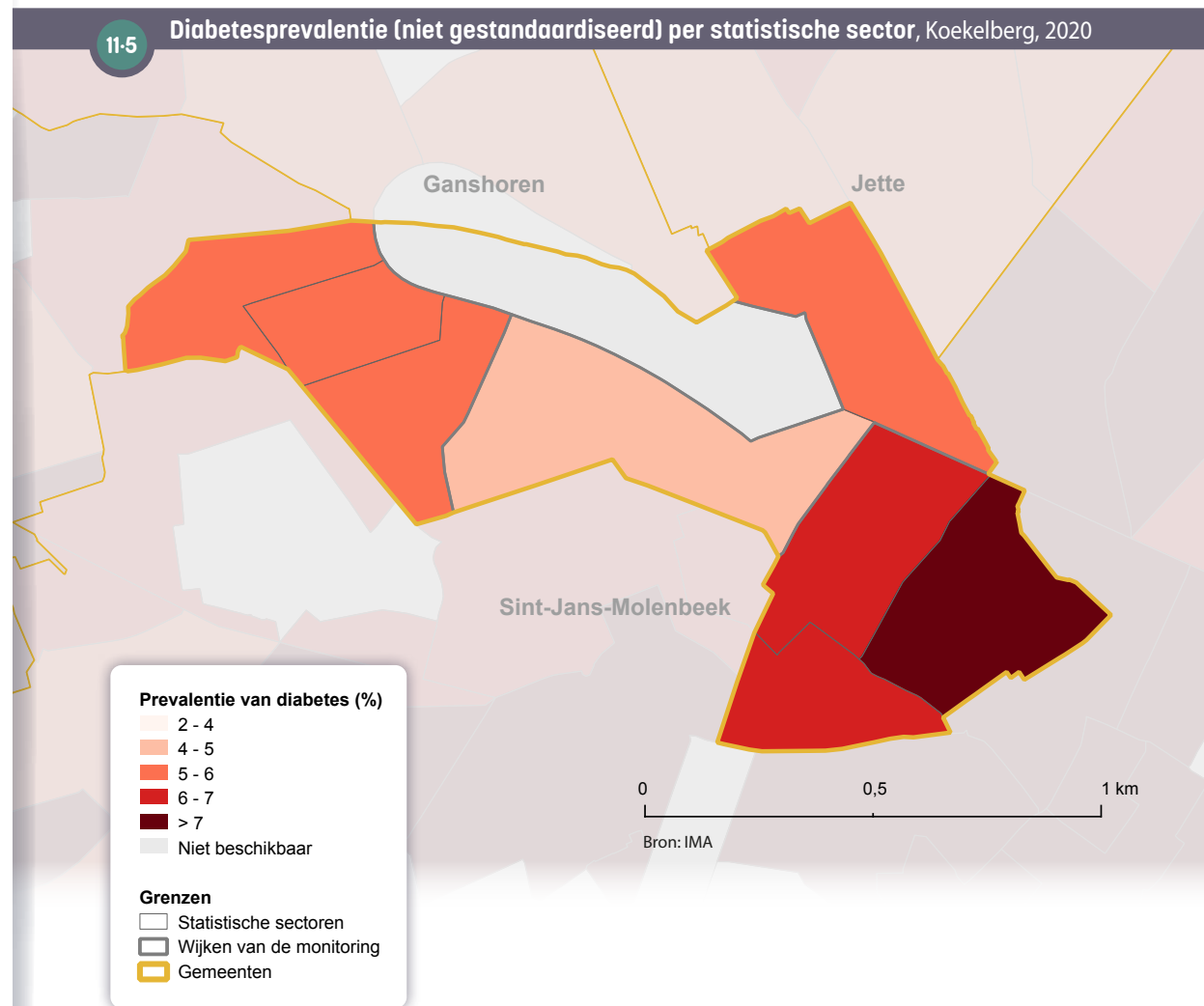
11-4 De prevalentie van een aantal chronische ziekten, 2020			
	Ongestandaardiseerd cijfer Koekelberg (per 100.000)	Gestandaardiseerd (1) cijfer Koekelberg (per 100.000)	Gestandaardiseerd (1) cijfer Brussels Gewest (per 100.000)
Diabetes (2)	6.000,0	8.406,5	7.777,1
Hartaandoeningen (3)	972,8	1.440,1	1.244,6
Chronisch obstructief longlijden (COPD) bij 50-plussers (4)	7.582,7	10.251,3	9.258,4

Bron: IMA
 (1) Directe **standaardisatie** voor leeftijd waarbij de Europese referentiepopulatie van 2013 werd gehanteerd.
 (2) We bekijken hier de terugbetaalde medicatie voor diabetes. Diabetes kan ook optreden tijdens de zwangerschap. Aangezien het hier om een tijdelijk fenomeen gaat, en dus niet om een chronische aandoening, wordt zwangerschapsdiabetes hier buiten beschouwing gelaten. Belangrijk is om in het achterhoofd te houden dat diabetes vaak niet wordt gediagnosticeerd (Van der Heyden *et al.*, 2019). Voor de methodologische details m.b.t. de indicator, zie Avalosse *et al.* (2019).
 (3) We bekijken hier een groep medicijnen die typisch worden gebruikt voor hartdecompensatie, angina pectoris en hartritme stoornissen. Dit komt niet overeen met alle cardiovasculaire ziekten, maar het gebruik van deze medicatie is een goede indicator voor een hartaandoening (zie Avalosse *et al.*, 2019).
 (4) We bekijken hier specifiek de medicijnen voor de behandeling van chronisch obstructief longlijden (COPD) (zie Avalosse *et al.*, 2019). Chronisch obstructief longlijden (COPD) is een ernstige en veel voorkomende longziekte, waarbij er een progressieve obstructie van de luchtwegen plaatsvindt. (Bij deze indicator worden al de prevalenties uitgedrukt per 100.000 rechthebbenden van de ziekteverzekering van 50 jaar en ouder).

In Koekelberg, komt diabetes (niet gestandaardiseerd) niet overal even vaak voor. De prevalentie is hoger in het oosten van de gemeente, waar de inkomens doorgaans lager zijn (bv. statistische sector Sint-Anna), en lager in de rest van de gemeente. In de **statistische sector** Plateau zijn er minder ouderen en ook minder personen met een zwakker socio-economisch profiel, wat de lagere diabetes prevalentie mee verklaart

11-5

Overigens heeft 8,7% van de rechthebbenden in Koekelberg het statuut van chronisch zieke bij de verplichte ziekteverzekering⁴². Na standaardisatie voor leeftijd, ligt dit aandeel in Koekelberg (11,4%) even hoog als in het Gewest (11,2%). Echter, dit cijfer wordt niet alleen bepaald door de prevalentie van chronische ziekten, maar eveneens door de hoogte van de hiermee samenhangende kosten en door de mogelijkheden die mensen hebben om dit statuut te bekomen⁴³.

⁴² Voor meer info over het "statuut chronisch aandoening", zie de website van het RIZIV: www.riziv.fgov.be.

⁴³ Het verkrijgen van het "statuut chronisch aandoening" is verbonden aan allerlei voorwaarden. Zo moeten er bijvoorbeeld gedurende 2 jaar elk trimester genoeg terugbetalingen zijn geweest om in aanmerking te komen voor het statuut. Volgens een studie van het IMA (Rygaert *et al.*, 2021), geeft de indicator ons enkel een beeld over "het aantal personen met hoge en langdurige uitgaven". Er bestaan verder nog allerlei administratieve en andere drempels bij het opnemen van bepaalde rechten, zoals ook bij dit statuut het geval zou kunnen zijn (Observatorium voor Gezondheid en Welzijn, 2017). Het is dus erg waarschijnlijk dat dit statuut het aantal chronisch zieken onderschat (zowel deze met hoge als lage gezondheidsuitgaven).

Kankerincidentie

Longkanker, colorectale kanker, borstkanker (bij vrouwen) en prostaatcancer (bij mannen) zijn, exclusief niet-melanoom huidkanker, de vaakst voorkomende kankers in het Brussels Gewest **11-6**. De gestandaardiseerde **incidenties** voor de 3 belangrijkste kankers per geslacht in Koekelberg verschillen in de periode 2016-2019 niet veel van deze van het Gewest.

Ook niet-melanoom huidkankers komen vaak voor. In Koekelberg wordt geschat dat deze voorkomen bij 25 op de 100.000 mannen en bij 18 op de 100.000 vrouwen.⁴⁴

11-6 Bruto en gestandaardiseerde incidentiecijfers voor longkanker, colorectale kanker, prostaatcancer (bij mannen) en borstkanker (bij vrouwen) (1), per geslacht, 2016-2019			
	Bruto incidentiecijfer Koekelberg (per 100.000)	Gestandaardiseerd (2) incidentiecijfer Koekelberg (per 100.000)	Gestandaardiseerd (2) incidentiecijfer Gewest (per 100.000)
Mannen			
Prostaat	104,0	196,1	165,5
Longen-bronchiën	60,1	104,7	106,6
Colorectaal	50,9	91,7	86,5
Vrouwen			
Borst	125,7	161,9	185,2
Longen-bronchiën	50,3	72,1	50,5
Colorectaal	27,4	36,2	58,4

Bron: Stichting Kankerregister

(1) De top 3 van meest voorkomende kankers werd bepaald op regionaal niveau en dit op basis van het absoluut aantal gevallen. Hier worden de cijfers voor deze top-3 gepresenteerd voor Koekelberg. Niet-melanoom huidkankers worden buiten beschouwing gelaten aangezien de registratie van deze kankers, waarvan de grote meerderheid niet levensbedreigend is, niet volledig en niet goed geharmoniseerd is. Cijfers moeten dus voorzichtig worden geïnterpreteerd (Stichting Kankerregister, 2022).

(2) Directe standaardisatie voor leeftijd waarbij de Europese referentiepopulatie van 2013 werd gehanteerd. De Stichting Kankerregister heeft eveneens voor deze kankers de **gestandaardiseerde incidentieratio** (SIR-Standardised Incidence Ratio) en hun betrouwbaarheidsintervallen (95 %) berekend, alsook de betrouwbaarheidsintervallen van de gestandaardiseerde incidentiecijfers. Deze cijfers kunnen worden teruggevonden in de woordenlijst.

44 Zie nota 1 van Tabel 11-6.

11.3. PREVENTIE

Door preventieve gezondheidszorg kunnen bepaalde gezondheidsproblemen voorkomen of in een vroeg stadium behandeld worden, met een betere uitkomst tot gevolg.

Internationaal wordt aanbevolen om een systematische screening te organiseren voor darmkanker en, bij vrouwen, voor borst- en baarmoederhalskanker. Een georganiseerd screeningsprogramma voor borstkanker ("mammotest") voor vrouwen van 50 tot 69 jaar loopt in het Brussels Gewest sinds juni 2002. Een pilootproject voor de opsporing van dikkerdarmkanker bij personen tussen 50 en 74 jaar is gestart in het Brussels Gewest eind oktober 2018⁴⁵. Voor baarmoederhalskanker is er evenwel in het Brussels Gewest geen georganiseerd opsporingsprogramma. De deelnamecijfers aan de verschillende kankerscreenings liggen in Koekelberg dicht bij de cijfers voor het ganse Gewest **11-7**. De deelname is voor alle screeningsprogramma's echter laag in vergelijking met andere regio's of internationale doelstellingen.

De inwoners van Koekelberg gaan ongeveer even vaak (25 %) preventief naar de tandarts als gemiddeld in het Gewest (27 %). Echter, dit is nog steeds weinig aangezien het voor iedereen aangeraden wordt jaarlijks op controle te gaan. Van de 65-plussers die thuis wonen werden er 54 % gevaccineerd tegen de griep in 2020 in Koekelberg, ongeveer even vaak als in het ganse Gewest.

11-7 Kankerscreening, preventieve mondzorg en griepvaccinatie, 2018-2021		Koekelberg	Brussels Gewest
Opsporing van borstkanker (vrouwen 50-69 jaar)	Mammotest (periode 2018-2019)	10,6 %	10,4 %
	Mammotest en/of mammografie (periode 2018-2019)	48,1 %	51,0 %
Opsporing van darmkanker (50-74 jaar)	Colotest (2021) (1)	18,9 % (♂) - 17,9 % (♀)	17,4 % (♂) - 16,7 % (♀)
Opsporing van baarmoederhalskanker (vrouwen 25-64 jaar)	Uitstrijkje (periode 2017-2019)	43,1 %	44,9 %
Preventieve mondzorg	Minstens 2 preventieve contacten met de tandarts (periode 2018-2020) (2)	24,8 %	27,3 %
Griepvaccinatie (65-plussers thuiswonend)	2020 (3)	53,8 %	52,2 %

Bronnen: IMA, Bruprev, Statbel (RR) ; berekeningen Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad

(1) De dekkingsgraad van de screening naar colorectale kanker zou berekend moeten worden op een periode van 2 jaar, wat overeenkomt met de tijdspanne die nodig is om de volledige doelgroep uit te nodigen. Ze werd hier berekend op basis van een enkel jaar, het jaar 2021, gezien het project in een pilootfase gestart werd in 2018, en gezien de impact die de COVID-19-pandemie op het project heeft gehad.

(2) Aandeel rechthebbenden van de ziekteverzekering met minstens 2 preventieve contacten met de tandarts in 2 verschillende jaren binnen een periode van 3 kalenderjaren (jaar x, jaar x-1, jaar x-2).

(3) Aandeel rechthebbenden van de ziekteverzekering.

⁴⁵ Op het moment van het schrijven, loopt het pilootproject nog tot eind 2023.

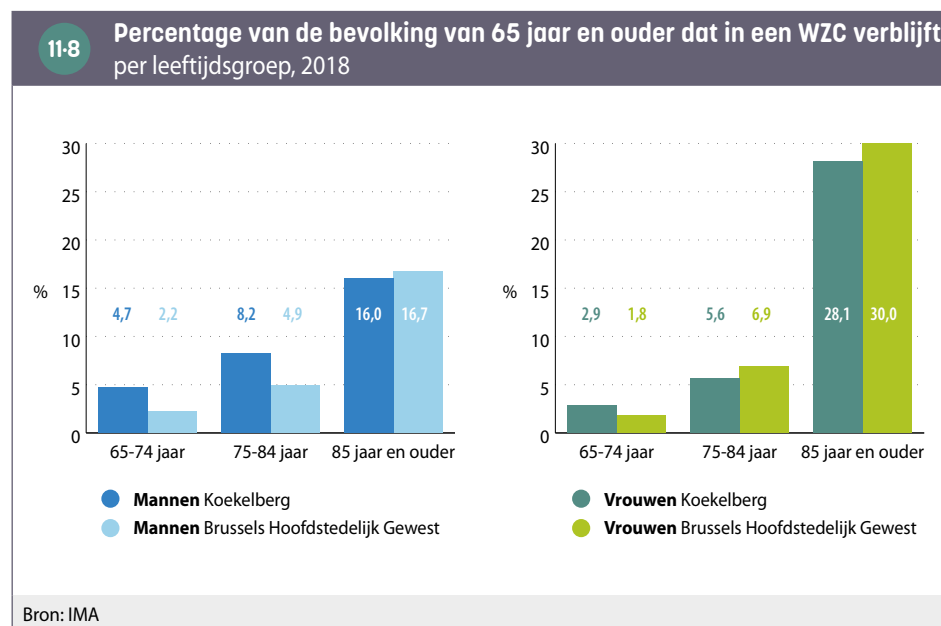
11.4. FOCUS OP DE OUDERE BEVOLKING

De bewoners van de woonzorgcentra

Op 1 januari 2022 telt Koekelberg 2 woonzorgcentra (WZC) op haar grondgebied, goed voor een totaal van 130 bedden (waarvan 30 RVT-bedden⁴⁶ voor zwaar zorgafhankelijke ouderen) (Iriscare, 2022). Dit betekent dat in theorie 5,4 % van de inwoners van de gemeente ouder dan 65 jaar een plaats zou kunnen vinden in een woonzorgcentrum in de eigen gemeente. Dit percentage is lager dan het gemiddelde van de 19 Brusselse gemeenten (8,9 %).

In 2018 verbleven er 217 inwoners van Koekelberg van 65 jaar en ouder (137 vrouwen en 80 mannen) in een WZC, wat neerkomt op 8,2 % van deze leeftijdsgroep⁴⁷. Voor het hele Gewest is dit 7,7 %. Een iets groter aandeel van de vrouwelijke inwoners van Koekelberg woont in een WZC (8,9 %) dan dat dit bij de mannen het geval is (7,3 %). Voor het ganse Gewest is dit respectievelijk 9,5 % van alle vrouwelijke, en 5 % van de mannelijke 65-plussers. Ten opzichte van het gewest wonen in Koekelberg dus wat meer mannen in een woonzorgcentrum.

Figuur 11-8 geeft een meer gedetailleerd beeld van de leeftijdsverdeling van de WZC-bewoners uit Koekelberg in 2018. Hierin zien we dat de relatieve oververtegenwoordiging van mannen zich in de leeftijdscategorieën onder 85 jaar voordoet. Ook vrouwen onder de 75 jaar wonen in Koekelberg iets meer in een woonzorgcentrum dan in het gewest als geheel. In de oudere leeftijdscategorieën zien we zowel bij de mannen als bij de vrouwen erg gelijkaardige percentages aan die van het gewest.

Het percentage WZC-bewoners uit Koekelberg dat recht heeft op een Verhoogde Tegemoetkoming (VT) bedraagt 57 % in 2018. In de totale bevolking van Koekelberg van 65 jaar en ouder is dat 37 %, wat betekent dat de rechthebbenden op een VT duidelijk oververtegenwoordigd zijn in de WZC. Voor het ganse Gewest zijn deze percentages respectievelijk 42 % en 33 %.

46 De meeste WZC zijn erkend als Rust- en Verzorgingstehuis (RVT). Ze krijgen een hogere subsidie voor zwaar zorgbehoevende ouderen (RVT-bedden).

47 Het betreft hier personen die in Koekelberg gedomicilieerd zijn en in een rusthuis verblijven dat zich al dan niet op het grondgebied van Koekelberg bevindt. Het gaat dus niet om het aantal bewoners van de rusthuizen in Koekelberg, aangezien daar ook bewoners tussen zitten met een domicilie buiten Koekelberg. Hierbij dient nog vermeld dat de grote meerderheid van de WZC-bewoners gedomicilieerd zijn in het WZC.

GLOSSARIUM

Activiteitsgraad: De activiteitsgraad is het percentage van de beroepsbevolking in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar).

Administratieve en ondersteunende diensten (N): deze activiteitensector omvat administratieve diensten ten behoeve van kantoren en andere bedrijfsondersteunende activiteiten; diensten in verband met gebouwen, met name het schoonmaken van gebouwen; activiteiten met betrekking tot tewerkstelling, met name door uitzendbureaus, verhuuractiviteiten en onderzoeks- en beveiligingsactiviteiten. Voor meer informatie: <https://data.be/nl/nace>

Arme sikkel: zone van het Brussels Gewest waar al meerdere decennia een concentratie van de op economisch vlak meest kansarme bevolkingsgroepen woont. Deze bestaat uit de [wijken](#) in het noorden en het westen van de [eerste kroon](#). Deze wijken behoren tot de armste wijken van het Gewest, ze vormen een sikkel rond het stadscentrum, van Sint-Joost-ten-Node tot de lage gedeelten van Vorst.

Armoederisicogrens: in navolging van de andere landen van de Europese Unie gebruikt België een relatieve armoeddrempel om het aandeel van de bevolking te meten dat een armoederisico vertoont. Deze drempel werd vastgelegd op 60% van het nationaal mediaan equivalent beschikbaar inkomen van het huishouden. Op basis van de enquête EU-SILC 2021 (inkomens 2020) wordt deze drempel in België vastgelegd op 1.287 euro per maand voor een alleenstaande persoon, 2.059 euro per maand voor een alleenstaande ouder met twee kinderen en 2.703 euro per maand voor een koppel met twee kinderen. Personen met een equivalent inkomen onder deze drempel worden beschouwd als risicolopend op armoede.

Beroepsbevolking: de beroepsbevolking van een grondgebied verwijst naar de inwoners van dit grondgebied die daadwerkelijk aanwezig zijn op de arbeidsmarkt, ongeacht of ze werken (tewerkgestelde bevolking op beroepsleeftijd) of werkloos zijn (niet-werkende werkzoekenden).

DASPA: het 'Dispositif d'Accueil et de Scolarisation des élèves Primo-Arrivants et Assimilés' is een onderwijsstructuur die binnen een school wordt opgezet. Het doel is de opvang, scholing en integratie van nieuwkomersleerlingen en gelijkgestelden in het reguliere onderwijs van het onderwijssysteem van de Franse Gemeenschap, vanaf het derde jaar van het kleuteronderwijs. Een DASPA is een tussenfase van maximaal 2 jaar waarin de leerling intensief Frans leert. Voor meer informatie: www.enseignement.be

Deeltijds Beroepssecundair Onderwijs (DBSO): Het deeltijds beroepssecundair onderwijs (dbso) is een systeem van leren en werken. In de praktijk besteden studenten 2 dagen per week les en 3 dagen in het bedrijf. Dit onderwijs wordt gegeven in een instelling genaamd CEFA (Centre d'Education et de Formation en Alternance), in de Franse Gemeenschap, of een CDO (Centrum voor Deeltijds Onderwijs), in de Vlaamse Gemeenschap.

Dekkingsgraad van de kinderopvang: aantal kinderopvangplaatsen in de gemeente in verhouding tot het aantal kinderen jonger dan drie jaar dat in de gemeente woont.

Detailhandel en overige diensten (G(45 & 47), R, S, T): deze activiteitensector omvat de detailhandel, met inbegrip van de reparatie van auto's en motorfietsen, de kunst-, amusements- en recreatiesector, 'overige diensten', waartoe met name de activiteiten van ledenorganisaties behoren, alsmede de activiteiten van huishoudens die huishoudelijk personeel in dienst hebben en niet-gedifferentieerde activiteiten van huishoudens als producenten van goederen en diensten voor eigen gebruik. Voor meer informatie: <https://data.be/nl/nace>

Dringende medische hulp (DMH): deze hulp is een tegemoetkoming in dringende medische kosten (dokter, ziekenhuis, apotheek enz.) die door het OCMW wordt toegekend aan illegaal in België verblijvende mensen in het geval van gezondheidsproblemen.

Eerste kroon: in de concentrische voorstelling van een stad duidt een kroon [wijken](#) aan met een zekere maatschappelijke, stedenbouwkundige homogeniteit, die een ring vormen binnen de stad. De eerste kroon van het Brussels Gewest verwijst naar de wijken tussen de lanen van kleine ring en de middenring, gevormd door de grote lanen in het zuiden (Churchillaan) en in het oosten (Generaal Jacqueslaan, Louis Schmidlaan, Saint-Michellaan, Brand Whitlocklaan, August Reyerslaan en Lambermontlaan) en de spoorlijnen in het westen. Deze eerste kroon was volledig verstedelijkt rond 1930. Later werden de wijken van de [tweede kroon](#) verstedelijkt.

Equivalent leefloon: het equivalent leefloon is een financiële hulp die het OCMW in het kader van het recht op maatschappelijke hulp toekent aan personen die niet in aanmerking komen voor het recht op [leefloon](#) omdat ze niet voldoen aan de eisen in termen van nationaliteit, leeftijd of inkomen, maar die wel in een gelijkaardige noodbehoevende situatie verkeren. Het gaat hoofdzakelijk om kandidaat-vluchtelingen, personen die tijdelijke bescherming genieten en andere personen met een buitenlandse nationaliteit die verblijfsrecht hebben maar niet zijn ingeschreven in het bevolkingsregister. De bedragen zijn identiek aan die van het leefloon. Voor meer informatie: <http://www.ocmw-info-cpas.be/>

EU-13: Alle landen die na 2003 tot de Europese Unie zijn toegetreden, namelijk: Bulgarije, Cyprus, Estland, Hongarije, Kroatië, Letland, Litouwen, Malta, Polen, Roemenië, Slowakije, Slovenië, Tsjechische Republiek.

EU-14 (zonder België): Alle landen die vóór 2004 tot de Europese Unie zijn toegetreden (en in 2022 nog steeds lid waren van de Europese Unie), met uitzondering van België, namelijk: Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Spanje, Zweden.

Fiscale statistieken: deze statistieken bevatten informatie over inkomens op basis van de aangiften in de personenbelastingen van personen die hun hoofdverblijfplaats in België hebben. Om deze te kunnen interpreteren moet men rekening houden met een aantal zaken. De gegevens hebben enkel betrekking op de inkomens die onderworpen zijn aan de personenbelasting. Sommige soorten inkomens zijn niet belastbaar en worden dus niet mee opgenomen in de belastingstatistieken. Dit betekent dat verscheidene sociale uitkeringen (leefloon, equivalent leefloon en kinderbijslag in het bijzonder) vrijgesteld zijn van belastingen en dus niet mee opgenomen worden in het belastbaar inkomen. Ook zijn er personen met een hoog inkomen dat niet belastbaar is via het nationaal systeem, zoals buitenlandse diplomaten of internationale ambtenaren. De personen met deze verschillende soorten niet belastbare inkomens kunnen worden opgenomen in de aangiften waarvan het belastbaar inkomen nul is (en dus niet worden vermeld in de meeste fiscale statistieken) of in de lage inkomensklassen. Daarenboven onderschatten de fiscale statistieken de inkomens uit kapitaal (roerende goederen en vastgoed) zwaar.

Geboortecijfer: het geboortecijfer is de verhouding tussen het jaarlijks aantal geboorten en de totale bevolking.

Gestandaardiseerde incidentieratio (SIR - "Standardised Incidence Ratio"): de verhouding van het totaal aantal gevallen in de gemeente in vergelijking met het "verwachte" aantal gevallen in de gemeente (verkregen door het de incidentie (in %) per leeftijdsgroep van het Gewest toe te passen op de inwoners van de gemeente).

Deze indicator laat toe om in te schatten of de incidentie in een gemeente statistisch significant afwijkt van wat geobserveerd wordt voor het Gewest. Het verschil is statistisch significant als de waarde 100 zich niet in het 95 %-betrouwbaarheidsinterval bevindt, met een foutmarge van 5 %. Echter, een SIR waarde kleiner dan 200, zelfs indien het significant is, duidt slechts op een klein verschil (Stichting Kankerregister, 2022).

Gestandaardiseerde incidentieratio (SIR) en betrouwbaarheidsintervallen voor de incidenties van longkanker, colorectale kanker, prostaatcancer (mannen) en borstkanker (vrouwen), 2016-2019						
	Gestandaardiseerde incidentie (1) Koekelberg (per 100.000)	95 % betrouwbaarheidsinterval voor de gestandaardiseerde incidentie (1) Koekelberg	Gestandaardiseerde incidentie (1) Brussels Gewest (per 100.000)	95 % betrouwbaarheidsinterval voor de gestandaardiseerde incidentie (1) Brussels Gewest	SIR	95 % betrouwbaarheidsinterval voor SIR Koekelberg
Mannen						
Prostaat	196,1	[137,8 ; 254,5]	165,5	[158,7 ; 172,4]	116,0	[82,1 ; 149,9]
Longen en bronchiën	104,7	[63,5 ; 146,0]	106,6	[101,2 ; 111,9]	96,9	[63,3 ; 142,5]
Dikke darm	91,7	[53,1 ; 130,2]	86,5	[81,6 ; 91,3]	101,5	[63,6 ; 153,2]
Vrouwen						
Borst	161,9	[118,3 ; 205,4]	185,2	[179,2 ; 191,2]	88,0	[64,7 ; 111,2]
Dikke darm	72,1	[41,7 ; 102,6]	50,5	[47,2 ; 53,7]	140,6	[88,2 ; 212,3]
Longen en bronchiën	36,2	[15,2 ; 57,2]	58,4	[55,0 ; 61,8]	61,1	[31,6 ; 106,9]

Bron: Stichting Kankerregister, 2022
(1) Directe leeftijdsstandaardisering met behulp van de Europese referentiepopulatie van 2013.

Gini-coëfficiënt: de Gini-coëfficiënt is een indicator van inkomensongelijkheid. De coëfficiënt schommelt tussen 0 en 1. Hij is gelijk aan 0 in een situatie van perfecte gelijkheid waarin iedereen hetzelfde inkomen zou hebben. De coëfficiënt is daarentegen gelijk aan 1 in een situatie van totale ongelijkheid (één iemand heeft het volledige inkomen en de rest heeft geen inkomen). De coëfficiënt wordt hier berekend op basis van de [fiscale statistieken](#), zonder de aangiften met een totaal netto belastbaar inkomen dat gelijk is aan nul.

Groen en blauw netwerk: een programma in het Brussels Gewest met als doel groene ruimten te creëren, ze te verbinden door middel van met groen omzoomde straten, en rivieren te doen herleven in het belang van de inwoners en vanuit ecologisch standpunt. Het werd opgestart in 1996 en in 1999 mee opgenomen in het Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP).

Incidentie: de incidentie is het aantal nieuwe gevallen van een ziekte die gediagnostiseerd worden gedurende een bepaalde periode op het aantal personen dat in aanmerking komt gedurende dezelfde periode (hier uitgedrukt als N/100.000).

Indicator van de ondernemingsdynamiek: Deze indicator, berekend door het BISA, meet de netto oprichtingsgraad van ondernemingen. De indicator wordt berekend als de verhouding tussen enerzijds de netto bedrijfsoprichtingen (het verschil tussen oprichtingen en stopzettingen) en anderzijds het gemiddelde aantal actieve ondernemingen in de beschouwde periode. De indicator wordt berekend op basis van de gegevens van Statbel over de demografische loop van de btw-plichtige ondernemingen.

Infantiele sterfte: aantal sterfgevallen van levend geboren kinderen voor de eerste verjaardag (van 0 tot 364 verstrekten dagen) per 1.000 levendgeborenen.

Ischemische hartziekte: IHD, ook wel coronaire hartziekte genoemd, verwijst naar hartproblemen die worden veroorzaakt door een vernauwing van de kransslagaders (atherosclerose), wat resulteert in een verminderde bloedstroom en zuurstoftoevoer (ischemie) naar de hartspier. De belangrijkste risicofactoren voor IHD zijn onder meer metabole factoren zoals hoge bloeddruk, risicofactor met hoog cholesterolgehalte, diabetes, en gedragsfactoren zoals tabaksgebruik, ongezonde voeding, alcoholmisbruik en gebrek aan lichaamsbeweging. Voor meer informatie: www.gezondbelgie.be/nl/

L_{den} : De indicator van het geluidsniveau L_{den} (Level day-evening-night) vertegenwoordigt het gemiddelde jaarlijkse geluidsniveau dat gedurende 24 u wordt waargenomen. L_{den} wordt op de volgende manier uitgedrukt:

$$L_{den} = 10 * \log \frac{1}{24} \left(12 * 10^{\frac{L_{day}}{10}} + 4 * 10^{\frac{L_{evening}+5}{10}} + 8 * 10^{\frac{L_{night}+10}{10}} \right)$$

De indicator verdeelt deze dag in drie perioden, weergegeven door hun overeenkomstige geluidsniveaus:

- De periode overdag L_{day} , van 7 tot 19 u.
- De periode 's avonds $L_{evening}$, van 19 tot 23 u.; er wordt een strafcorrectie van 5 decibel (dB) toegevoegd
- De periode 's nachts L_{night} , van 23 tot 7 u.; er wordt een strafcorrectie van 10 dB toegevoegd

Leefloon: het leefloon (tot 2002 bestaansminimum genoemd) is een specifieke vorm van het recht op maatschappelijke integratie. Het gaat om een minimuminkomen dat het OCMW toekent aan personen die onvoldoende bestaansmiddelen hebben en niet in staat zijn om deze via andere middelen te verwerven (residuaire recht). De rechthebbende moet ook voldoen aan andere toekenningsvoorwaarden, in termen van werkbaarheid, nationaliteit, woonplaats en leeftijd. Voor meer informatie: <http://www.ocmw-info-cpas.be/>

Levensverwachting: de levensverwachting bij de geboorte is het aantal jaren dat een kind geboren in een bepaald jaar, mag verwachten te leven indien hij of zij in de loop van zijn of haar leven dezelfde leeftijdsspecifieke sterfterisico's zou lopen als deze gemeten in dat welbepaalde jaar. De levensverwachting is in die zin geen voorspelling maar karakteriseert alleen op een synthetische manier de vastgestelde leeftijdsspecifieke sterftcijfers van de bestudeerde periode.

Maatschappelijke zetel: vestiging van een bedrijf die zijn officiële wettelijke adres vormt.

Mediaan equivalent inkomen per inwoner na belastingen:

- **Inkomen na belastingen:** het belastbaar inkomen na aftrek van de verschuldigde belasting. Het staat dichterbij het belastbaar inkomen bij de begrippen besteedbaar inkomen, levensstandaard en koopkracht.

- **Equivalent inkomen per inwoner:** elke inwoner krijgt een inkomen toegewezen dat identiek is aan dat van alle leden van zijn of haar huishouden. Dit inkomen wordt berekend door het totale inkomen van het huishouden te delen door zijn equivalente grootte. De equivalente grootte wordt verkregen met behulp van een equivalentieschaal die elk lid van het huishouden een ander gewicht geeft om rekening te houden met de schaalvoordelen van het samenwonen.

- **Mediaan inkomen:** dit is het inkomen in het midden van de verdeling wanneer mensen op basis van hun inkomen in oplopende volgorde worden gerangschikt. De mediaan is minder gevoelig voor extreme waarden dan het rekenkundig gemiddelde.

Voor meer informatie zie de methodologie op de website van het BISA: <https://bisa.brussels/themas/inkomens-en-uitgaven-van-de-huishoudens/fiscale-statistiek-van-de-inkomens>

Migratiesaldo van bedrijven: verschil tussen het aantal bedrijven (in de zin van de [maatschappelijke zetel](#)) dat zich in een gemeente komt vestigen en het aantal bedrijven dat de gemeente heeft verlaten in de loop van een geanalyseerde periode.

Modulair onderwijs: Modulair onderwijs is een onderwijsvorm waarbij het vak wordt opgedeeld in cursussen of modules die afzonderlijk kunnen worden gevolgd en waarvoor telkens een 'deelcertificaat' wordt uitgereikt. Wie alle modules van de opleiding met succes afrondt, ontvangt een diploma.

Mortinataliteit: mortinataliteit of foetale strefte betreft het aantal overlijdens voor of tijdens de bevalling wanneer er 22 zwangerschapsweken overschreden zijn of de foetus 500 gram of meer weegt, per 1.000 geboorten (levend- en doodgeborenen)

Niet-werkende werkzoekende (NWWZ): personen zonder betaalde arbeid, ingeschreven als werkzoekende bij de gewestelijke tewerkstellingsdienst (Actiris in het Brussels Gewest).

NO₂-concentratie: dit is de massa NO₂ (in microgram, µg) gemeten per volume-eenheid lucht (in kubieke meter, m³). Het is dus geen maatstaf voor lokale gasemissies, wel voor de lokale aanwezigheid van dit gas, ongeacht de herkomst ervan.

Officiële bevolking: alle personen die wettelijk ingeschreven zijn bij hun gemeentelijke administratie, met uitzondering van de asielzoekers.

OKAN (Onthaalonderwijs voor anderstalige kinderen): opvangonderwijs voor anderstalige kinderen in het Nederlandstalig onderwijs. Het onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers is bedoeld voor leerlingen die niet de Belgische of Nederlandse nationaliteit hebben, die in België aankomen en die het Nederlands onvoldoende beheersen. Het onthaalonderwijs stelt deze leerlingen in staat om zo snel mogelijk Nederlands te leren. Voor meer informatie: www.onderwijsinbrussel.be

Rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming (RVT): om de financiële toegang van personen met een laag inkomen tot de gezondheidszorg te verbeteren, krijgen verschillende categorieën personen (alsook hun personen ten laste) een verhoogde tegemoetkoming van de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en dus een daling van het remgeld. Sinds januari 2014 zijn er drie voorwaarden die elk recht kunnen geven op de verhoogde tegemoetkoming: (1) recht hebben op bepaalde uitkeringen (leefloon, equivalent leefloon, IGO, tegemoetkoming voor personen met een handicap, verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een handicap); (2) het statuut van wees of niet-begeleide minderjarige vreemdeling (NBMV); (3) een laag inkomen. Voor de eerste twee categorieën wordt het recht op de verhoogde tegemoetkoming automatisch toegekend voor de gerechtigde en zijn personen ten laste. Personen met een laag inkomen, die niet automatisch recht hebben op de verhoogde tegemoetkoming, kunnen een aanvraag indienen en het recht wordt al dan niet toegekend op basis van een onderzoek van de inkomens van het huishouden.

Schoolbevolking: populatie van leerlingen die regelmatig op een school zijn ingeschreven. De schoolbevolking kan om een aantal redenen verschillen van de officiële bevolking op dezelfde leeftijden: kinderen zonder verblijfsvergunning kunnen ingeschreven zijn in een school, zelfs als ze niet ingeschreven zijn in het bevolkingsregister, sommige kinderen volgen thuisonderwijs, enz.

Standaardisering (voor leeftijd): Gezondheidsparameters hangen sterk samen met leeftijd. Door te standaardiseren voor leeftijd wordt rekening gehouden met de verschillen in leeftijdsstructuur tussen het Gewest en een bepaalde gemeente, wat vergelijkingen mogelijk maakt. Dit wordt verwezenlijkt door de waargenomen respectieve cijfers per leeftijdscategorie toe te passen op een standaardpopulatie. Deze gestandaardiseerde cijfers wijken dus af van de “ware” cijfers en worden alleen gebruikt om abstractie te maken van de leeftijdsverschillen in de te vergelijken populaties.

Statistische formulieren voor geboorten en overlijden: de geboorte- en sterftestatistiek kunnen aan de hand van twee bronnen worden opgesteld: het rijksregister (officiële bevolking) en de statistische formulieren voor geboorten en overlijden. Deze laatste bron omvat alle geboorten en overlijdens, ook deze bij de personen die niet ingeschreven zijn in het rijksregister, maar die in de gemeente wonen. Het aantal geboorten en overlijdens dat via de formulieren wordt geteld, is meestal hoger dan het aantal geboorten en overlijdens via het rijksregister. Voor meer informatie: www.vivalis.brussels

Statistische sectoren: de statistische sectoren vertegenwoordigen de kleinste administratieve eenheid en zijn het resultaat van de onderverdeling van het grondgebied door Statbel, op basis van structurele kenmerken van sociale, economische, stedenbouwkundige en morfologische aard.

Totaal vruchtbaarheidscijfer: deze indicator is de som van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers in een jaar/periode. Hij kan worden geïnterpreteerd als het gemiddelde aantal kinderen dat een vrouw zou hebben als ze gedurende haar hele vruchtbare leven de vruchtbaarheidsomstandigheden zou ervaren die in dat jaar of in die periode zijn waargenomen.

Tweede kroon: in de concentrische voorstelling van een stad duidt een kroon [wijken](#) aan met een zekere maatschappelijke, stedenbouwkundige homogeniteit, die een ring vormen binnen de stad. De tweede kroon van het Brussels Gewest omvat de wijken die het meest aan de buitenkant van de stad liggen, buiten de middenring, gevormd door de grote lanen in het zuiden (Churchillaan) en in het oosten (Generaal Jacqueslaan, Louis Schmidlaan, Saint-Michellaan, Brand Whitlocklaan, August Reyerslaan en Lambermontlaan) en de spoorlijnen in het westen. Deze tweede kroon werd verstedelijkt na de [eerste kroon](#) en bereikte de grenzen van het Brussels Gewest rond 1960.

Vestigingseenheden: Onder vestigingseenheid verstaat men een plaats die men, geografisch gezien, kan identificeren door een adres waar ten minste één activiteit van de onderneming wordt uitgeoefend of van waaruit de activiteit wordt uitgeoefend. Dit kan een werkplaats zijn, een magazijn, een verkooppunt, een kantoor, een directie, een zetel, een agentschap of een filiaal.

Wachtregister: register dat in 1994 in elke gemeente werd gecreëerd en gecentraliseerd op het niveau van het Rijksregister, waarin de registratie wordt bijgehouden van personen die verklaren vluchteling te zijn of die erkenning van het vluchtelingenstatuut aanvragen.

Werkgelegenheidsgraad: percentage van de werkende beroepsbevolking (met een job) in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar).

Werkloosheidsgraad: percentage van de werkloze bevolking (niet-werkende beroepsbevolking) in de [beroepsbevolking](#).

Wijken: de wijken van het Brussels Gewest die in deze publicatie worden gebruikt, zijn deze van de Wijkmonitoring. Een wijk is een som van [statistische sectoren](#), aan elkaar grenzend, gegroepeerd in functie van hun sociaaldemografische en fysieke kenmerken. Voor meer informatie: <https://wijkmonitoring.brussels/>

Zware diensten voor bedrijven (G-46 & H): deze sector omvat de groothandel (met uitzondering van motorvoertuigen en motorfietsen) en de sector vervoer en opslag.

ACRONIEMEN EN AFKORTINGEN

Actiris	Brusselse Gewestelijke Dienst voor Arbeidsbemiddeling	OESO	Organisatie voor economische samenwerking en ontwikkeling
IMA	Intermutualistisch Agentschap	OKAN	Onthaalonderwijs Anderstalige Nieuwkomers
KSZ	Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid	ONE	Office de la Naissance et de l'Enfance
RVT	Rechthebbenden op de verhoogde tegemoetkoming voor de verzekering voor geneeskundige verzorging	RVA	Rijksdienst Voor Arbeidsvoorziening
GGC	Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie	RVP	Rijksdienst voor Pensioenen
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn	RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
dB	Decibel	WGO	Wereldgezondheidsorganisatie
NWWZ	Niet-werkende werkzoekenden	GPB	Gewestelijk Bestemmingsplan
ELL	Equivalent leefloon	RR	Rijksregister
EU-SILC	European Union – Statistics on Income and Living Conditions	LL	Leefloon
IGO	Inkomensgarantie voor ouderen	BGHM	Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij
HORECA	Activiteitstak die alle hotels en eet- en drinkgelegenheden (restaurants en cafés) omvat	FOD	Federale Overheidsdienst
BISA	Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse	SPP	Federale openbare programmadienst
RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering	GOB	Gewestelijke Overheidsdienst Brussel
PB	Personenbelasting	btw	Belasting op de toegevoegde waarde
NBMV	Niet-begeleide minderjarige vreemdeling	EU	Europese Unie
		ULB	Université libre de Bruxelles
		VUB	Vrije Universiteit Brussel
		WSE	Steunpunt Werk en Sociale Economie

MEER WETEN

Wijkmonitoring van het
Brussels Hoofdstedelijk Gewest

<https://wijkmonitoring.brussels>

Brussels Instituut voor
Statistiek en Analyse

www.bisa.brussels

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn
van Brussel-Hoofdstad

www.vivalis.brussels

BIBLIOGRAFIE

Andrieux J., Eggen M., Bouland C., Stand van zaken van de verbanden tussen milieu en gezondheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Centre de Recherche en Santé Environnementale et Santé au Travail (École de Santé Publique, Université libre de Bruxelles), Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. 2020.

Avalosse H., Maron L., Lona M., *et al.* (2019), Ongelijkheid in gezondheid, InterMutualistisch Agentschap (IMA), Brussel

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Wilmotte P.-F. (2022), Welke ondernemingen vestigen zich in of verlaten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest? Focus nr. 55

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Wilmotte P.-F. (2022), De gevolgen van de migratie van Belgische ondernemingen voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Focus nr.54

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Hermia J.-P. en Treutens P.-P. (2021), Recente evolutie van de inkomens in Brussel op wijkniveau, Focus nr 41

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse, Ermans T. (2019), Brusselse huishoudens en de auto, Focus nr 32

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse en Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2016), Zoom op de gemeenten: Koekelberg.

Hub.brussels, ULB & Perspective.brussels. 2019. De Brusselse handel in cijfers: analyse van het ruimtelijk koopgedrag van de Brusselse huishoudens. Brussels: Hub.brussels. https://perspective.brussels/sites/default/files/documents/article_4_-_vf_-_nl.pdf

Jaumain S. (Dir.) (2008), La Région de Bruxelles-Capitale. Histoire et Patrimoine des communes de Belgique, Bruxelles, Editions Racine, 624 p.

Leefmilieu.brussels (2022), Kwaliteit van de buitenlucht: stand van zaken. Concentratie van stikstofdioxide (NO₂): <https://leefmilieu.brussels/burgers/tools-en-data/het-milieu-stand-van-zaken/kwaliteit-van-de-buitenlucht-stand-van-zaken>. Geraadpleegd op 12-12-2022.

May X., Ermans T. en Hooftman N. (2019), "Bedrijfswagens: diagnostiek en uitdagingen van een fiscaal regime", Brussels Studies, Synthesenota's, n° 133. URL: <https://journals.openedition.org/brussels/2366?lang=nl>

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2020). 'Overmatige schuldenlast in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, gevolg en verzwarende factor van armoedesituaties: presentatie en analyse van de gegevens van vier schuldbemiddelingsdiensten en van de Centrale voor kredieten aan particulieren'. Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Brussel

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2019), Dossier 2019/2 – Iedereen even gezond in Brussel? Recente cijfers en kaarten over sociale ongelijkheden in gezondheid, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Brussel

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad (2017) Inzichten in non take-up van de sociale rechten en in sociale onderbescherming in het Brussels Gewest, Thematisch katern van het Armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 2016, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie: Brussel.

Parking.Brussels (2020), Autodelen - Evaluatierapport van de gewestelijke spreiding, 16 p.

Perspective.brussels (2021), Monitoring van de publieke woonprojecten in Brussel nr 5, 43 p.

Roberfroid D., Dauvrin M., Keygnaert I., Desomer A., Kerstens B., Camberlin C., Gysen J., Lorant V., Derluyn I. (2015), Welke gezondheidszorg voor personen zonder wettig verblijf? Health Services Research (HSR). Brussel: Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE). KCE Reports 257Bs. D/2015/10.273/109.

Rygaert X., Vaes B., Vanoverloop J. *et al.* (2021), Chronische ziekten bij mensen met een statuut chronische aandoening: lessen uit een koppeling tussen gegevens van Intego en het InterMutualistisch Agentschap, IMA, Brussel.

Van der Heyden J., Nguyen D., Renard F., Scohy A., Demarest S., Drieskens S., Gisle L. Belgisch gezondheidsonderzoek 2018. Brussel, België: Sciensano; Rapportnummer: 2019/14.440/89.

Zoom op de gemeenten: Koekelberg

De publicatie 'Zoom op de gemeenten' van het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse en het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad verzamelt en analyseert demografische, socio-economische, welzijns- en gezondheidsindicatoren van de bevolking voor elk van de 19 Brusselse gemeenten. Deze publicatie dient als beleidsondersteunend instrument en geeft het werkveld inzage in de kenmerken van de bevolking waarmee en het grondgebied waarop ze werken.

www.bisa.brussels
www.vivalis.brussels

Ce document est également disponible en français.
Dit document is ook beschikbaar in het Frans.